

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ASKOV LÆRLINGE

ÅRSSKRIFT 1952

*UD OG IND . MANGE SIND
ORDET FLYR I SOL OG VIND
SKALLEN BRISTER . KÆRNEN GROR
HØSTEN DØMMER SÆD OG JORD*

Danmarks Lærerhøjskole

Biblioteket

Emdrupvej 101, København NV.

UDGIVET AF ASKOV HØJSKOLES
ELEVFORENING . FEBRUAR 1953

SORØ OG ASKOV

Man spørger uvillkårligt, om den uro, der i disse år er om folkehøjskolen, er tegn på særlig livskraft eller er fremkaldt af berettiget ængstelse for højskolens fremtid.

At elevtallet i de sidste år er stagnerende er velkendt, derimod er det måske mindre påagtet, at de aldersklasser, der nu søger højskolen, hører til de talsvageste i dette århundrede. Hvis højskoleeleverne udgør det samme procenttal, som det nu har været tilfældet i mange år — mellem 10 og 12 % —, så vil elevtallet automatisk stige i de kommende år. Imidlertid er ængstelsen for, at den 18 mdr.s militærtjeneste skal blive en alvorlig hindring for de unge mænds højskolebesøg, næppe ubegrundet. Måske kunne det hjælpe noget, hvis de unge mænd, der har ofret 1½ år i statens tjeneste, fik særlig støtte til et halvt års fri uddannelse bagefter.

Uroen omkring højskolen har dog også andre årsager. Kaj Thaning minder om, at kravet om, at lærere og ledere på en grundtvigsk højskole skal have en bestemt tro og bekendelse, er ganske ugrundtvigsk, medens A. Brandt-Petersen siger, at de nuværende skoler ud fra 100årig erfaring følger Kolds, ikke Grundtvigs skoletanker, men at tiden til at realisere Grundtvigs syner måske er inde.

Emnet blev drøftet ved forhandlingsmødet på Ollerup gymnastikhøjskole i oktober. Det er jo sådan, at tanken om »Skolen i Soer« er bleven drøftet i hvert slægtled i højskolens historie, og da Askov bestandig har spillet en afgørende rolle i disse forhandlinger, kan der måske være grund til at se lidt nærmere på den side af højskolens historie.

At Rødding højskole blev oprettet i 1844 betød ikke, at Grundtvig lagde sine skoleplaner tilside — tværtimod—. Da Chr. d. VIII

havde besluttet at oprette et »Realacademi« i Sorø med en ret fri uddannelse for unge mænd, var det jo ikke just, hvad Grundtvig havde ønsket; men han tager alligevel med glæde mod gaven. Grundtvig skriver i 1847 i »Lykønskning til Danmark med det danske Dummerhoved«: »En ægte dansk højskole vil betyde, at vore efterkommere om hundrede år endnu kan føle, tænke og tale dansk, hvad derimod efter min overbevisning ville være aldeles umuligt, hvis vi blot en menneskealder endnu beholdt og udvidede vort aldeles udanske og unaturlige, lige så hovedløse som hjerteløse skolevæsen med al deraf flydende hjertekulde, hjerneforstoppelse, sløvhed, dorskhed, trællesind, glimmersyge og al folkelig og menneskelig elendighed«. Grundtvig blev skuffet. Chr. d. VIII døde, og ikke engang Realacademiet blev oprettet.

Til 70-års dagen i 1853 fik Grundtvig fra »Det danske Selskab« en gave på 7000 rigsdaler, og det hedder i gavebrevet: »Gaven skal bruges til en folkelig højskole, som skal ordnes efter Deres bestemmelse og bære Deres navn og være en ringe begyndelse til den bygning, som har stået Dem for øje.«

Højskolen begyndte på Marielyst. Brandt — senere Vartovpræst — blev forstander, Jeppe Tang og Morten Eskesen blev lærere, og Grundtvig selv holdt lejlighedsvis foredrag; men alligevel gik det ikke; efter 3 års forløb var skolen kørt fast.

Så blev cand. theol. Grove skolens forstander. I anledning af skiftet skrev Grundtvig en artikel i »Fædrelandet« i 1859, der vel kan tages som udtryk for hans syn på højskolen på den tid. Det hedder her på Grundtvigs noget knudrede sprog: »Når en folkelig højskole skal svare til sit navn, da må den være folkelig — altså i Danmark dansk, og stile langt højere med landets voksne ungdom end der, uden grov misregning, kan stiles med børnene, og man må forsåvidt udelukkende sysselsætte ungdommen med, hvad der er eller dog kan være og må ønskes *fælles for hele folket*, så der ikke dvæles ved noget for en vis stand og stilling særegent, uden forsåvidt det betragtes i forbindelse indbyrdes, ikke noget fremmed, uden forsåvidt det behøves til oplysning om vort eget, og frem for alt ikke ved noget fjendtligt, uden forsåvidt det måtte afværges.

Ligesom derfor modersmålet udelukkende må herske på den folkelige skole, således må også hele oplysningen på moders-

målet med afgjort forkærlighed dreje sig om modersmålet, folket og fædrelandet, og endelig må øjemedet, som er folkelivets vækkelse, næring og uddannelse, aldrig glemmes over midlerne, som jo kun er noget værd, når de fremmer hensigten.«

Det ligger nær at spørge: »Skulle da ikke Marielyst være en kristelig højskole?« Det skulle den vel nok; men Grundtvig siger ikke noget om det i denne henvendelse.

Ved vennemødet i 1866, hvor C. Kold fremsatte sit skolesyn, indledede Grundtvig og udtalte det ønske, at mødet må komme til at dreje sig om den menneskelige og folkelige skolesag, som også i kristelig henseende er højst vigtig for hele vort liv i denne verden. Senere siger han, at »oplysningen i højskolen, der, hvor fattig den end kan synes i glimmersyge øjne, dog er den eneste sande menneskelige, fordi den oplyser mennesket om, hvad det er, ikke som pattedyr, men som en skabning i Guds billede med ånd og hjerte.«

Peder Larsen Skræppenborg har også givet sit bidrag til Grundtvigs højskole, men han er — som adskillige også nutildags — ikke rigtig klar over eller tilfreds med Grundtvigs højskolesyn. For det første synes han ikke om navnet »høj«: »for vore knægte er i almindelighed hovne nok i forvejen«, for det andet mener P. Larsen, at det afgørende er gudsfrygt og fædrelandskærlighed, og det er ikke skolefag. Kunne de unge karle lære at bestille noget og bruge deres fornuft, ville det være godt.

Grundtvig svarede P. Larsen, og svaret er bemærkelsesværdigt, fordi der jo dengang allerede fandtes en række højskoler landet over, som han altså ikke uden videre ser som løsningen. Grundtvig minder først P. Larsen om, at det jo er velkendt, hvad han mener med højskolen, da han har skrevet adskillige bøger derom, men føjer så til, at han ikke rigtig kan lide ordet »fornuft«, fordi ordet sædvanligt dækker en opfattelse af menneskelivet, som ingenlunde er hans, »men at bruge forstand og eftertanke, det er ganske rigtigt, hvad jeg ønsker og håber, de unge på min højskole skulle få langt mere opmuntring og langt mere anvisning til, end der gives på nogle af vore andre højskoler. — — — Nu lærer man at bruge forstand og eftertanke på enhver ordentlig skole; men det gør en mærkelig forskel, hvortil og hvordan man i en skole bruger sin forstand og eftertanke, og desuden er

forstand og eftertanke jo ingenlunde hele mennesket, og dog er det for det hele menneskes skyld, vi trænger til en skolegang, såvel som til kirkegang, så hvad enten jeg betragter skolesagen fra den såkaldte rent menneskelige — som i min stil hedder den kristelige side — eller fra den dansk-folkelige side, da finder jeg, vi trænger højt til en ny skole for vore »unge karle«, som jeg kalder en højskole, vistnok ikke for at smigre enten hovenhed eller selvklogskab, men både for at betegne, at det på en skikkelig måde skal være en friskole for de voksne, og at den skal stræbe både at vække, nære og klare en højere betragtning af menneskelivet i almindelighed og af det danske folks og dannemandens menneskeliv i særdeleshed, end man sædvanligvis møder.«

Grundtvigs højskole på Marielyst blev imidlertid aldrig Skolen i Soer, men kom til at ligge på linie med andre folkehøjskoler.

Men hvordan var så de andre folkehøjskoler sigte?

Ved det nordiske kirkemøde i 1871 forhandlede om højskolen. Ludvig Schrøder gav 3 svar på spørgsmålet: »Hvad vi vil udrette på folkehøjskolerne«.

1) Vi vil gerne samle unge mennesker, som er i ungdomsårene, fordi det er den egentlige oplysningsalder.

2) Vi vil gøre vort bedste for at oplive og styrke livskræfterne i dem,

3) gøre en Johannes Døber gerning, nemlig at bane vejen for det større, som findes i Herrens menighed.

*

Imidlertid var håbet om Skolen i Soer ikke bristet.

34 år efter den første højskoles oprettelse, altså i året 1878, indbød J. Nørregård og L. Schrøder »mænd og kvinder, som har billiget og støttet den grundtvigske højskole,« til et forhandlingsmøde i Tivoli. Der kom 700 deltagere. Emnet var: »Ønskeligheden, muligheden og betimeligheden af at søge tanken om folkehøjskolen i Soer virkeliggjort i nær fremtid«. L. Schrøder talte tungt og længe. Han mente, det gjaldt om, at højskolesagen kunne få et stærkt brændpunkt — i alt fald, at der kunne skabes et brændpunkt for de folkehøjskoler, som vedkendte sig et

forhold til Grundtvig, og han sluttede med at stille 3 krav, som må stilles til ægte folkeoplysning:

1) Den må være grundig som videnskabsmandens arbejde, og eleverne må lære at se med egne øjne.

2) Fremstillingen må være så jævn, at eleverne kan følge med og forstå uden kendskab til fremmede sprog.

3) Der må være eenhed i mangfoldigheden.

Idealet af en højskolelærer var en mand, der var videnskabsmand, men talte så jævnt, at alle kunne følge ham, og så skulle han tillige være digter.

Schrøder er klar over, at disse tre evner sjældent er forenede. Han kendte kun een, der helt indfrie de fordringerne — Grundtvig selv. Vi andre vil føje til, at både Ludvig Schrøder og senere Poul la Cour nåede højt op mod idealet.

Schrøder stillede dog heller ikke så store krav til den enkelte, men ønskede, at lærerkollegiet skulle anerkende disse og se i fællesskab at realisere dem, idet den ene ydede, hvad den anden savnede.

Schrøder krævede heller ikke, at højskolelærerne skulle være enige med Grundtvig i alle hans tanker, blot at de kunne arbejde sammen og mødes i ærbødighed for Grundtvig som seeren. Er dette tilfældet, er Schrøder ikke bange for forskellighederne, men hævder: »at derpå vil for en stor del skolens velgørende virksomhed bero, at det bliver en mangfoldighed af kræfter, som hver medbringer sin egen ejendommelighed. De må ingenlunde ligne hinanden for meget.«

J. Nørregård er mere oplagt for Soer. Tiden er inde til forhandling, omend ikke til beslutning. »Det vi behøver er en ungdomsskole med åndelig udvikling som sit formål, og hvor unge fra alle samfundslag mødes under lige kår som gode kammerater, så skolen kan arbejde for folkelighed. Staten bør oprette skolen, da der bør være 10 jævnbyrdige lærere, og så mange kan kun staten lønne og holde styr på.«

Det skal være en kundskabsskole, for det må forudsættes, at de elever, der kommer, er vakte, og det, de skal møde, er kundskab om folkelivets og menneskelivets udvikling, fædrelandets og jordens natur og kultur, modersmålet og dets poesi.

Skolen skal stå åben for højskoleelever fra andre skoler, der

kommer med forstanderens anbefaling eller har realeksamen. J. Nørregård er dog heller ikke bange for en lille optagelsesprøve. Skolens »folkelighed« skal ikke søges i uhindret adgang, men i dens åndelige præg.

*

Forhandlingen der fulgte var så velvillig, at H. Nutzhorn, der havde forberedt sig på et foredrag, hvor han skulle imødegå de indvendinger man ventede, brændte inde med talen.

V. Birkedal mente det var bedst at tage små skridt, men han glæder sig til en åndsskole og en kundskabsskole i forening, som samler alt arbejde i fædrelandets tjeneste og i en stor sammenfattende livsanskuelse, der bliver bestrålet af åndens lys og opvarmet af hjertets kærlighed. Og han fortsætter: »Thi det er således, at vi kan tage mod åndens stråler uden at viljen gribes, tage mod åndens lys med følelsen eller indbildningskraften til nydelse, til rørelse, til en sød og liflig stemning, men det er det, det gælder om, at ånden griber os i vor viljes sæde og at vi føler, at ånden kræver et helstøbt menneske og et helstøbt liv.«

Mange havde ordet, her skal kun anføres, at Baagø vil have andre lærere med end de, der står på Grundtvigs side. Det historisk-poetiske slår ikke til. Naturvidenskaben rejser tvivl om mange gamle forestillinger, og her skal de unge have pålidelig besked. —

Grundstemningen er sikkert, at nu må der ske noget, og man indsamlede da også penge til den påtænkte skole ved Tivolimødet; men grundtvigianerne var dengang åbenbart mere gavmilde med ord end med penge. Der indkom 50 kr. og 56 øre.

Efter det egentlige mødes afslutning blev holdt et mere privat forhandlingsmøde, og her indbød L. Schrøder til et lærermøde på Askov i august måned.

Modestemning og gode forslag klarer ikke tingene, det er den, der handler, der skaber historie. Schrøder var parat til at lægge ud, men skulle jo have en anledning. Og den kom.

14 dage efter Tivolimødet skriver Jep Fink, Bygebjerg: Der må begyndes og begyndes i Askov, han mener at kunne samle 10—12.000 kr. årlig i 10 år til foretagendet.

Ernst Trier, Vallekilde, var lidt stødt over at have været

udenfor; men han er absolut modstander af Nørregårds stats-højskoletanke og skriver til Schrøder: »Du er manden til at føre sagen videre frem, du er den eneste, jeg har tillid til for tiden.«

Schrøder giver sine ønsker udtryk i et brev til R. Fenger: »Intet kunne være mig kærere, end om virkelig skolen her kunne blive et brændpunkt for højskolearbejdet — arbejdende i venlig forbindelse med en hel del af de andre højskoler.«

Ved lærermødet i august blev højskoleforeningen dannet med den opgave at støtte Askov højskole til en sådan udvidelse af sin gerning, at den kan tilfredsstille trangen til en videregående uddannelse på nordisk historisk grund, end højskolerne hidtil har kunnet give.

Poul la Cour blev knyttet til skolen som lærer, og den udvidede højskole i Askov var en realitet.

J. Nørregård accepterede den nye kurs, han og Baagø blev begge lejlighedsvis medarbejdere ved den udvidede højskole. Otto Møller i Gylling var vred, han skrev samme år bogen: »Den danske højskole i Soer — en dansk velfærdssag«, hvori han gør rede for Grundtvigs tanker om Skolen i Soer og påviser, at det Grundtvig ville var noget andet end et udvidet Askov.

De fleste så vist den udvidede højskole som et skridt på vejen til Sorø, men ingenlunde alle.

Vinteren 1889—90 var vanskelig. Schrøder var bleven landstingsmand, Poul la Cour var optaget af vindkraftforsøg og havde kun få timer. De unge radikale blandt eleverne med Jeppe Åkjær i spidsen var ikke så lette at tumle. Denne vinter gik over i skolens historie som Fimbulvinteren.

For at undgå gentagelser skrev man i skolens program: »Skolen vil sætte pris på, at de, som — uden at dele det grundsyn på menneskeliv og kristenliv, der bliver gjort gældende i foredragene — alligevel ønsker at opholde sig her, giver meddelelse om deres standpunkt — og man henstiller, at de opfører sig som skønsonne og hensynsfulde gæster.« V. Brücker konstaterer, at denne meddelelse i alt fald er en falliterklæring, og at man ikke kan sige om Askov, at her går vejen til Sorø. Den unge lærer Holger Begtrup fik den lidt vanskelige opgave at forsvare erklæringen, men havde ikke stort andet at sige, end at man måtte have fred i huset for at kunne arbejde.

Årene gik. Vi lægger 34 til 1878 og kommer til 1912. Dette år indkaldte bestyrelsen for Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler til et forhandlingsmøde i Fyns Forsamlingshus. V. Brücker er indleder og fastslår, at de små højskoler ikke slår til. På den store skole, som tiltrænges, skal eleverne ikke just dyrke videnskab, men *lærerne* skal kunne magte det. Alle livsanskuelser kan være repræsenterede, blot de har levende forbindelse med dansk folkeliv. Der skal ingenlunde gives åndløs oplysning, men den ånd der skal herske skal være den danske. Der vil blive stærke brydninger mellem de forskellige livsanskuelser, men det er kun sundt. Askov er ikke den skole der tiltrænges. Under privat ledelse kan den ikke samle alle åndelige strømninger i vort folk. Askov er en kristelig skole, der også tager sig af det danske. Fritænkerne må nok komme på Askov, men de vil ikke. Ved L. Schrøders jordfærd blev der, sagde Brücker, talt mere om ham som kristelig end som dansk personlighed.

Formanden for foreningen, Alfred Povlsen, afslog på bestyrelsens vegne Brückers forslag og foreslog i stedet større støtte til Askov.

I årsskriftet for Askov højskole var det fremført, at skolen manglede lærere i biologi, økonomi og religionshistorie, så der var grund til støtte. Th. Helweg bemærkede, at heraf kunne man jo se, at Askov ikke var den særligt danske skole, for de nævnte fag var jo temmelig internationale. De første deltagere i forhandlingen støttede Brücker; men så kom hele rækken af de kendte højskoleforstandere: Poul Hansen, Vallekilde, Kristensen Randers, Ollerup, Grønvald Nielsen, Vestbirk, m. fl. og støttede bestyrelsens forslag, de havde ingen sympati for en stor statshøjskole, men ville støtte en yderligere udvidelse af Askov.

Så talte kultusminister Jac. Appel, og hovedlinien i hans tale var: Askov er ikke og har ikke villet være Skolen i Soer. Her har man talt ud fra et åndeligt og kristeligt standpunkt til de unge, der kom frit — prøvet at give dem en sådan kærlighed til livet, at de begærede et evigt liv. Askov er heller ikke vejen til Sorø, men er mere optaget af at være et brændpunkt for nordisk videnskabelighed og nordisk åndsliv, der kunne samle de mænd, der kunne videnskabeligt bearbejde og klarlægge det stof, som

det folkelige oplysningsarbejde behøver. I et sådant arbejde må man stå med respekt for hinandens synspunkter og gerning. Det er ikke kristne givet at hente alt det guld frem, der ligger gemt i historien og naturvidenskaben. De unge vil imidlertid ikke kunne trives i et stormcentrum som Brückers Sorø, de skal have ro. Appel sluttede med at sige: »Mit ideal med hensyn til Askov er, at vi kunne knytte til os mænd, som i videnskabelig henseende står på højde med, hvad tiden har at bringe, og hvis hjerte er vendt sådan, at de gerne vil give, hvad de gennem deres forskning hentede til folkeligt brug — men vi har ikke råd —«

Resolutionen om støtte til Askov blev vedtaget. Askovlærerne stemte ikke, 4 stemte imod.

Brückers forslag om, at forsamlingen skulle udtale sin sympati for, at også Sorøtanken blev fremmet, blev stemt ned. Brückers fløj nedsatte dog et udvalg til at arbejde videre. Resultatet blev, at Tormod Jørgensen omdannede Høng til udvidet højskole med gæstelærere fra København; men dette arbejde måtte opgives nogle år senere. Derimod fik Askov en forhøjet bevilling som udvidet højskole. Skoleplanen blev ændret, så eleverne kunne fortsætte i tre halvår, og nye lærere blev knyttet til.

*

Lægger vi så for sidste gang 34 år til, er vi fremme ved året 1946, da Ungdomssamvirkets skole på Krogerup blev oprettet, og forstander professor Hal Koch gav udtryk for, at han ønskede at styre efter de retningslinier, Grundtvig havde givet for Sorøskolen. I de seneste år har højskolernes rette eller urette kurs ret ofte været drøftet, og ved det grundtvigske konvent sidste sommer fremsatte forstander Brandt-Pedersen det spørgsmål, om tiden ikke nu var inde til at rejse Sorøskolen som den store statshøjskole, da der jo vitterlig var en række opgaver, som de almindelige højskoler — Askov iberegnet — ikke fik løst.

Den diskussion forslaget rejste førte til, at spørgsmålet: »Er vejen frem Sorø eller Askov — eller begge dele?« blev sat på dagsordenen ved højskolefolkernes forhandlingsmøde på

gymnastikhøjskolen i Ollerup i oktober 52. Forhandlingerne, der iøvrigt mest drejede sig om de krav, man mente at måtte stille eller ikke stille til en højskoleforstander med hensyn til kristen bekendelse — viste, at selv om drømmen om Sorø ikke er død, så er der ikke for tiden vilje og kræfter inden for højskoleverdenen til for alvor at sætte ind over for opgaven. Det er ikke denne artikels forfatter, der skal karakterisere eller vurdere Askovs indsats i de senere år; men for mig står det sådan, at der er tre toner, der klinger med i Askovs arbejde: tonen fra den koldske højskole, fra Grundtvigs planer om skolen i Soer og endelig og ikke mindst fra hans syner om den nordiske videnskabelige højskole i Göteborg. Der er aldrig blevet krævet nogen bestemt trosbekendelse for at blive lærer på Askov, og det ville vel også være vanskeligt at stille krav om, at lærerne skulle have de samme tanker om Gud. Derimod synes det *mig*, at det må være vanskeligt at være højskolelærer uden at eje et syn på mennesket, der stemmer med Grundtvigs bekendte ord om, at »mennesket er et guddommeligt eksperiment der viser, hvordan ånd og støv kan gennemtrænge hinanden«.

Da Poul la Cour var deltager i lærermødet i Askov i 1878, sagde han til H. Rosendal, som han delte værelse med: »Å, dette er et velsignet sted«, og det vil vi, der har kendt Askov i de mange år, underskrive. Når man ved, hvordan svaghed og svigten har præget ens eget arbejde og andres, hvordan trygt samarbejde kan lammes af i sig selv uvæsentlige ting, så synes det underligt og uforståeligt, at stedets atmosfære alligevel kan virke stærk og hel på unge sind. Der er ingen forklaring, eller der er den forklaring, at mange menneskers hengivenhed, varme taknemlighed, gode ønsker og inderlige bøn hegner stedet og skaber betingelser for, at Askov bliver et velsignet sted. Måtte den velsignelse hvile over stedet også i kommende dage.

J. TH. ARNFRED.

INDTRYK FRA 5 UGERS OPHOLD I KINA

Den mistænksomhed, hvormed mange mennesker møder oplysninger om forholdene i den østlige verden, gør det vist rimeligt, når jeg skal fortælle om indtryk fra deltagelse i fem ugers delegationsrejse til Kina, først at gøre rede for de vilkår, under hvilke indtrykkene har kunnet indsamles.

En dag i marts måned sad en venlig udsending fra det kinesiske gesandtskab i min stue for at spørge, om jeg havde lyst til at besøge Kina som »all China federation of labour«s gæst. All China federation of labour er det kinesiske fagforbund, og den omfatter også skolefolk, universitetsfolk, kunstnere o. s. v. Hvem har ikke lyst til at besøge Kina, og lysten er jo da ikke mindre, når man engang før, i 1934, i nogle få uger har haft lejlighed til at se inden for døren i den mærkelige verden, som Kina er.

Og alligevel stiller man samtidig med at man takker for indbydelsen et spørgsmål: »Venter indbyderne eller overbringeren af indbydelsen, at den delegation der indbydes skal nå frem til en fælles samlet udtalelse om, hvad man får at se og hvad man oplever under opholdet i Kina?« Men overbringeren af indbydelsen understreger stærkt, at man ønsker at indbyde en række frit stillede personer, som hver for sig kunne få mulighed for at danne sig et billede af forholdene og efter deres besøg få lejlighed til herhjemme at viderebringe lidt kendskab om det nye Kina i de kredse, hvor man vil lytte til det. Den klarhed, hvormed dette fremsattes, medførte at man med glæde sagde tak til indbydelsen.

Det jeg skal fortælle Dem, er altså ikke noget andre hæfter for, men alene oplevelser som jeg har opfattet dem, og jeg vil tillige bestræbe mig for at fortælle, hvad jeg så og hørte, så den enkelte

læser kan få lidt hjælp til selv at vurdere, mere end jeg vil give mine egne meninger. Men selvfølgelig vil der altid, blot i udvælgelsen af de indtryk man tager frem, og det man må lade ligge, tillige være noget af ens egen vurdering. Jeg vil ikke prøve at bilde Dem ind, at jeg har erfaringer nok eller oversigt nok til at sige: »Sådan er det nye Kina«, men vil blot prøve om jeg ved gengivelse af småtræk kunne pille lidt ved et alt for færdigt billede, som både jeg og De har tilbøjelighed til at arbejde ud fra, og få Dem til at forstå, at sådan er der *også* i Kina, og få Dem til at tage dette med i Deres vurdering. Den vurdering som vi jo alle, selv på det spinkleste grundlag tvinges til at anlægge, fordi det der er sket og sker derovre i disse år også virker ind i vor hverdag, og er en del af forudsætningerne for vor politiske handlen.

Jeg kom ad luftvejen til Kina, havde overnattet i Irkutsk, mellemlandede næste dag i Ullan Bator, der er hovedstaden i Mongoliet; den lå mærkeligt midt i ørkenen og flyvepladsen var blot en tank og et lidt forfaldent hus på det stenblandede sand. Mongoliet er fra gammel tid nær knyttet til Kina og russerne har store interesser i landet. Mongoliet er et bindeled mellem Rusland og Kina når der er venskab mellem de to lande, men også en prøvesten på afbalancering af dette venskab. Mongoliet, en eneste vældig fælles flyveplads, når der er venskab mellem de to lande, et afgørende stridsspørgsmål, hvis dette venskab kølnedes. Men så dukkede de nøgne bjerge op — vi gik lavt, så vi kunne se den store mur sno sig op og ned ad siderne på de nøgne, skarptakkede, rødlige stenbjerge.

Den store mur er det kinesiske kejserriges gamle grænse mod Asien. En stenvmur, der er slæbt sammen af mennesker med bærestangen, åget, som vi kalder det, som eneste tekniske hjælpemiddel, og den er stablet op med de bare hænder. Den er nogen steder så bred, så man kunne køre på den med kærre, og den strækker sig hundreder af kilometer ned gennem landet. Her har magre kinesiske bønder, to eller fire under bærestangen, slæbt de store sten sammen. Og de har sunget eller stønnet den to-tonede arbejdsrytme, der skulle holde dem i trit. Ho-hø, ho-hø. Sultende og trældende har de rejst forsvarsværket om kejsere

rige. Om kejserens og mandarinernes kultur, der skulle isoleres fra omverdenens fremmede påvirkning og barbari.

Også i dag går kinesiske bønder under bærestangen, åget, ikke bare ved deres bondearbejde, men på arbejdspladser hvor 5—10.000 mand arbejder samtidig. Nede i Nord-Kiangsu skal Huai-floden reguleres, diger bygges, kanaler graves og store betondæmninger skal støbes for at dæmme vandet op. Her stønner i dag tusinder af bønder den samme arbejdsrytme ho-hø, når de slæber afsted med de store sten, med grus, med cement og beton. Er de blevet slaver for en ny magt, en ideologi der vil *suge* deres sidste kræfter, udpumpe dem til de segner, eller var der når ryggene krummedes under byrden en antydning af en sjælens rankhed og et lille glimt i øjet, selvom sveden randt ned over ansigtet og den nøgne overkrop: Nu byggede de for at befri sig selv for vandstrømmenes hærgen og naturens luner. Nu slæbte de for at betrygge deres egen tilværelse, skabe betingelser for at skaffe mere føde, fri sig for frygt for naturens luner.

Var det et nyt lukket rige, man var ved at rejse på en fremmed ide, der tog kejserens plads eller var det mennesker i samarbejde for at fri sig for hunger, og med drømme om fred og samarbejde med andre folk?

Fra forskellige sider har jeg set, at man taler om, at Kinas regering her holder slavearbejdere i stor stil, og hvis man alene ville spørge om, hvormeget de får i betaling for dette hårde arbejde, så er det rigtigt, at betalingen kun lige var nok til den primitiveste opretholdelse af livet.

Det var bønder fra landsbyerne og fra hele provinsen der havde forladt kone, hus og jord for i 6—9 måneder at arbejde her. De vendte hjem når deres tid var gået, og andre kom til.

Jeg har på disse arbejdspladser gang efter gang styret lige hen mod en af arbejderne, med tolken, en lille kvindelig student, i hælene på mig og spurgt, ikke om de var kommet til arbejdspladsen frivilligt, for man får ikke meget ud af sådanne direkte spørgsmål, men spurgt om, hvilken landsby de kom fra, om de havde jord og hus, kone og børn derhjemme, og om konen ikke længtes efter dem, og hvem der passede jorden, når de var borte. Svaret jeg fik, omend forskellige i ord, var hver gang, at selvfølgelig længtes de, men jorden blev passet af de andre

bønder i landsbyen, mens de var borte, og de ville nu blive her de to eller fire måneder endnu som aftalen lød på, for når arbejdet her var færdigt så kunne de få vand ledet ud til deres jord på de tider hvor tørken ellers hærgede og blive fri for truslen om oversvømmelser i forårstiden. Det var tolkens gengivelse af svarene; læserne har lov til at mene, at svarene blev digtet af tolken, men for mig, som så mændenes holdning og fremtræden virkede det sandsynligt, at svarene blev rigtigt givet. Det var ikke idealistiske stødtropper, men bønder, der havde fået forklaret, hvad der var at vinde for dem selv og for helheden ved dette store fællesarbejde. — Om man under agitationen i landsbyen fra myndighedernes side ikke bare har lokket, men også forsøgt at give ordre kan jeg jo ikke vide, men slaveri var ikke det indtryk man fik på arbejdspladsen, selvom det for en vesteuropæer syntes ufatteligt hårdt arbejde under de primitiveste levevilkår. Det var titusinder af hænder og krummede rygge på hver af arbejdspladserne, der søgte at skabe lidt større tryghed for den arbejdende selv og for de mange, og den der har set det følger med spænding og forventning om det må lykkes.

Så snart jeg satte foden på Kinas jord havde jeg samme oplevelse som i 1934: det næsten frygtelige mylder af mennesker, der slår sammen om en. Påklædningen var blevet lidt mere monoton end i 1934, færre laser tror jeg — men også færre farver. De allerfleste yngre bar en enkelt forvasket lærredsdragt i uniformssnit, mange ældre også, både mænd og kvinder. Vi skulle såmænd helt til Shanghai — Kinas internationale metropol — for blandt den skare af kvinder, der mødte frem for at hyde os velkommen, at møde den gamle kinesiske kvindedragt.

Men de mange mennesker i Peking, i Mukden, i Nanking, i Hanshow, i Shanghai de fik igen en erindring fra 1934, da man første gang satte foden på kinesisk jord, til at dukke op. Jeg gik dengang gennem en havneby med brede og dybe, åbne rendestene, hvori der flød en strøm af skarn af enhver art man har fantasi til at forestille sig; store og små børn, der var næsten helt nøgne, tumlede op og ned af rendestenen, og jeg vendte mig til min ledsager, en mand i folkeoplysningsarbejdet, og sagde: »Så længe det ikke afskaffes kan I jo ikke vente at bringe

den store børnedødelighed ned.« Og han så på mig og svarede, ikke for at smutte udenom men tynget af opgaverne: »Ja, men hvad skulle vi gøre; hvis alle de børn ikke døde, hvordan skulle vi skaffe føde til alle de mennesker, der da kom ud af det. Vi som har mere end nok at gøre med at skaffe føden til dem, der har stået denne kur igennem.«

Problemet er det samme i dag. Mao-Tse-Tung er kommet til magten på et løfte om at skaffe føde til en befolkning, der var ved at sulte ihjel. Men at skaffe mere føde vil sige at gå løs på alle sider af samfundsorganisationen: bringe oplysning til den store befolkning, få dem lært at læse og skrive. Udvikle industrien, så den kan beskæftige flere mennesker fra de overbefolkede landdistrikter, hvor man skønner omkring 80 % af befolkningen lever, og endelig gennemføre de jordreformer, der havde været en væsentlig årsag til, at bønderne i så stort et tal sluttede op i Maos hær. Ændringen af landsbyens forhold som tidligere magthavere havde ment kunne være en lang proces, der måske strakte sig over et halvt århundrede skulle nu gennemføres med et slag.

Jeg må vælge mellem det brogede mylder af indtryk der skulle belyse alle disse sider af omvæltningen og blot fortælle Dem om det, der kan illustrere arbejdet for videnskab og folkeoplysning og om omvæltningerne i landsbyerne.

I Peking og Pekings nærhed ligger fra gammel tid en række universiteter. De har alle været evakueret til andre egne under kampen mod japanerne helt fra sidste halvdel af trediverne, og var først vendt tilbage ved krigens afslutning. Man er på Peking universitet stolte af at kunne markere med en mindestue, at her har Mao-Tse-Tung arbejdet som bibliotekar, her har han tilegnet sig og udviklet sine marxistiske forudsætninger. Blandt studenterne ved de forskellige universiteter var der gennem tyverne og trediverne hemmeligt arbejdende marxistiske grupper, og specielt i Peking var man kritisk mod Kuo-Min-Tang og Shang-Kai-Shek, allerede da jeg besøgte universitetet i 1934. Den kritiske indstilling var nok blevet skærpet, fordi Shang havde flyttet regeringens sæde til Nanking. Jeg husker hvordan en professor ved Peking universitet dengang ved mit besøg ytrede: »De har så mange nye biler nede i Nanking, hvor kommer alle

de nye biler fra?» Det var nu den måde, hvorpå han kunne udtrykke: »De er korrupte, lederne i Nanking. Hvor kommer alle de nye biler fra?«

På Peking universitet som på Tjing-Hua, det store universitet bygget udenfor Peking, gav man i dag stærkt udtryk for den nære forbindelse med russisk videnskab, og udtryk for, at det videnskabelige arbejde og undervisningen blev drevet på marxistisk-leninistisk grundlag. Men når man så spurgte, både her og senere i Nanking, hvor mange af professorerne, der var blevet afskediget efter revolutionen, og hvordan de i en sådan fart havde fået nye kvalificerede folk til at indtage pladsen, fik man at vide, at praktisk talt alle lærerkræfterne ved universiteterne havde været knyttet til disse i en lang årrække, og at også rektorerne havde været enten rektorer før omvæltningen eller i hvert fald blandt lærerstaben.

En hel del af dem havde taget et hurtigkursus i marxisme og så arbejdede de videre.

For at forstå dette, må man huske, at en lang række af de alvorligst arbejdende universitetsfolk eller andre med højere uddannelse under Kuo-Min-Tang samtidig var klart og skarpt antikapitalister. De var ikke kommunister, men de mente at have set, at hvor den store teknik blev ført ind ude hos dem ved hjælp af engelsk eller anden fremmed kapital og kom til at arbejde på traditionel vis, der trømlede den deres mennesker ned, og de erkendte vel, at en industriel teknik var en nødvendighed, men særlig de yngre, dem der var 40 og nedefter i 1934, var overbevist om, at det kinesiske folk måtte have tid til at finde sin egen vej til at organisere og udnytte denne teknik, så de sociale følger ikke blev så voldsomme som også jeg så det i Wu-Sih i 1934.

Nu oplevede disse folk tillige, at Kuo-Min-Tang opløstes af korruption og bedrageri, så de, hvis de selv var uden for dette, blot ventede på et nyt styre til afløsning. Måske blev en del under denne proces kommunister. Andre så en dag, at Mao havde etableret et nyt styre; skulle de nu forlade deres pladser og lade dem stå tomme, for der var ikke nye kvalificerede folk til at fylde dem, eller skulle de, når man ville bruge dem, fortsætte og søge at få det bedste ud af det for deres folk, som de havde søgt

de nye biler fra?» Det var nu den måde, hvorpå han kunne udtrykke: »De er korrupte, lederne i Nanking. Hvor kommer alle de nye biler fra?«

På Peking universitet som på Tjing-Hua, det store universitet bygget udenfor Peking, gav man i dag stærkt udtryk for den nære forbindelse med russisk videnskab, og udtryk for, at det videnskabelige arbejde og undervisningen blev drevet på marxistisk-leninistisk grundlag. Men når man så spurgte, både her og senere i Nanking, hvor mange af professorerne, der var blevet afskediget efter revolutionen, og hvordan de i en sådan fart havde fået nye kvalificerede folk til at indtage pladsen, fik man at vide, at praktisk talt alle lærerkræfterne ved universiteterne havde været knyttet til disse i en lang årrække, og at også rektorerne havde været enten rektorer før omvæltningen eller i hvert fald blandt lærerstaben.

En hel del af dem havde taget et hurtigkursus i marxisme og så arbejdede de videre.

For at forstå dette, må man huske, at en lang række af de alvorligst arbejdende universitetsfolk eller andre med højere uddannelse under Kuo-Min-Tang samtidig var klart og skarpt antikapitalister. De var ikke kommunister, men de mente at have set, at hvor den store teknik blev ført ind ude hos dem ved hjælp af engelsk eller anden fremmed kapital og kom til at arbejde på traditionel vis, der trømlede den deres mennesker ned, og de erkendte vel, at en industriel teknik var en nødvendighed, men særlig de yngre, dem der var 40 og nedefter i 1934, var overbevist om, at det kinesiske folk måtte have tid til at finde sin egen vej til at organisere og udnytte denne teknik, så de sociale følger ikke blev så voldsomme som også jeg så det i Wu-Sih i 1934.

Nu oplevede disse folk tillige, at Kuo-Min-Tang opløstes af korruption og bedrageri, så de, hvis de selv var uden for dette, blot ventede på et nyt styre til afløsning. Måske blev en del under denne proces kommunister. Andre så en dag, at Mao havde etableret et nyt styre; skulle de nu forlade deres pladser og lade dem stå tomme, for der var ikke nye kvalificerede folk til at fylde dem, eller skulle de, når man ville bruge dem, fortsætte og søge at få det bedste ud af det for deres folk, som de havde søgt

det under Kuo-Min-Tang, og skulle de prøve at forstå og følge Mao og hans tydning af kommunismen så langt det lod sig gøre for dem. At nogle har handlet ud fra simpel opportunistisk betragtning er jo også klart.

Men man skal bruge mange flere uddannede folk i administration og industri end de gamle universiteter kan uddanne, og man har derfor også nu oprettet en række folkeuniversiteter, hvortil eleverne udvælges af fagforeninger, politiske organisationer, bondeorganisationer o. s. v. Disse folkeuniversiteter giver i et kortere åremål skoling til deres studenter, og der stilles ikke samme betingelser til forudgående skolegang som ved universiteterne. Studenterne her er i alle aldre, men mange ældre, og man regner mere modne end studenterne, der har fået den normale skolegang, for folkeuniversiteternes studerende kommer alle fra det praktiske liv, hvor de gennem deres indsats har henledt opmærksomheden på sig.

Selve undervisningen er nok i højere grad en skoling, end hvad vi ville forstaa ved et studium, ligesom man havde indtrykket af, at der her blev lagt større vægt på den marxistisk-leninistiske indstilling hos lærerstaben, og at man stærkere søgte at påvirke studenterne direkte marxistisk end på de gamle universiteter.

Men den mest overvældende opgave paa kulturlivets område er jo nok opbygningen af hele folkets undervisning fra børnehaver og alle skoleformerne igennem.

I Peking besøgte jeg en dag sammen med andre delegerede en børnehave i en af de parker, der først efter befrielsen var blevet åbnet for jævne mennesker.

Børnene strømmede tillidsfulde hen til de fremmede, tog os i hånden, førte rundt og pludrede op, var værter og ville forklare. Jeg havde stadig tolken ved siden. En lille selvsikker 5 års purk havde fået mig i hånden, og da vi kom ned i en stue, hvor Mao-tse-tungs billede hang, pegede han op paa billedet: Det er vort folks fører — og nu vendte purken sig mod mig og spurgte: Hvem er dit folks fører?

Ja, hvad skulle man sige? Skulle jeg nævne Eriksen? Jeg sundede mig et øjeblik og svarede så: Vi har en konge; men da rettede den lille sine forbavsede øjne mod mig: Konger er slemme

mænd. Det blev ikke til nogen lang snak om konger, med tolken som mellemed, men frie, tillidsfulde, naturlige børn, var det.

Deres forældre betalte ikke helt lidt for at have dem i børnehaven. Det var mest børn, hvis forældre arbejdede i centraladministrationen eller i masseorganisationer.

Den kinesiske litterære kultur med sine årtusindgamle traditioner har været og vil være forbeholdt de få på grund af, at den krævede kendskab til mere end 10.000 forskellige skrifttegn.

Allerede efter den første verdenskrig søgte man gennem en radikal forenkling at finde udvej for nødtørftigt at kunne klare sig med 1000 skrifttegn, og der blev også i 20'erne og 30'erne forsøgt hist og her at bygge en undervisning og skabe en litteratur af småskrifter på denne forenkling.

Jeg har i 1934 mødt adskillige landbrugsstuderende der fra deres college var draget ud i en landsby, blev der et årstid, søgte at samle en flok børn — måske også nogle voksne — og lære dem at læse og skrive.

Der manglede både penge og plads. Ofte måtte man klare sig med en bondestue, som frivilligt stilledes til rådighed, som skolestue. Det var kun en lille del af landsbyens børn og absolut kun drengene man tog sig af — men et uselvisk og beundringsværdigt arbejde var det, disse studenter udførte, netop fordi det krævede, at man så arbejdet under et 30—40 år langt perspektiv, for at kunne håbe på det blev til en folkebevægelse.

Også her står lederne af den kinesiske folkerepublik i dag over for at skulle handle hurtigt og samlet, skaffe skoler, skaffe uddannede lærere, og her lægger man i hvert fald i mellemskolen den skole der fører op til universitetet megen vægt på, at den er i den rette revolutionære ånd.

Under et besøg på den 8. mellemskole eller som vi ville sige gymnasium i Peking, slog lederen af skolen fast: Denne skole er efter revolutionen ændret fra en reaktionær til en revolutionær skole.

Den tidligere leder af skolen var medlem af Peking Kuo-Min-Tang og undervisningssystemet var som hos gestapo, sagde han. Men nu er alle reaktionære elementer udelukket og lærere og elever har nu deres egen organisation med demokratisk ledelse.

I skolen var der organiseret pionergrupper, hvor tilslutningen var frivillig, men de spillede jo en fremtrædende rolle i organisering af børnenes fritid, og de optrådte også med lidt særlig underholdning, når der nu var fremmede gæster. Lederen understregede, at man underviste i denne skole efter de fremskredne metoder fra sovjetunionen.

Man ville opdrage børnene til gode patrioter, til at elske deres store fædreland og til at holde af alle de fredselkende lande og nationer, alle dem som vil kæmpe for folkenes velfærd i hele verden.

Alene skolernes overfyldning med børn gjorde at også legene virkede vel organiseret men hvad skal man stille op med 50 børn i hver af de 3 nederste klasser og 40 børn i hver af de 3 ældste.

I de landsbyer, jeg denne gang besøgte, havde man overalt egen skolebygning, og den var pakket med børn — og så var atmosfæren alligevel en anden og hyggeligere end i mellem-skolerne i Peking.

Spurgte man, om der var skolepligt for alle børn, fik man til svar, at problemet ikke var at få børnene i skole, men at skaffe plads og lærerkræfter.

I landsbyen Kao-Bei-Din havde man før befrielsen en skole med 234 elever. Nu havde man også mellemskole og ialt 930 elever i skolen, hvoraf dog nogle kom til mellemskolen fra andre landsbyer.

De voksne samledes i fritiden rundt i bondestuerne.

Ved nye metoder kunne man i løbet af 3 måneder lære at læse avis — og de fremmeligste af dem der selv havde deltaget i sådan et kursus måtte optræde som lærer ved nye grupper.

Kvinderne var ikke de mindst ivrige, og det var for dem en revolution at en større verden på denne måde åbnede sig for dem.

Når både voksne og børn i landsbyen bogstaveligt nu stod i kø for at få oplysning, hænger det jo sammen med den største samlede opgave, der er løst efter revolutionen: landbrugs-reformen.

Kinesiske bønder står dagene igennem i forårstiden ved trædevandhjulet og stamper vandet fra en kanal ind i de små inddigede rismarker. Det ser ud som om de cykler uden at komme ud af stedet, mens vandhjulet øser pøs efter pøs af vand

ind over markerne. Jorden skal være helt under vand når risen plantes. Sindige okser eller bøfler vader gennem vandet med ploven efter sig. Atter og atter ser man to mand med reb over nakken gøre det ud for bøflen; de slæber ploven, som styres af en tredje mand; alle vader i vand i det mindste til knæene.

Omkring landsbyerne ser man ofte rickshawen trukket af mennesker, mens i Peking og andre store byer mekaniseringen er slået igennem, idet rickshawen her praktisk talt altid trækkes af en cyklende mand. Jordtuer bevokset med senegræs ligger spredt udover de små veldyrkede jordstykker. Det er forfædregravene. 8 % af Kinas dyrkbare jord skal endnu som forhen være optaget af grave.

Men er der da slet ikke sket noget for bønderne i de sidste år? Jo, trækdyrenes antal er forøget og redskaberne er blevet bedre. Rundt om gravhøjene ligger andre mindre tuer, kunstgødning, der skal spredes over marken. Men hvad der er det helt afgørende: tidligere var det landarbejderne der trådte vandhjulet for godsejere eller rige bønder, og det var lejet jord bønderne selv måtte trække ploven igennem — halvdelen af afgrøden eller mere måtte betales som afgift — nu træder den tidligere landarbejder og bonden vand op til sit eget lille jordstykke, og han trækker ploven gennem sin egen jord. Han er blevet selvejer og afgifterne til godsejeren er borte.

Vi besøger landsbyen *Kao-Bei-Din* som har ca. 3000 indbyggere, og under en dags ophold indføres vi i omvæltningerne, der er foregået siden revolutionen. Hele landsbyen tager imod. Børn, unge og gamle, smiler, jubler og vinker. Det er smittende. Mens modtagelser andre steder med ti tusinde deltagere undertiden rejste en ængstelig spørgen: om det ikke var altfor »spontan« organiseret — man har jo som europæer sine bitre erfaringer — så gjorde det et stærkt indtryk når hele landsbyens befolkning naivt-hjerteligt tog de fremmede ind til sig. Og der var også stolthed over alt det de havde at fortælle. Formanden i det råd som styrede landsbyen, formanden for bøndernes organisation og lederen af kulturarbejdet orienterede om forandringerne i landsbyen. Men med min unge tolk som mellemlid kunne jeg søge oplysninger hos alle jeg løb på.

Mens begge formændene var folkevalgte blandt landsbyens

beboere, var lederen af kulturarbejdet en mand hentet udefra, eller sendt med offentlig støtte.

»Sognerådsformanden« bød velkommen til »de internationale venner«: »det er en vanskelighed vi ikke er af samme nationalitet, ikke taler samme sprog, men en ting har vi fælles trods forskellighederne: viljen til fred. Jeg er sikker på også Deres folk vil forsvare freden og vil nu fortælle Dem om opbygningen her i landsbyen siden revolutionens sejr.«

Nå, det var altså bare en »fredsdue« der blev sluppet løs helt ude i en kinesisk landsby, nikker den årvågne kritiske læser. Det var en tilforladelig bonde på omkring 50 år, der talte. Han har haft krig og borgerkrig omkring sig i de sidste 20—25 år. Om han selv havde lavet talen, eller ordene var lagt ham i munden af lederen af kulturarbejdet? Jeg kan ikke svare. Han havde brug for fred, hans landsby havde brug for fred — og hans væsen var sindigt, ordenes tone kunne jeg jo kun få i tolkens gengivelse.

Der var ialt 2951 mennesker i landsbyen fordelt på 633 familier. Det samlede jordtilliggende var 5756 mou. En mou er ca. $\frac{1}{16}$ ha. Kinas jord er delt ud i så små stykker så man må have en lille enhed at måle med.

Før revolutionen var jorden fordelt således:

33 godsejerfamilier	43 %
133 mellemstore bondefamilier	32 %
301 fattige bondefamilier	25 %

Under revolutionen konfiskeredes 2152 mou, og jordfordelingen efter revolutionen havde ændret sig således:

Godsejerne	8,8 %
Mellemstore bønder	48,1 %
fattige bønder	43,1 %

*

Retningslinierne for klassificeringen af bønderne er givet i landbrugsreformloven for folkerepublikken. I denne lov bestemmes det, at »feudaludnyttelsen ved godsejerne« skal afskaffes og bøndernes selveje skal indføres for at frigøre landdistrikternes produktive kræfter, udvikle landbrugsproduktionen og således bane vejen for Kinas industrialisering. Godsejernes jord, trækdyr, landbrugsredskaber, overskudskorn og huse udover deres

eget beboelseshus skal konfiskeres, men deres anden ejendom skal ikke konfiskeres. Industrielle virksomheder eller handelsvirksomheder ejet og drevet af godsejerne røres der ikke ved. En person skal regnes for godsejer, hvis han ejer jord, men ikke selv deltager i arbejdet, eller kun deltager uvæsentligt i arbejdet og skaffer sit og familiens underhold ved udnyttelse af andre. Udnyttelsen sker dels ved udlejning af jord, dels ved pengeudlån eller leje af fremmed arbejdskraft for en lang periode. Bankerotte godsejere bl. a. på grund af konfiskeringen som trods deres arbejdsdygtighed ikke deltager i bearbejdelse af den jord de har beholdt og hvis levevilkår er bedre end en almindelig mellemstor bondes, skal fortsat klassificeres som godsejer. En rig bonde ejer som regel jord, men sommetider lejer han i hvert fald en del af den jord han dyrker, men han ejer bedre produktionsredskaber end almindelige bønder, og har ofte nogen fri kapital. Den rige bonde tager selv del i arbejdet, men udnytter andre, særlig gennem lejet arbejdskraft, for at skaffe sig selv og familien underhold. Hvis en bonde får mere end de 25 % af familiens underhold ved udnyttelsen af andre, klassificeres han som rig bonde. Ofte er grænsen flydende mellem godsejer og rig bonde. Både gods-ejere og rige bønder kan få lejlighed til at reformere sig selv ved at deltage i arbejdet og selv frembringe mindst 75 % af familiens underhold. De mellemstore bønder ejer undertiden lidt jord selv, måske også nogle landbrugsredskaber, men i almindelighed bruger de ikke fremmed arbejdskraft. Sommetider udnytter de i uvæsentlig omfang fremmed arbejdskraft, men indkomsten deraf udgør kun en ringe part af familiens underhold. De fattige bønder har utilstrækkelig med landbrugsredskaber, nogle har slet ikke nogen jord, men må leje lidt jord at dyrke, de udnyttes af andre gennem leje af jorden, rente af lån og ved at optræde som lejet arbejdskraft. De mellemstore bønder behøver som regel ikke at sælge deres arbejdskraft medens de fattige bønder må gøre dette i begrænsede perioder.

I de bondeorganisationer, som skal gennemføre landbrugsreformen, kan landbrugsarbejdere, fattige bønder, mellemstore bønder og landhåndværkere blive medlemmer. Når landbrugsreformen er gennemført kan også rige bønder optages som medlemmer.

Da landbrugsreformen gennemførtes i Kao-Bei-Din udlånte regeringen 59 mill. yen til landsbyens bondeorganisation og pengene blev brugt til at købe 15 vogne, 2 muldyr, 2 æsler, nogle redskaber og gødning. Disse ting blev ligesom 96 trækdyr, der konfiskeredes fra godsejerne, fordelt til enkelte bønder efter bondeorganisationens beslutning. De tildelte dyr og redskaber var derefter vedkommendes ejendom. Når jordfordelingen er gennemført i en landsby, bliver den efterprøvet af en kontrolkommission, og godkender denne klassificering, konfiskering og fordeling får den enkelte bondefamilie skøde på jord og hus og har også ret til at handle med ejendommen eller dele af den.

*

Selvejet er gennemført, men man søger at opmuntre til dannelse af samarbejdsgrupper, enten til begrænsede kortfristede opgavers løsning eller længere aftale om kooperativ drift. Hvor en egentlig kooperativ drift gennemføres holdes de enkelte marker ikke adskilt men jorden dyrkes i fælleskab og udbyttet fordeles efter indskud af arbejde, jord, redskaber og trækdyr. Udbyttet deles i tre grupper. 60 % af det samlede udbytte fordeles til familierne i forhold til det antal arbejdsdage familiens medlemmer har givet på jorden. 30 % af udbyttet fordeles efter det landbrugsareal den enkelte familie har i kooperativ og 10 % fordeles efter de indskudte trækdyr og redskaber.

I Kao-Bei-Din dyrkedes jorden i småparceller, men man havde mange korttids hjælpe- og samarbejdsgrupper. Derimod så jeg under et besøg i landdistriktet lidt nord for Mukden i Manchuriet en nyopført landsby, bygget på jord som tidligere havde været drevet af en godsejer ved hjælp af fremmed arbejdskraft. Også her var jorden fordelt til enkelte familier. Hver familie havde fået $2\frac{3}{4}$ mou pr. person, der var over 13 år, da fordelingen fandt sted. Men som den lille ivrige bondekone Sy-Ya-Ing fortalte: det er jo kun på papiret jorden er delt, for vi driver den sammen i kooperativ. Hele landsbyen var nyopført med rådhus, skole og børnehave — prima lerklinede småhuse og Sy-Ya-Ing trak af med nogle stykker af os, vi skulle hjem og se, hvordan hun og familien boede. Der var 12 personer, og hun var sikker på at finere bondehus havde vi ikke set. »Men det er jo

kun begyndelsen« ivrede hun. »Vi skal nå frem til en hel kommunistisk landsby med store fleretages huse.« Hendes familie havde inden revolutionen boet i en hytte nede ved floden. De havde ingen jord haft. »Og nu kan vi mærke det går fremad måned for måned, vi får nyt tøj, vi kan spise bedre; flere gange om måneden kan vi tillade os at spise, hvad vi før kun kunne tillade os ved nytårsfesten.« Jeg var kommet med ind i huset. »Se« hun pegede på et stort stykke silketøj med røde roser som hang foran den ene kang — en bred sovebænk — »det kunne vi købe sidste måned«. Mønsteret med de røde roser var gyseligt; industrialismens tarveligste »pragt« rykker frem også i de stoffer som gammel kinesisk kunst ellers har præget så fornemt. Men for hende var det dejligt. — Og hun fortalte op om såmaskinen, vi kunne se hende på marken, den blev trukket af et æsel og en ko, og den såede 12 rækker på en gang. Ivrigt udbrød hun: »Vi elske Mao højere end vore forældre.«

Kunne hun læse? Ja, hun havde gået på aftenkursus og nu kunne hun skrive sit eget navn. Var den boglige lærdom begrænset, så var vitaliteten desto større og begejstringen for denne kinesiske kollektiv på privat ejendomsrets basis satte en fart i hendes snak så tolken slet ikke kunne følge med.

*

Men også i Kao-Bei-Din var der humør og omkvædet var det samme: vi får mere at spise nu. Vi kan købe lidt tøj. Der er ingen i landsbyen der sulter mere. Liu-Chi-Wu har en familie på fem personer. Inden revolutionen havde han et hus men ikke noget jord. Familien sultede tit og måtte spise vild kål, men efter befrielsen fik han 8 mou jord og havde fast arbejde. Han var skomager. 1951 kunne han bygge et hus med to værelser og han opdrættede to grise, i år skulle han have tre grise ialt.

Vi kan producere mere nu det er vort eget, og bondeorganisationen lærer os bedre metoder og hjælper os med at få sæden behandlet mod sygdomsangreb. Andelsindkøbs- og salgsforeningen skaffer bedre priser for de varer, der skal sælges, og får billigere varer hjem til landbruget. For regeringen leverer billige varer, når andelsorganisationen sælger fødemidler til byernes forsyning.

Det var en andelsorganisation efter principper, som også vi kender dem. Andelsindkøbs- og salgsorganisationen var installeret i et hus med et stort rum, der både var lager og butik. Den var startet i 1950 med 393 medlemmer nu var der 1373. Hvert medlem skulle tegne en andel på 15000 yen, det svarer i omvekslingskurs til ca. 4 kr., men købekraften er større. Hver familie kunne have fra tre til fem andele, det fastsattes i hvert enkelt tilfælde af foreningen. Familien består jo ofte af flere ægtepar. Hver andel havde een stemme. Ledelsen blev valgt på et år ad gangen. Formand og bestyrer var samme person, også han var på valg hvert år. Han var fra en anden egn, hørte altså ligesom lederen af det kulturelle arbejde ikke hjemme i landsbyen. Regeringen havde givet et lån, da organisationen startedes. Lånet skulle foreløbig ikke tilbagebetales. Overskudet man ventede at få, skulle indtil videre indgå som forøgelse af foreningens driftskapital.

Bønderne kunne frit vælge, om de ville være medlem, men 80 % af landsbyens levnedsmidler solgtes nu gennem organisationen.

Også i 1934 så jeg andelsorganisationer i landsbyerne. Lånekasser var der også. Ad den vej skaffede private pengeinstitutter sig landsbyens solidariske kautions for de få hundrede dollar, man mod høj rente lånte ud til bønderne. I dag er vanskeligheden for andelsorganisationerne måske snarere, at de nyder så stor bevågenhed fra staten, at deres uafhængighed kan være i fare.

*

Når de kinesiske fagforeninger skulle give en orientering over landbrugsreformen til de fremmede delegerede, så blev det ikke en mand fra landbrugsministeriet der talte, men direktøren for centralregeringens konsulentkontor. Og det var klar tale man mødte, men det var ikke nemt at få den helt til at stemme med den praksis, man så. Landbrugsreformens gennemførelse er marxismens og leninismens sejr i landsbyen. Regeringen har uddannet landbrugsreform-arbejdsgrupper, som kan sendes ud og hjælpe med gennemførelse af reformen. I 1951 blev 300.000 mennesker udsendt på denne måde. Disse arbejdsgrupper sammensættes af erfarne kammerater fra det kommunistiske parti,

regeringsadministrationen og andre organisationer — også arbejdere og lærere uddannes til denne opgave. Når en arbejdsgruppe kommer til en landsby må den først søge forbindelse med landarbejdere og fattige bønder for at vække deres klassebevidsthed. Samtidig kan man indkalde til bonderepræsentantmøder og massemøder. Man må altid sørge for, at en trediedel af ledelsen i bondeorganisationen bliver repræsentanter for de mellemstore bønder. Det kommunistiske parti har ledet bøndernes kamp mod godsejerne og kampen mod japanerne, og må derfor også være ledende i bøndernes organisering af den nye landsby.

*

Familierne indgår patriotiske pagter der slås op på væggen. Man lover at opretholde et godt indbyrdes forhold i familien, ikke skændes. Ofte holde familiemøder. Deltage i kampagnen for produktionsforøgelse. Gennemføre personlig hygiejne o. s. v. Vi grunder. Men kommer man ind i et bondehus peger de stolte hen på pagten.

*

Den kinesiske landbrugsreform er baggrunden for Kinas industrialisering. Købekraft i landsbyen skaber marked for en større kinesisk industri. Arbejdskraft kan frigøres fra landsbyen i det omfang en voksende industri kan give disse mennesker ordentlige levevilkår. Lidt skarpt sat op måske: i de kinesiske landsbyer bliver det nye Kina til i disse år, og vi der kommer ude fra må være mere optaget af at forstå hvad der sker end af at fælde domme over noget som endnu blot er i sin vorden.

SIGURD JUUL ANDERSEN.

KÄTHE KOLLWITZ:
DAGBOGSBLADE OG BREVE

Naar man er lærer, bestaar ens arbejde for en stor del i at stille opgaver, der ikke først og fremmest har deres formaal i at blive løst for deres indholds, for deres egen skyld. Kun i ret ringe grad har en skoleopgaves reelle indhold nogen betydning. Langt vigtigere er det for eleven at lære, hvordan han skal gribe sit stof an, hvilke midler, der staar til hans raadighed ved dens løsning. Men det sidste formaal er endnu et andet og større. Det er nemlig dette at lære at binde sig til et stof, at finde frem til dets muligheder og ikke, trods alle vanskeligheder, at slippe det, før man har gjort, hvad man kan for at faa det bedst mulige ud af det. I skolen er det læreren, der er opgavestilleren, ham, der lægger den plan, inden for hvis rammer eleven skal prøve at finde sin form og sit forhold til det givne stof.

Men denne skoling er et mønster, der siden bestandig vil gentage sig i det enkelte menneskes liv. Kun er det nu ikke mere en skole, der stiller øvelsesopgaver, og emnet ikke et mere eller mindre tilfældigt kundskabsstof. Tilværelsen selv stiller nu sine opgaver, og stoffet er hans eget menneskeliv med dets ansvar, lidelse og lykke. Af disse opgavers løsning afhænger hans hele timelige og sjælelige existens. Maaske tør man sige, at heller ikke her har stoffets reelle karakter afgørende betydning. Maaske er det menneskeligt afgørende ikke i første række, hvilke problemer man bliver stillet over for, men den maade, hvorpaa man gennemarbejder disse problemer og søger at bringe dem til en løsning.

Men opgaven har endnu en betydning i menneskelivet, sin

højeste betydning. Den møder mennesket i det øjeblik, da han stilles over for en oplevelse, der er saa vældig, at alt andet maa ses i lyset af den, da livet lægger sit uformede og uformelige stof foran ham og giver ham sin udfordring: dette er dit, vælg nu selv din opgave, af den afhænger alt. — Da er der ikke mere tale om ydre krav og betingelser, om afgrænsede muligheder, der skal bruges paa een maade eller en anden, men om, at mennesket staar helt ensomt over for noget, han maa klare uden hjælp. Da er der heller ingen mulighed for at opgive eller prøve noget andet. Den opgave, han nu, hvis han tager kampen med sin oplevelses vælde op, maa stille sig selv, maa enten bringes til en løsning, eller han spiller fallit som skabende menneske.

Her er der da endelig tale om en opgave, hvis indhold og løsning er en enhed. Liv og arbejde bliver en helhed, som ikke kan brydes. Ikke alle mennesker bliver vel stillet over for en saadan opgave. Maaske er det kun lidelsen, der paa denne maade kræver det yderste af et menneske. Om en saadan lidelsens oplevelse og opgave handler det skrift, der her skal fortælles om.

Den 22. april 1945 døde den gamle tyske grafiker og billedhugger Käthe Kollwitz i en lille by nær ved Dresden. Hun, der siden 1890'erne havde været en af Tysklands kendteste kunstnere, var siden Hitlers magtovertagelse blevet stadig mere isoleret og glemt undtagen af sine nærmeste. Men efter krigen vaagnede atter interessen for hendes værk, og til dette livsværk som bildende kunstner sluttede sig i 1949 endnu et af en helt anden karakter. Det er aldrig tænkt til offentliggørelse, ikke udarbejdet som kunstværk og unddrager sig derved kunstnerisk bedømmelse. Dets betydning er at søge paa helt andre omraader og er blandt det, vi har fra hendes haand, en af de ting, der har den allerstørste menneskelige værdi. Det er det lille udvalg af hendes dagbøger og breve, som hendes søn Hans Kollwitz udgav efter hendes død.

I sit forord gør han rede for motivet til udgivelsen. Allerede længe før hendes død bad han hende skrive noget om sit liv, fordi det efter hans mening altid har betydning, at et menneske paa over de 50 gør rede for sit livs resultater og klarlægger de udviklingslinier, der har ført dertil. Men hun afviste ham

med den begrundelse, at det, der havde interesse ved hendes liv, var hendes værk, og det private liv med de personligste oplevelser og al dets daarskab ikke kunne vedkomme eller betyde noget for andre. Alligevel har hun et par gange til sønnen nedskrevet nogle af sine tidligste erindringer. Men hun skrev kun om sin barndom og ungdom, fordi disse perioder nu laa som afsluttede helheder bag hende, og hun kunne betragte dem med den objektivitet, der forekom hende nødvendig ved en saadan beretning. Hun ville imidlertid gerne, at sønnen engang skulle skrive en bog med titlen »Mine forældre«, men da han ikke mener, at han er i stand til at gøre dette, har han valgt at foretage et udvalg af de optegnelser og breve, der findes fra hendes haand.

Der er i bogen intet, der kan betragtes som nøgle til den umiddelbare forstaaelse af hendes værker. Dens betydning er at finde paa helt andre omraader, nemlig i beretningen om et menneskes kamp med sit stof i videste betydning. Men man maa ved læsningen vel nok holde sig endnu et par ting for øje. Dels udgiverens udvælgende arbejde, skønt man har følelsen af, at han med stor sikkerhed har faaet det med, der er væsentligt i forhold til hendes livs store oplevelse og opgave, og har undgaaet det, hun frygtede mest, afsløringen af det alt for private liv. Og dels det forbehold over for dagbogens form, hvorom hun selv taler, naar hun siger, at der i en dagbog altid er en »halvsandhed«, fordi hun har skrevet mest, naar der var »hæmninger og stilstand« i livet, kun lidt, naar alt var harmonisk og ligetil. Med disse forbehold kan vi da se paa, hvad denne bog har at give os.

Optegnelserne begynder i 1909, da Käthe Kollwitz er 42 aar gammel. Udadtil er hun en anerkendt kunstner, og sammen med sin mand, den berlinske fattiglæge Karl Kollwitz og deres to næsten voxne sønner lever hun et privatliv, der slet ikke er gnidningsløst, men lykkeligt i den forstand, at hjemmet er opfyldt af den levende spænding, der opstaar mellem stærke mennesker, der elsker hinanden, men dog kræver plads hver for sig for deres egen udvikling. De korte og varsomt valgte glimt af samlivet mellem ægtefællerne viser os to mennesker, der trods deres

kærlighed ikke har let ved at naa til harmoni. Hun, der lever sit eget liv med dets store kunstneriske problemer saa intenst og er saa stærk, føler sig ofte bundet og hæmmet af hans kærlighed og tror aldrig, at hun vil kunne lære det, der for ham er ægteskabets egentlige maal og mening, det at voxer inderligt sammen med hinanden. Heller ikke forholdet til drengene, som hun dog betragter med den ældres større overbærenhed og dybere forståelse, er uden problemer. Hans har lange perioder, hvor han er ude af ligevægt, og hvor hun ikke kan hjælpe ham. Men hendes holdning til de vanskelige ting er fuld af varme, redelig og usentimental. Vi ser det af et brev til Peter, hvori hun takker ham for hans fødselsdagsgave, et maleri. Hans kunstneriske problemer forstaaer hun og sætter sin kritik ind uden pardon. »For at begynde med Peter — ja, jeg finder, at han er fuldstændig paa vildspor. Det ved du jo, Peter. — — Jeg glæder mig over din maade at se former paa, jeg synes, du ser det organiske. Men din farve er et følelsesudbrud. Og at svælge i følelser kan man først tillade sig efter anstrengt forstandsarbejde. Sætter man det før forstandsarbejdet, faar man en flov smag i munden, man faar tømmermænd. Og føler sig diletantisk. Det er et punkt, vi nok vil komme til at skændes om i det uendelige.« En udtalelse, der helt dækker hendes indstilling til det kunstneriske arbejde overhovedet.

Men det, der vel i første række optager hende, er hendes egen kunsts problemer. Det er en livsnødvendighed for hende at skabe, formdriften er det stærkeste i hende. Af alt menneskeligt, hun møder, søger hun sig sine opgaver frem, og kampen med de midler hun har til deres løsning, udformningens muligheder, er streng og lykkelig. Hun har, synes hun, naaet et vist fond af kunnen, der gør hende det muligt at arbejde godt og let og ogsaa uden model at finde frem til udtryk for det, hun vil. Hendes syn paa kunsten er rent æstetisk. Naar hun altid vælger proletarietets liv som stof og oftest udformer det som en anklage mod samfundet, er det simpelthen, fordi hun her finder, hvad der for hende er smukt. Mennesker og motiver fra det borgerlige liv interesserer hende ikke, hun finder dem pedantiske. Naar hendes forældre spørger hende, hvorfor hun altid vælger at fremstille livets dystre sider, kan hun ikke svare. Saa sent som

i 1941 skriver hun: »Kun dette vil jeg endnu engang stærkt betone, at det i begyndelsen kun i meget ringe grad var medlidenhed, medfølelse, der drev mig mod fremstillingen af proletariatets liv, men simpelthen, at jeg fandt det smukt.« Først efterhaanden lærte hun, især gennem kontakten med sin mands patienter, proletarens tragiske livsform at kende, og den greb hende ogsaa menneskeligt saa stærkt, at hun kun gennem den stadig gentagne fremstilling af hans liv fandt mulighed for at bære denne byrde. En religiøs betragtning er hende fjern; hun nærer pietet for den religiøsitet, hun kender fra sit barndomshjem, men som materialist afviser hun al religion.

Men allerede nu i denne varme, levende livsperiode kender hun angsten for, at alderen skal svække hendes produktive kraft. »Jeg rykker nu efterhaanden ind i den periode af livet, hvor arbejdet staar paa førstepladsen. Da drengene var bortrejst i paasken, har jeg næsten kun arbejdet. — — Og dog ved jeg ikke, om et saadant arbejde ikke mangler »velsignelsen«. Uden at lade mig aflede af andre ting arbejder jeg, som en ko græsser, men Heller sagde engang, at en saadan ro var døden. Maaske *skaber* jeg saa i virkeligheden kun lidt. Hænderne arbejder, arbejder, og hovedet tror, at det producerer, Gud ved hvad, og dog var jeg før i min knapt tilmaalte arbejdstid mere produktiv, fordi jeg var sanseligere, fordi jeg levede, som et menneske skal, lidenskabeligt interesseret i alt. Undertiden er jeg forelsket i mit arbejde og tror, at jeg langt overgaar mig selv. Efter to timers pause, hvor er saa det geniale? Saa er det slet ikke noget særligt, jeg har lavet. Det piner mig. Kraften, kraften tager af.«

Denne første del af bogen viser os billedet af et stærkt og produktivt menneske, langt fra harmonisk, men saa lykkelig, som hun med sit sind og sine evner kan blive. Ved nytår 1912 gør hun op: »Var det sidste aar lykkeligt? Det var lemfældigt. Det har ikke bragt mig megen smerte. Naar jeg har grædt, var det jo alligevel aldrig af hjerteskrærende grunde.« Saadan er hun, da første verdenskrig bryder ud i august 1914, det aar, der skal bringe hende en meget stor lidelse. Og da er det ikke mere det, hun ser og føler, der betinger hendes formdrifts udfoldelse, men det hun *er*, ikke kun følelser og sansning og fantasi, men

selve den nøgne, personlige existens, der maa formes i et billedligt udtryk, for at hun ikke skal gaa til grunde.

Begge sønnerne melder sig frivilligt. Hun lider forfærdeligt under modsætningen mellem tidens heroiske extase og sin egen nøgterne erkendelse af krigens realitet, hvorfra man ikke kan flygte ind i nogen illusion. Det synes hende saa uendelig taabeligt, at drengene skal deltage i denne meningsløshed, men samtidig føler hun, som en iskold straale ind i hjertet, dette: *de skal!* Kun een ting gør hende tilstanden udholdelig, nemlig synet af de unge mænds offervilje. Hun er endnu i stand til at føle det, at mennesker optager ofret i deres viljesliv, som noget meningsfuldt, menneskeligt værdifuldt.

Den 23. oktober falder Peter i Belgien. Hvorledes de første maaneder derefter har været for hende, *om* hun har skrevet, eller *hvad* hun har skrevet, ved vi ikke og behøver det ikke. Det er den tid, hvor hun har staaet alene med sin lidelses oplevelse, som hun kun kan være i og vel slet ikke finde vej igennem. Det eneste skrevne er et lille behersket brev med tak for en gave til ham, der kom for sent. »Han behøvede ikke at lide. — Vi takker Gud, at han er kommet saa let bort før blodbadet. Vær god ikke at komme og besøge os. Men tak for den sorg, som vi ved, at De føler.«

Efter nogen tid træder hendes eneste mulighed frem for hende. Hun maa tage kampen op med det stof, som lidelsen giver hende, og forme den ud i en konkret ting. Det naturlige for hende er at vende sig mod sit arbejde, og det svigter hende ikke. En nat seks uger efter Peters død kommer den tanke til hende, at hun skal gøre et mindesmærke for ham. Lige straks synes det hende umuligt at gennemføre, men planerne tager allerede næste morgen form. Byen skal give hende en plads, og hun har dets form for sig. Det skal være Peters skikkelse, udstrakt med faderen ved hovedet, moderen ved fødderne, og det skal gælde alle de unge krigsfrivilliges offerdød. »Det er et vidunderligt maal,« skriver hun, »og ingen kan have større ret til at gøre det end jeg.« Hun ved endnu ikke, at det skal vare atten aar, før mindesmærket har fundet sin form og sin plads, ikke, hvor megen modløshed og selvopgivelse, hvilke store kunstneriske problemer, hun skal kæmpe med, og hvor dybt kampen

med dette arbejde skal komme til at præge resten af hendes liv. Hun ved ikke, at med dets fuldendelse skal hendes virkelig produktive tid være til ende.

Allerede kort efter har de første planer forandret sig for hende. Drengens skikkelse skal svæve over forældrenes hoveder, med hænderne løftet til svar paa offerkaldelsen, med smilende mund og paa brystet den nellike, moderen gav ham til afsked. Et temmelig vidtløftigt og forfærdelig teatralisk udkast, der da heller ikke lykkes. Hun ser snart paa sine skitser, at hun har foretaget omveje, men erkender, at de maaske var nødvendige, for at hun skulle komme videre. Og arbejdet har givet hende modet tilbage ved at forpligte hende paany. »Jeg vil endnu ikke dø, selv om Hans dør og Karl. Før jeg trofast har aagret med mit pund, til det frøcorn, der er lagt i mig, har udviklet sig i den allermindste gren til det, hvortil det var bestemt, vil jeg ikke gaa bort. — — Jeg har ikke bare *lov* til at fuldende mit arbejde, jeg *skal* fuldende det.« Og hun føler, at denne binden sig til opgaven er noget, der rækker ud over hendes egen erfaring. »Det synes mig at være meningen med al tale om kultur. Den opstaar kun ved, at hvert enkelt menneske udfylder sin pligtkreds. Naar enhver erkender og udfylder sin pligtkreds, opstaar det ægte liv. Et helt folks kultur kan i virkeligheden ikke opbygges paa andet.«

Hun planlægger at have det store arbejde færdigt til udstillingen paa sin 50-aarsdag i 1916. Det naar hun ikke. I september dette aar beslutter hun ikke at arbejde videre paa det foreløbig. I 1919 bryder hun det, hun foreløbig har lavet, ned. Men da hun staar ved det inden nedbrydningen og betragter sin gengivelse af sønnens ansigt, lover hun ham at fuldføre det. Efter at de første svære tider efter krigens afslutning er forbi, faar hun en ret lykkelig tid. Sønnen Hans, hans hustru og børn fylder hendes liv med ny varme og lykke. Og i 1935 faar hun atter mod til at gaa i gang med arbejdet. Formen har atter forandret sig. Hun vil nu lave to enkeltfigurer, faderen og moderen, der skal opstilles paa den kirkegaard i Belgien, hvor Peter ligger begravet. Moderen skal knælende udbrede armene over de mange grave. Hun faar moderen færdig, men to gange har hun det uheld, at den næsten færdige skitse falder ned i atelieret og bliver knust. Men hun spørger sig selv: »Mon det hele er blevet slaet i stykker

for mig, for at jeg skal komme videre?» Og med lange pauser og gennem mange omarbejdelser nærmer værket sig sin endelige form.

Da hun i juli 1932 opstiller de to figurer paa Roggevelde kirkegaard, er de i deres form meget langt fra de første udkast. Det er to store skikkelser, en mand og en kvinde, der knæler over for hinanden paa hver sin side af kirkegaardslaagen. Manden har armene over kors paa brystet, blikket rettet lige frem uden at se, ansigtet furet, roligt og lukket. Kvinden knæler med armene foldet tæt ind under brystet, øjnene i det bøjede ansigt er skjulte, hun er ganske stille i en smerte, der ikke mere er smerte, men eftertanke. Hun ser ikke til, hun rører sig ikke, men hun ved om al verdens lidelse.

Naar man betragter de to figurer i forhold til hendes første planer, staar det for en, som om den oplevelse, der krævede sin udformning af hende, har været en vældig blok, hvori hun kun kunne ane kernen, den færdige form. Og hendes skiftende planer er som de lag, hun støder paa paa sin vej ind mod blokkens hjerte. Hun prøver først med de kraftigt bevægede, ofte noget teatraliske former, der er at finde i hendes tidligere arbejder, men de slaar ikke til. Derfor maa hun hugge bort og forenkle, til hun naar det væsentlige. Det teatraliske, det symbolske, forsvinder, til sidst har de to enkle, fuldstændigt befrieede menneskeskikkelser udskilt sig, der intet har at sige om offerdød og offer, men kun om det væsentlige og sande i oplevelsen, om lidelsen, der er skyllet hen over dem og har efterladt dem klare og rene, uden gestus, uden at tale eller græde, men med deres menneskeviden lagt som en stilhed over deres hærgede, lukkede ansigter.

Dette var den store opgave, som lidelsen tvang hende til at paalægge sig selv og tilendebringe under svære kampe med stoffet, mens hun trængte dybere og dybere ind i dets hemmeligheder, baade i arbejdets tekniske problemer og i selve oplevelsens dybe gaade. I dagbogen finder vi de spor, en saadan jakobs-kamp sætter i et menneskes liv og væxt.

Maaske er det forkeret at sige, at Käthe Kollwitz forandrer sig. Men oplevelsen udvider hendes erfarings- og oplevelsesomraade, hun graver dybere og rækker videre. Hun optager i sig ting, hun før har afvist, og lærer ting, hun aldrig troede, at hun kunne

lære. Men hun er den samme i sin redelige og usentimentale holdning til disse nye ting, der faar virkelighed for hende.

Hun er den samme i sin stilling til krigen, som hun altid har hadet som et udtryk for menneskenes fortvivlede daarskab. Men hun mister sin eneste trøst, troen paa offerviljens betydning. Hun ser, at det hele er et grænseløst bedrag mod den ungdom, der skal kæmpe de gamle mænds krig, og hun takker, fordi Peter døde, før dette bedrag afsløredes, saa at han endnu kunne gaa fra hende, som han gjorde. Hun klager for de arme forældre, der maa sende deres børn ud til et vanvid, hvis berettigelse ingen længer kan tro paa. Da digteren Richard Dehmel i 1918 udsender en opfordring til alle endnu vaabenføre mænd om at melde sig frivilligt til et sidste desperat forsvar for Tysklands ære, svarer hun ham i et indtrængende aabent brev, hvori hun beder alle for enhver pris ikke at ofre det, der er tilbage, de unge, der er udsæden. »Der er nok døde! Ingen mere maa falde. Jeg paaberaaber mig over for Richard Dehmel en større (Goethe), der har sagt: Sædekornet maa ikke males!« Hun er pacifist, men tror kun paa pacifismen som haardt arbejde. Dog føler hun, at der bag verdens fortvivlede krampetrækninger er en genskabelse paa vej, en tro, hun mistede efter 1933, da hun oplevede at blive sat uden for det samfund, hun frem for alt ville tjene, og efter den anden verdenskrigs udbrud i 1939.

I forholdet til sin mand oplever hun det, hun aldrig troede, hun skulle lære, at den dybe samhørighed, der i hendes yngre aar saa ofte hæmmede, er en styrke og støtte. I et lille brev til deres sølvbryllupsdag takker hun ham for denne godhed og taler om, at hvad der end maa komme til dem, saa vil de dog holde hinanden fast i haanden og »forblive hjerte mod hjerte«.

Ogsaa hendes holdning over for arbejdet udvider sig. Som alt i hendes liv bliver enhed over for den store opgave, bliver hendes kunstsyn og livssyn et, hun kan ikke mere betragte arbejdet rent æstetisk. Mens hun tegner en plakats for en hjælpeaktion for Wien, skriver hun: »Mens jeg tegnede, og hørnenes angst fik mig til at græde med, følte jeg helt den byrde, jeg bærer. Jeg følte, at jeg ikke maatte unddrage mig den opgave at føre en sag. Jeg skal udtrykke menneskenes lidelse, der aldrig faar ende, der nu er saa stor som bjergene.« Og et par aar

senere: »Helt ren kunst er min kunst ikke. Men dog kunst. Enhver arbejder, som han kan. Jeg er klar over, at min kunst har hensigter. Jeg vil *virke* i denne tid, hvor menneskene er saa raadeløse og trænger saadan til hjælp.« Hendes kunst taler nu ikke mere kun paa hendes egne, men paa hele menneskehedens vegne.

Paa eet omraade foregaar der imidlertid en virkelig forandring. Efter Peters død beskæftiger hun sig bestandig med religiøse spørgsmaal. Den traditionelle religiøsitet fra barndomshjemmet har hun trods al pietet en gang for alle vendt sig fra. Men først og fremmest tænker hun over udødeligheden. I begyndelsen er tanken om, at sønnens aand i en eller anden form lever videre, uden trøst. Hans legeme og aand var jo eet, og hun ønsker, at han dog havde efterladt sig et barn, som han havde levet videre i. Men hun naar til at føle hans egentlige liv saa stærkt, at hun tror, at mennesker, der har elsket hinanden, engang maa forenes og fortsætte sammen, som bifloder der optages i hovedstrømmen. Trods al tvivl fastholdt hun denne tro til sin død. Naar hun kan tro dette, er det, fordi hun i sit arbejde med mindesmærket oplever ham saa stærkt, at det synes hende, som om en kraft, hun ikke kan gøre rede for, strømmer til hende. Det sker aldrig, naar hun lader sig rive med af sin sorg, men kun naar hun aktivt arbejder med den opgave, han saa at sige har paalagt hende; da er det som en krafttilførsel, hun kun kan opfatte som Gud. Men det bliver staaende som et aabent spørgsmaal. I 1920'erne skriver hun: »Indtil i dag ved jeg ikke, om den kraft, der har frembragt mine arbejder, er noget, der er beslægtet med religion, eller *er* religion. Jeg ved kun, at der er en kraft, eller i hvert fald var.« Kun i oplevelsen af denne ukendte og ubenævnte kraft, der strømmer til hende gennem det dybeste intensive arbejde og den dermed følgende tro paa en evig existens bestaar hendes religiøsitet. Hun kender kun det guddommelige gennem aktiv handlen, aldrig gennem kontemplation. Efter at have læst den gamle Tolstois dagbog skriver hun: »Det er mig dog saa fremmed, dette liv i Kristus. — — Hvordan staar jeg da selv? Jeg vil jo da ogsaa være fri af alt det, der hæmmer mit virkelige jeg. Og hvad *er* dette virkelige jeg? Hvad vil jeg overhovedet i livet, og hvad har jeg villet? Jeg ville udvikle mig, det vil sige udfolde mig, og det ikke mig,

den kristne, men mig, Käthe Kollwitz. Da jeg ønskede at dø i stedet for drengene, skete det af kærlighed til dem. Peter gjorde mere, han døde ikke for kærligheden til et menneske, men til en ide, et bud. Erkender jeg da ogsaa et saadant bud, i lydighed mod hvilket jeg lever og dør, som det kræves? Var det ikke altid af kærlighed til et menneske, at jeg ville dø i hans sted? Nu da jeg lever — — vil jeg leve mit liv til ende. Igen mig, Käthe Kollwitz. Jeg vil se, hvor langt jeg endnu kan komme med mit arbejde.« »Kraft er det, jeg behøver. — — Kraft er det at tage livet, som det er, og ubrudt, uden klage og megen graad, livet igennem at udføre sit arbejde med styrke. Ikke fornægte sig selv, sin personlighed, som den nu engang er, men gøre den væsentlig. At forbedre sig — jeg mener ikke nu i kristelig forstand, men i Nietzsche'sk. At luge det tilfældige, onde, dumme ud af sig og at styrke det, der under en større synsvinkel er af værdi i os. »Menneske, bliv væsentlig!«

Med næsten de samme ord taler hun ti aar før om en ny radering: »Jeg kan se, at jeg i mine arbejder maa sørge for, at de i stadig kortere form kommer til at indeholde det, de nu behandler alt for udførligt. Jeg ville gerne gøre den ny radering saadan, at den betoner alt det væsentlige stærkt og næsten benægter det uvæsentlige.«

I disse to optegnelser ser vi, hvorledes det, der i 1909 var et æstetisk-formelt problem, ti aar senere er udvidet til at gælde livets mest afgørende etiske spørgsmaal. Og vi ser, hvordan hun over for sit livs store opgave, der kræver og samler alle personlighedens kræfter, virkeliggør denne holdning. Skridt for skridt lægger hun det tilfældige og derfor usande bag sig for til sidst at løse den opgave, hun har bundet sig til. Det er ikke blot dette at sætte sønnen et minde, men det er at udsige og forme den inderste sandhed, det væsentlige i sin livsoplevelse. Det har hun gjort i de to skikkelser, manden og kvinden, der hærgede af viden om menneskelivet, vendt mod hinanden over gravene fører deres evige, tause samtale med døden.

JYTTÉ ENGBERG.

GOGOL, GORKIJ OG IDEALERNE

Maaske det endnu huskes, at det amerikanske tidsskrift *Colliers* for nogen tid siden (27. okt. 1951) udsendte et special nummer, der i tekst og billeder skulde vise, hvad der ville ske, naar den krig mellem USA og Sovjetunionen, som man haabede ikke ville blive virkelighed, var endt med USAs sejr. Paa forsiden ser man en amerikansk besættelsessoldat midt i det russiske landkort. Indeni bl. a. en tegning af Stalins søn omringet af amerikanske faldskærmsmænd. Om det politisk set forkastelige i den form for propaganda vil formodentlig ikke saa faa amerikanere være enige med de fleste europæere. Kulturelt set vil reaktionen muligvis være en anden.

To af artiklerne handler om, hvordan de barbariske russere efter besættelsen -- eller befrielsen, hvad man nu mener om den sag -- erobres kulturelt. Den ledsagende, stærkt kolorerede, tegning viser Moskva kunstteaters scene fyldt med amerikanske korpiger, der danser kan-kan i den nyeste Broadway-operette. Teksten forklarer, med hvilken taknemmelighed og begejstring østens folk tager imod vestens velsignelser. Jeg har ikke noget mod kan-kan, tværtimod, men det forekommer mig alligevel, at der er noget skævt i vurderingen. Den anden artikel er skrevet af en kendt amerikansk fremskridtskvinde og er formet som et bevæget budskab om, at nu holder den frie verdens praktiske kristendom sit indtog i dette gudløse Rusland.

Det fik nu være, at en tilfældig tidsskriftredaktør sender den slags tryksager ud. Det fik endda være, at han har haft held til at faa en række saakaldte kulturpersonligheder til at skrive artiklerne. Men det, der gør, at man standser et øjeblik og forsøger at tænke videre over sagen, er den kendsgerning, at dette er stort set den almindelige opfattelse af forholdet mellem vest og øst, kulturelt set: at vi i vesten under alle omstændigheder er de givende og de andre de modtagende.

Dette merværds-kompleks, der lige fra den gode, gamle Bastholms værk om »de raa og barbariske folkeslag« -- dvs. alle de

andre — over Goebbels korstogspropaganda mod de asiatiske horder og til øjeblikkets sidste store, ægte hvide mand: mr. Malan i Sydafrika, har været dominerende i den vestlige verdens syn paa den østlige.

Jeg tror imidlertid, at det ligger noget anderledes. Jeg tror, at naar døren mellem de to verdener engang aabnes (den har vel kun været virkelig aaben een gang siden Peter d. Store: da marxismen trængte ind fra vest), saa vil vi sikkert blive ved lang tid fremover at være læremestrene politisk set. Men kulturelt og religiøst hører vi i mange maader til de underernærede. Og vores skæbne vil afhænge af, om vi forstaar ikke kun at give, men ogsaa at tage imod.

Det kan derfor maaske have sin rimelighed, at man ikke kun besinder sig paa sit eget, som det hedder med et smukt omend noget provinsielt udtryk, men søger at øge sin viden om den østlige kultur.

Hvilket det som bekendt for øjeblikket er lettere at beslutte sig til end at praktisere. Den russiske litteratur er dog tilgængelig, for en stor dels vedkommende ogsaa den nyere og nyeste. Naar jeg alligevel i denne sammenhæng fortrinsvis arbejder med to af de ældre russere, har det sine bestemte grunde.

At komme igennem den russiske litteratur (den til vesteuropæisk oversatte) efter ca. 1936 er unægtelig som at vandre i en ørken. Ehrenburgs prosa og Akhmatovas lyrik kan give oplevelser, men de forekommer en at være sjældne og tematisk set overordentlig ensidige. Det er det sidste, der er det betænkeligste. Det er nemlig fejlagtigt uden videre at benægte værdien af den typiske sovjetlitteratur, den har værdi, og den kan have ogsaa poetisk værdi. Hvorfor skulle der ikke kunne skabes store og ægte digterværker ogsaa om dæmninger, der *ikke* bryder sammen. Navnlig, hvis dæmningen faar sind, fordi den ikke kun er teknik, men betyder at tusinder kan reddes fra hungersnød. At den tekniske virkelighed afspejler sig i litteraturen, behøver ikke at betyde en afsjæling af litteraturen. Det er ikke i sig selv noget negativt. Det ubehagelige er da ikke at sovjetforfatterne skriver digte om det turkmenske kanalsystem — det er et gigantisk arbejde, der nok skulle kunne inspirere en digter — men at de andre stemmer er forstummet.

De har været der. Til langt op i 20erne var der i russisk litteratur baade symbolister og futurister og udprægede løsgængere, der fortsatte Dostojefski-linien eller tog udgangspunkt i tænkningen Solvjovs spørgsmaal i *Ex oriente lux*: Rusland, hvilken orient vil du tilhøre — Xerxes' eller Kristi? For ikke at tale om Gorkijs indslag, der spores helt op i 30erne. Og selv om saa yderligtgaaende venstreorienterede digtere som futuristerne med Majakovskij i spidsen ikke i længden kunne forblive uden for det partipolitiske og betragtede sig selv som forberedere af revolutionen, saa stod ogsaa de som en opposition mod den gennemførte aandelige ensretning. Vi ved desværre for lidt om, hvad der er sket, forstummet er de i hvert fald.

Dette er den ene grund til at undgaa de yngste af russelitteraturens forfattere: de er paa en gang for langt borte og for tæt paa, til at vi kan skelne nuancerne, ja til at vi kan se, om der i det hele taget er nuancer. Endnu en grund til at beskæftige sig netop med *Gogol* og *Gorkij* er den, at disse to digtere i deres liv og værker i særlig grad evner at belyse et omraade, hvor vi under en direkte berøring med østens folk kunne tænkes at blive de modtagende.

Nikolaj Gogol er en af de mærkværdigste skikkelser i den russiske litteraturs historie. Allerede 22 aar gammel var han berømt som forfatter af en række fortællinger, fantastiske, tragikomiske og sentimentale, mere eller mindre romantiserede skildringer fra hans hjemegn Ukraine. Men den store Gogol, den ubarmhjertige afslører er der der ikke meget spor af endnu, han dukker først op med Petersborg-novellerne. Her møder man første gang det sociale tema, og her finder man den første af hans mangfoldige skildringer af den russiske embedsmand. Grunden til den begejstring, Petersborg-novellerne vakte, er den, at Gogol her ramte den russiske aandarbejder i hans ømmeste punkt, og hvadenten Gogol nu bevidst ville det eller ej, saa forstaar man, at han maatte virke revolutionær. Den russiske intellektuelle saa sig stillet overfor et dilemma: netop fordi han er aandsmenneske, fornemmer han ufriheden — ogsaa de andres ufrihed — som en stadig pine, der driver ham til oprør. Gogol levede under Nikolaj den Første, som de kaldte bødlen, russisk aandsliv har sikkert aldrig før eller siden været under en mere

kvælende tvang. Giver han nu efter for sin trang til oprør, tager han parti for de undertrykte, saa ender han blandt de revolutionære og bliver hængt. Eller dog forvist til Sibirien under stadig opsigt og udspioneren. Den anden mulighed er, at han affinder sig med, at samfundet ikke har brug for sine intellektuelle. At lade tingene glide. At blive en lediggænger, blot til pynt, anbragt ved en eller anden ligegyldig skrivepult i et eller andet ligegyldigt offentligt kontor. Hvilket igen betød, at han for overhovedet at kunne eksistere maatte gaa ind i den opløsning og korrupsion, der var den russiske embedsstands særkende paa denne tid, maatte blive ligesaa lurvet og smaalig som de andre. Intetsteds gjaldt alt dette som i hovedstaden, i Petersborg.

Det er denne type, der med bitter og smertelig ironi kaldes vor tids helt af Lermontov i hans bog om den uforløste idealismes problem.

I *Revisoren og Døde Sjæle* opnaar Gogol en endnu stærkere virkning end i novellerne. Disse to værker virker saa rystende paa læseren, fordi han her viser os mennesker, i hvem fortvivlelsen er hørt op. De har tilpasset sig ufriheden. Det lurvede og beskidte og lave er blevet natur. Kampen for, at dette uværdige engang skal høre op, føres ikke længer, man er blevet saadan, som despoten gik ud fra, at man var. Derfor bliver latteren stikende i halsen, naar man lytter til den gogolske humor.

Efter udsendelsen af *Døde Sjæle* arbejdede han paa en fortsættelse, det var hans plan at skabe intet mindre end en ny guddommelig komedie. Førstedelen, der helt laa paa linie med hans tidligere forfatterskab, skulle svare til Dantes bog om helvede. Men han ville endnu skrive to bind, om skærsilden og paradiset. Af denne fortsættelse er kun brudstykker bevaret, og det ser ud, som om han ikke magtede denne opgave, men i virkeligheden ved man ikke noget om det.

Efter en pilgrimsrejse til Jerusalem kom han under indflydelse af en præst, der krævede af ham, at han skulle leve i Gud. »At leve i Gud vil sige at leve uden for sit legeme,« sagde Gogol.

Det sidste, der udkom fra hans haand, var en række *udvalgte breve* til venner. Heri lovsynger han alt det, han i sine store værker har afsløret som det dæmoniske: enevælden, livegenskabet, politiregimet, hele den bestaaende orden.

Den 11. februar 1852 stod han op midt om natten, lod tænde

op og brændte manuskriptet til fortsættelsen af Døde Sjæle. De 10 dage, der nu fulgte, var, fortælles der, et langt selvmord; han nægtede at spise og drikke, nægtede at tage imod hjælp. Gogol ville dø. Den 21. februar 1852 døde han. Paa gravstenen staar der indhugget: Med mit bitre ord vil jeg haane dem.

Bitter. Maxim Gorkij har selv valgt sit navn — det betyder den bitre. Han er født i 1868 og opvokset i dybet af den vældige graa masse, der paa hans tid udgjorde det russiske folk. Han kommer fra et tilsyneladende absolut kulturløst miljø, i sammenligning med Gorkijs bedstefar, hos hvem han boede, staar Jeppe som en lysende aand paa sit bjerg. Mens man med Gogol endnu færdes blandt de intellektuelle eller dog i de lag, som regnedes for de kulturbærende, saa er vi med Gorkij midt i den masse, der senere i stadig stigende grad blev sig bevidst som revolutionær, og uden hvilken de intellektuelle aldrig havde kunnet føre oktoberrevolutionen igennem.

Gorkijs egentlige litterære indsats findes i hans 3-binds selvbiografi, men det er ikke i hans digtning alene, at hans stilling som en af sit folks største skikkelser er begrundet. Men fordi hans personlige skæbne paa næsten gribende maade er identisk med det brede russiske folks.

Han er en udstødt, en af de lurvede. Hans omgivelser er, bortset fra bedstemoren, lutter mennesker af den gogolske slags: de føler og erkender ikke længere uværdigheden i deres eget liv. Gorkij bruger frygtelige ord om dem. Gement og skiddent og dyrisk er det liv, vi alle lever i vort Russerland, dette er sandheden. Og hans betydning blev saa stor af den ene grund, at han, skønt selv en del af dette gemene, nægtede at finde sig i det. At han formaar at fortsætte saadan: jeg elsker oprigtigt mine medmennesker og vil ikke pine nogen sjæl, men vi maa ikke skjule denne frygtelige sandhed bag smukke løgne. I livet maa vi ind, i det sande liv. Lad os i *det* virkeliggøre alt, hvad der i vore hjerter maatte leve af skønhed og menneskeadel. At han formaar at sige til sig selv: et eller andet maa der ske med mig, et eller andet maa jeg gøre med mig selv, ellers gaar jeg til grunde. Og endelig: at han *gør* det, og ikke forbliver i sin drøm.

Han begynder sin vandring, ofte sammen med de barfodede, som han kalder dem, de færdige mennesker. Oftest alene. Han

arbejder sig frem, han er hvad som helst. Aviddreng, mælkeemand, skovarbejder, pramdrager — forskellen fra den traditionelle amerikanske historie er blot den, at maalet ikke er at blive millionær. Maalet er at redde sig selv og de andre fra at gaa til grunde som mennesker. Dette er ham ganske bevidst, han vil paa universitetet i Kazan for at finde ud af, hvad det er at være et menneske. Anden del af hans erindringer hedder *Mine Universiteter*, men det blev ikke universitetet i Kazan, der lærte ham *det sande liv* — bogen handler om hans fortsatte vandringer med de *arme mennesker*. Den er ubarmhjertigt realistisk, men helt igennem baaret af en ubegribelig beundring for mennesket og en forbitret sorg over, hvad dette menneske er blevet til i hans land.

Efter 1905 gaar Gorkij ind for revolutionen. 1905 spiller en meget stor rolle i den russiske historie i dette aarhundrede. Nedmejningen af de mange tusinde mennesker foran tsarens slot 22. januar 1905, den røde søndag bragte i snesevis af betydelige mænd og kvinder over i de aktivt revolutionæres rækker. Heller ikke Gorkij saa nu anden udvej end at slutte sig til marxisterne. Men da revolutionen brød ud i 1917, viser hans personlighed sig klart og lysende tværs gennem marxistisk ideologi og politisk vold. Han havde arbejdet af al sin kraft paa at fremkalde denne revolution, han var en del af den, det fornægter han aldrig. Alligevel skriver han i løbet af aaret 1917—18 en række artikler i sit tidsskrift *Nyt Liv*, som ville have bragt en hvilken som helst anden en øjeblikkelig dødsdom.

Den 14. juli 1917 skriver han saa at sige samtidig med, at begivenhederne udspiller sig, bl. a. følgende:

Aldrig, saa længe jeg lever, vil jeg glemme de hæslige billeder fra det af vanvid grebne Petersborg den 4. juli. Ned gennem prospektet jager som et rasende svin et lastautomobil. Paa alle sider tæt besat med bøssepiber og maskingeværer som med pigge og fuldproppet med de forskelligste repræsentanter for »revolutionsarmeen«. Midt iblandt dem staar en forpjusket yngling og hylér hysterisk, med svulmende hals: »Kammerater — kammerater — den sociale revolution!« — — — Midt paa gaden løb et halvvoksnet pigebarn rundt mellem de henkastede geværer og skreg hysterisk: »I skyder jo paa jeres egne!« — Jeg anbragte pigen bag en beskyttende stander, men hun vedblev at skrike: »Sig dog til dem, at det er deres egne folk.« — — — Dette er

altsaa det »frigjorte russiske folk«, som igaar sagde den gamle verden farvel og rystede dens støv af sine fødder? Nej — dette folk maa endnu arbejde længe og haardt for at naa til bevidstheden om sin personlige og menneskelige værdighed.

Den 19. november skriver han:

»Pravda« skriver: »Gorkij er begyndt at tale samme sprog som arbejderklassens fjender.«

Det er usandhed Jeg vil ikke vedblive at opremse de velkendte, de ustandseligt forekommende tilfælde af bestialske pogromer og plyndringer — men jeg vil vedblive at hævde, at ansvaret for disse af gadens vilddyr forøvede skændselsgerninger falder paa proletariatet, og at proletariatet har pligt til at faa bugt med vilddyret. — — —

I hvis hænder magten end falder — jeg forbeholder mig min menneskeret til at stille mig kritisk overfor enhver magt.

Den 19. december:

. . . . Hvad der forfærder mig mest af alt, er det faktum, at revolutionen ikke viser mindste tegn paa en aandelig genfødsel af mennesket.

Endelig den 24. december 1917:

. . . . I dag er det dagen for Kristi fødsel. I Kristus ligger barmhjertighedens og menneskelighedens udødelige idé — noget mere ophøjet end denne legemliggørelse af sin higen ejer menneskeheden ikke. Ogsaa revoltens aand er menneskeand, ogsaa den vilde, forvovne kamp mod skæbnen, Prometheus' kamp er dybt menneskelig. Maatte den dag komme, da disse to drifter — den higende barmhjertighed og det vilde vovemod — smelter sammen i menneskets sjæl til en eneste mægtig følelse, da alle, hver og en, erkender menneskets værd, skønheden i deres stræben og de blodets baand, som binder dem sammen.

Hans tidsskrift blev adskillige gange beslaglagt af regeringen, men kun for korte perioder. I 1922 bad Lenin ham dog — for hans helbreds skyld — om at rejse udenlands en tid. I seks aar boede han i Italien. Derefter vendte han tilbage til Sovjetunionen, og indtil sin død i 1936 stod han last og brast med revolutionen og blev beundret og elsket som ingen anden digter i Sovjet.

To store russiske kunstnere, der tilsyneladende gaar hver til sin side. De er begge dybt engagerede i deres folks kamp for

befrielsen for alt det, der politisk og menneskeligt holdt det nede i mørket og uværdigheden. Gogol ender med at afvise den befrielseskamp, han selv har sat i gang. Han bliver det, man kalder reaktionær. Gorkij ender med helt og fuldt at slutte sig til revolutionen, i fuld erkendelse af alle dens mangler og farer. Trods al sin skarpe og modige kritik forbliver han til det sidste det, man kalder progressiv.

Man har haft store vanskeligheder ved at forstaa disse svingninger. Man har forsøgt at forklare Gogols splittethed rent æstetisk med, at der gaar to linier gennem hans forfatterskab: en tragi-komisk med oprindelse i dukketeatret og karikaturtegningen og en lyrisk-idealistisk (sentimental) med rod i de store romantikere Byron og Tieck. Hans styrke var det komiske, men han drømte altid om at maale sin rent kunstneriske evne med de store lyrikere. Dette mislykkedes for ham med anden del af *Døde Sjæle*. Og saa blev han altsaa sindsyg, og det er der jo ikke noget at gøre ved. Eller man forklarer det med, at han egentlig hele sit liv var kejsertro og tilhænger af livegenskabet og blot aldeles ikke vidste, hvad han gjorde, da han skrev sine revolutionerende værker. Han var en stor kunstner, men rent utroligt naiv.

Disse fortolkninger forekommer den, der har læst *Revisoren* og *Døde Sjæle* (ganske vist i oversættelse) aldeles umulige og urimelige. En kunstner af et format som Gogol skulle nok vide, hvad han gør. Begivenhederne i hans sidste dage synes ogsaa at vise en maalbevidsthed og en viljestyrke, som tvinger til at søge dybere aarsager til hans selvmodsigende opførsel.

Naar han brænder fortsættelsen af *Døde Sjæle*, brænder han da ikke sin tro paa, at mennesket kan blive godt? Dette værk er det største, han ejer, og han ofrer det til Gud, som Abraham ofrede Isak. Men uden troen paa menneskets godhed kan han ikke leve. For han er russer. Og for det slaviske menneske, der er kristent, er tro paa Gud og det at være god et og det samme. Splittes disse to for ham, maa han enten fornægte Gud eller fornægte menneskene. Gogol fornægter menneskene, fornægter sine jordiske idealer — derfor maa han døde sin krop. »At leve i Gud er at gaa ud af sit legeme.«

Gorkijs trofasthed mod den revolution, han kritiserede saa klart og djærvt, forklarer man med, at han altsaa alligevel blev

bragt til tavshed til sidst. Hvilket synes ligesaa vanskeligt at godtage som fortolkningerne af Gogol. Saa længe Gorkij levede, var der menneskelig storhed og kunstnerisk spænding at finde inden for det sovjetrussiske aandsliv. Indtil sin død satte han præg paa det kulturelle opbygningsarbejde. Han var ikke en mand, man bragte til tavshed, saa længe der var liv i ham. Det viser artiklerne fra 1917 med al tydelighed.

Er det ikke dybest set det samme, der sker i de to tilfælde. Den samme kamp, det samme problem.

De var begge ægte idealister. I den gammeldags forstand. De ville lave verden om. Spændingen i deres tilværelse som i deres værker var spændingen mellem ideal og virkelighed. Derfor føres de frem til nøjagtig den samme korsvej. Hvad hjalp det dig, om du vandt den hele verden (reddede den hele verden), men tog skade paa din sjæl. Gogol blev bange for denne verdens urenhed og vendte sig bort fra den. Gorkij hverken ville eller kunne svigte de smaa, han hele sit liv havde vandret med, men spændingen var levende og stærk i hans sind.

Derfor kan man med rette kalde ham en bro mellem den store gamle litteratur og sovjetlitteraturen. Netop fordi Gorkij erkendte det svælg, der var mellem det ønskede og virkeligheden, faar hans skildring lidenskab og glød — fordi han daglig har for øje, og indrømmer at han ser det, hvor fjernt menneskeligheden er fra menneskets liv, bliver medmenneskeligheden det centrale i hans digtning.

Dette gælder alle de største russere i litteraturens historie. Tvunget af de aabenbare misforhold i hans land naar russeren til en erkendelse af menneskets givne vilkaar tidligere end vi andre. Denne spænding mellem ideal og virkelighed synes imidlertid at være fjernet fra sovjetlitteraturen efter Gorkij. Det ser ud som om man saa at sige har afskaffet denne forskel. Som om man ikke længere opfatter digtningen som det, der paa en gang afslører det menneskeliges svaghed og ansporer til stadig fornyet kamp, hvad enten det gælder det personlige plan eller forholdet til næsten. Det forekommer en, at der i Sovjet stilles det krav til litteraturen, at den skal være forud for virkeligheden eller oven over den for ligefrem paa magisk vis at løfte virkeligheden op til sig. Ganske konkret sagt: at det kræves, den skal tegne for det russiske folk ikke den enkeltes kamp for at overvinde ensom-

heden, men det fuldt færdige, fuldt udsprungne fællesskabsmenneske.

Alligevel kommer den os ved. Den kan nemlig minde os om noget, vi er alt for tilbøjelige til at glemme: at de fleste mennesker uden for Vesteuropa tror, tror glødende paa fremskridtets nødvendighed, menneskenes gensidige forpligtethed og det godes mulighed.

Dette klinger igennem baade den gamle og den nye russiske litteratur, det høres hos de bevidst kristne som hos de ikke-kristne forfattere. Til tider giver den sig udslag i nihilisme, fordi det nu engang kan se lige saa haabløst ud i Rusland som andre steder at omsætte troen i handling. Til tider giver den sig udslag i krav om aktivt socialistisk arbejde. Men den ligger der altid som den egentlige bestemmende faktor bag al russisk aandsvirksomhed — troen paa menneskets bestemmelse til noget højere. Erkendelse kræver handling, tro kræver gerninger, ja er først sand tro i gerningen. Tro er noget, man gør, evner man det ikke, maa man dø — i egentlig eller overført betydning. Dette er ægte russisk opfattelse.

Naar man har overværet et ikke ringe antal foredrag, holdt i Vesttyskland i disse efterkrigsaar af danske højskolefolk, svenske professorer og amerikanske demokratisører, og har set det svælg, der var mellem disse udmærkede skaaltaler for demokratiet og de menneskers virkelighed, som lyttede til dem, saa er man blevet bange for den fornægtelse af idealerne, den opgivelse af troen, som man vidste ville gribe et stadig større antal af Vesttysklands og Vesteuropas unge paa grund af dette stadig voksende svælg. Derfor virker det saa stærkt at møde en mand, der som Gorkij uden at miste troen staar fuldt solidarisk med den forbandede men givne virkelighed, der er det russiske folks.

Det kræver ikke mod at sige nej til en verden, man har erkendt ligger i det onde. Men det kræver mod og grænseløs tillid at sige ja, trods alt, jeg vil være med til at skabe din fremtid.

Kan jeg ud fra en kristen erkendelse og en bitter viden om hjertets ubodelige ensomhed være progressiv? Fører denne erkendelse mig ikke af sig selv derhen, hvor jeg hører hjemme, fordi jeg er en af dem: til de fattige, de syge, de lamme, de blinde, til de andre ensomme?

Eller skal vi overlade til dem, der fornægter, at gøre godt?

TAGE HIND.

BILLEDTALE

EN SKITSE

Billeder taler vel næppe saa tydeligt som ord, men kan dog ofte sige mere. Ihvertfald henvender de sig til os paa en anden maade end de smaa sorte skrifte tegn, der som kolonner af taktfaste, flittige og fornuftshovmodige myrer vandrer ind i hjernebarken og der efterhaanden forvandler sig fra bogstaver til mening. I billedet — det være sig nu et maleri, en tegning eller et træsnit — aabenbarer en verden sig umiddelbart, paa eet bræt rækkes os en oplevelsessum, heftigt og overrumplende, med al den mangetydighed, vi ogsaa kender fra hverdagens livsindtryk. Og heller ikke vi udleverer os lidt efter lidt, skønt fordybelsen i enkeltheder nok kan øge kærligheden til det værk, vi har for øje. Første gang vi ser et billede, prøver vi at møde det uden intellektets briller paa næsen — vi prøver at opleve det visionært.

Men naturligtvis lader ogsaa et billede sig analysere. Vi kan ved eftertankens hjælp skille det ad og sætte det sammen igen, som et puslespil. Men førsteindtrykket glemmer man ikke. Det har sin egen uforlignelige virkning, er forvirrende og æggende, en sød hengivelse, skønt fuld af forbehold — eller som virkningen af tusind smaa sole og stjernes kud, der lynsnart flammer op i sjælens nat. Og har vi vendt og drejet kunstnerens motiv, med roligt overlæg fulgt hans indskydelse og de midler han benytter for at meddele sig — vi lader dog til sidst billedet gro sammen igen og lukke sig om sin hemmelighed. Vi møder og forlader det helst med den samme holdning, lader ogsaa helst visionen faa det sidste ord.

Et digt kan dog være som et billede og kan ville det samme: lade et landskab, en skikkelse, en handling eller et flygtigt møde opstaa forklaret som vision for vort indre øje. Man taler derfor

med rette om poetiske eller litterære billeder, om *billedtale*. Og denne billedtale har oprindelighedens kraft i behold, taber ikke sin friskhed, mens de møjsommeligt udtænkte begreber ofte kommer tørre og afmægtige, uden sødme, livfuldhed og rytme til vor bevidsthed. Digtere har fra de ældste tider vidst dette, har uvilkaarligt eller med vilje udtrykt sig i billeder. Tænk bare paa Højsangen fra Gamle Testamente eller paa Homer. Her møder vi endnu i dag, saa stærkt som i tilblivelsens øjeblik, digterens sind, hans varme, jubel og smerte, enten han saa viser os sin elskede, hvis øjne er som duer og hvis ord som den dryppende honning, ja hvis hele væsen er »som en kilde i haverne, en brønd med levende vande« — eller han fører os ud i kampens tummel, paa slagmarken, hvor kornet trampes ned af hestenes hove, mens »fjernskyttten Apollon, den sølvbuevæbnede gud« fordunkler solen med sit skjold og sin hjelm. Her er det overalt billederne, de sansede og sete ting, som faar ordene til at staa op fra døde og overleve aartusinders slid.

Naar mesteren fra Nazareth vilde forkynde om gudsriget — som ingen kan pege paa og sige: her er det, eller der er det, som alt-saa er usynligt, ingensteds og allevegne — saa prækede han ikke moral og gjorde ikke logisk rede for sine tanker. Han fortalte historier, talte i billeder og lignelser, som var hentet fra den fortrolige hverdag. Og hverdagens billeder, som man i forvejen kendte, blev med eet fordybede og gennemsigtige, de steg som klare, forunderlige kloder fra deres skabers haand. Et helt livs og en hel verdens mening, som før var usynlig og ukendt, blev paa en gang givet i ord saa enfoldige, at et barn kan forstaa dem. Der hører jo da heller ikke nær saa megen begavelse til at fatte Jesu egne ord, som til at gennemtrænge de dybsindige kommentarer, aarhundreder har bygget op omkring dem. Der er kogt megen lærdom ud af en ulærd mands fortællinger. Men eet er givet, som Martin A. Hansen siger, at forklaringerne forgaar, mens fortællingerne bestaar.

Hvorfor nu det? Hvorfor er billedtale mere levedygtig end begrebsbrug? Jeg ved det ikke. Lad det være et erindrings-teknisk spørgsmaal for psykologer, hvis forklaringer (som jeg ikke et øjeblik skal mistænkeliggøre) imidlertid glemmes, mens spørgsmaalet lever videre og fornys hver gang billedtale naar os,

fylder os med undren, anelse, indre syn. Heller ikke digteren kan give andet end en forklaring, som blot er en række nye billeder. Han vil sige noget om, at forklaringen kun henvender sig til forstanden, mens billedet beslaglægger hele mennesket, med sanser, blod og sjæl — ja, netop »gaar os i blodet«. Billedet vokser i sindet som et barn i mors liv, mens forklaringen kommer fiks og færdig, ikke for at drage næring af os, men for simpelthen at belære os. Forklaringen er streng og snæversynet som en skolemester, mens billedet har naturens egen yndefulde storslaaethed, som aldrig holder eksamen, men hvert aar lader frugttræerne blomstre og nattergalen slaa.

De fleste af de ting, jeg lærte til min egen studentereksamen, har jeg forlængst glemt. Men mon jeg nogensinde glemmer lyset paa himlen over Øresund den nat, vi for første gang sad med vore hvide huer i sommernatsmørket? Eller køligheden, græssets dug og mine kammeraters unge, blege, trætte og lykkelige ansigter? Naturindtryk, ofte fra samvær med andre, holder sig for altid friske i erindringen, og saadan kan det ogsaa være med digtets billedtale eller en tegning, et maleri. Selv vil jeg sikkert til mine dages ende huske baade strofer og billeder, som jeg har hørt og set i helt unge aar, og som er blevet eet med mig uden nogen viljesmæssig anstrengelse. Men hvor længe vil jeg huske formelen for saltsyre, aarstallet for Mozarts død eller Newton's forklaring paa, hvorfor et æble falder nedad og ikke opad?

Mens forklaringen indsnævrer horisonten, hvis man bliver hængende i den og ikke forbruger den i ny undren — eller mens den som en lup fremhæver en enkelthed, river den ud af sammenhængen og viser os den i et andet størrelsesforhold, saa er billedet rummeligt, skønt ikke uden grænser. Jeg tænker f. eks. paa et lille kinesisk digt, sikkert umaadeligt gammelt, og her staar saa vidt jeg husker følgende:

Tusind bjergtoppe, men ikke een fugl.
 Hundrede stier, men ikke eet fodspor.
 En lille baad, spinkel som et bambusrør.
 En gammel mand, som fisker paa floden.

Dette vinterlandskab, billedet af sne, stilhed og endeløse afstande kan nok faa øjet til at fortabe sig i det fjerne — men

tankerne samles dog til sidst om den gamle mand, hans lille sorte skikkelse i alt det hvide, mennesket som en fortættelse af naturens uendelige tomhed og smertefulde øde.

Der er mange veje ind i et billede, ligesom der jo er flere virkelige geografiske veje, baade til Askov og Rom. Men er man endelig fremme, saa viser landskab, huse, skikkelser og ting sig forskellige for hver enkelt som ser dem. Hvad man møder afhænger ikke bare af, i hvilken retning man vender blikket, men ogsaa af øjnene som ser. To bjergvandrere, som har fartet omkring baade oppe og nede i de homeriske alpekæder af tindrende hexametre, eller to dykkere, som gang paa gang har svømmet rundt i det sixtinske kapels fantastiske undersøiske billedverden, skabt af Michelangelo's fantasi, de vil næppe bære helt de samme erindringer med sig, naar de engang er vendt hjem og udveksler indtryk fra deres rejser. Og Gud ved, hvor mange af os, der har blot tilnærmelsesvis samme forestilling om Svaninge bakker, Vesterhavskysten, Gribskov eller skrænterne ved Lillebælt?

Selv samtidige ser vidt forskelligt paa kunst og natur. Hvor langt større maa da ikke forskellen blive, naar vi tænker paa og sammenligner forskellige tidsaldres indtryk! En flygtig vandring paa vore museer eller en gennembladning af kunsthistoriske værker viser os dette. Der er selvfølgelig forskel paa dansk natur nu og for hundrede aar siden — rydning af skov, ny bebyggelse o. s. v. — men en vigtigere forskel og den, som skaber de uhorste modsætninger i vor kunst, fremstaar med de sind, som har set og oplevet naturen. Et gammelt ord siger, at øjet skaber verden og sandelig: hvor ofte er ikke landskabsrytme, himmelrum og jordens farvespil skabt og omskabt af danske kunstnere? Man sammenligne blot en skov af P. C. Skovgaard med en skov malet af Giersing eller Scharff — for slet ikke at tale om de menneskelige motiver! Det kan være svært overhovedet at begribe, at det samme menneskelegeme, med ansigt, hænder og bryst, har staaet model baade for Eckersberg og Lundstrøm.

I kunsten, særlig tydeligt maaske i maleriet, smelter natur og historie sammen til en helhed og spændingsfyldt harmoni, formidlet af menneskets sind. Og denne helhed har gyldighed,

ja næsten objektiv værdi og sandhed for alle, i hvem sindets hemmelige kilder ikke er tørret ud. Dette hænger sammen med, at kunstneren ikke blot udtrykker sig selv, sine egne dybeste oplevelser, men tillige er redskab for det, vi kalder *tidsaanden*. Denne overpersonlige, uhaandgribelige tidsaand huserer i os alle, præger os alle og præges af os alle. Vi kender den fra mange omraader af den menneskelige tilværelse og kultur: fra tænkemaade, livsvaner, fordomme og smag, eller fra klædedragt og møbelkunst, digtning, musik og maleri. Det er den, som manifesterer sig i stilen, en livsrytme særlig for en bestemt epoke. Tidsaanden i rokoko eller barok, som den ytrer sig i stiltrækkene, kan vi læse saavel af et par tøfler, en stoleryg eller et slot som af billedkunsten og litteraturen. Enhedspræget er umiskendeligt.

Jeg nævnede før skrænterne ved Lillebælt. Jens Juel har et dejligt billede, malet netop ved Lillebælt, en solfyldt formiddag om sommeren, med frodige marker og en vej, som snor sig op imellem dem, mens støvskyer rejser sig bag to travende heste. Hvor disse to ryttere dog rider mageligt og trygt i deres nu forlængst døde og glemte sommerdrøm, med himlen over sig saa æterfin, saa blaa og sval som deres egne ubekymrede sind. Der er et lykkeskær i billedet, en ung og moden manddomskraft, som først *vi*, et senere, mindre lykkeligt aarhundredes børn farver med en tone af melankoli. Vi ved jo nemlig noget om dem, som de ikke vidste selv, da de red der i deres blaa og røde frakker, med lærkesang i øret og duft af korn i deres næsebor. I dette ene øjeblik, som Jens Juel har set og skabt, er døden fordrevet fra deres verden. Skrænterne ved Lillebælt har forvandlet sig en kort stund og er blevet paradises kyster.

Jeg kender et billede af andre ryttere i et andet landskab, skønt ogsaa det er dansk. Her har sommeren fortættet sig til tung august, og lyset er eftermiddagens sene sol under en tordenblaa himmel. Lummert er der i billedet, ikke til at aande. Mark og himmel er ikke mere adskilt fra hinanden ved klare, usvigelige grænser, men flyder sammen i luende gyldent og svovlsort som et brandskær. Hvem er rytterne? Apokalypsens fire, nok som bekendte: Hunger, Sværd, Svovl og Pest. Billedet er fra vor egen tid.

Og begge disse billeder siger noget, som ikke blot angaar og gælder kunstneren, der har skabt dem. De fortæller en historie om en hel tidsalder, et helt stilomraade præget af en sjælelig holdning, som ytrer sig ud i de mindste ting. Paa Jens Juels tid var kakkelovnsskærmene overmalet med de mest henrivende scener af fantastisk rokoko-liv: unge damer, som drikker the i haven under en solskærm, baaret af en turbanklædt neger — eller et strandbillede, hvor en ung mand svæver i en baad under maanen i graaligt perlemorslys. I vor tid har det apokalyptiske uvejr, som truer i horisonten, fortættet sig bl. a. i vore samfærdselsmidlers arkitektur og linjespil. At se en flyvemaskine lande og dreje summende paa flyvepladsen, eller høre de lange, hajformede biler stryge hen over snorlige landeveje — det er at blive indført i en insekt- og fiskeverden, hvis symboler alle har relation til det umenneskelige, det vidløst knusende, det sjælløst likviderende i den store civilisationsproces.

Ja, billedbogen fortæller. Jeg saa igaar igen Eckersbergs store dejlige billede, som hedder: »Dobbeltportræt af M. L. Nathansons døtre«, malet i 1822. Billedet er et vidunder af arkitektonisk og musikalsk komposition, hvad jeg ikke her skal gaa ind paa. Det forestiller to søstre, den ene siddende i profil i billedets højre forgrund, med søsteren staaende frontalt bag sig. Billedets venstre side opfyldes af et bord med et stort ovalt fuglebur, hvori en papegøje funkler som en smaragd. Og alt er i dette motiv og dets udførelse præget af en stor og rolig beherskelse, en baade fornem og frodig livslyst. Det har noget paa en gang klassisk monumentalt og jævnt dansk, som minder om Oehlenschlägers bedste digte. Et højdepunkt i vor kunst og vor kunstneriske kultur naas netop i disse aar omkring 1820, trods de store nationale blodtab — flaaden, Norge og statsbankerotten.

I dette, som i saa mange af Eckersbergs ypperste billeder, ser vi ind i velhavende danske borgerhjem og modtager et stærkt indtryk af deres soliditet, uanfægtethed og tillid til fremtiden. Her spores ingen dødelig kløft mellem kunst og samfund, ener og masse, kristendom og kultur — eller hvordan vi ellers i vor egen tid plejer at formulere den menneskelige og kulturelle krise og nød. Alt er i harmonisk ligevægt, livsbillederne er vævet

paa et slidbart stof, man har aandelig talt raad til det dekorative, det overflødige uden at sætte sansen for det enkelt beherskede til.

Tyve aar efter er alt anderledes. En politisk uro ude i Europa bevæger sindet, den danske livsnydelse faar noget hektisk og forjaget ved sig, idyllen er truet. Maaske vi læser det tydeligst hos en saa rolig, i sig selv trygt hvilende natur som Aarestrup, for hvem livet jo netop var nydelse og tilfredsstillelse af et mægtigt, sanseligt begær. Hans erotiske billeder kan pludseligt, under den fint spundne silke af natursceneri, kvindelig pragt og ynde og munter frivolitet gennemrystes af angst. Den store tykke landdokter hører nu sit eget hjerte banke i forgængelighedens uafvendelige rytme:

Hold fastere omkring mig
med dine runde arme,
hold fast imens dit hjerte
endnu har blod og varme.

Om lidt saa er vi skilt ad
som bærrerne paa hækken,
om lidt er vi forsvundne
som boblerne i bækken.

Ja, kender man ham, saa hører man forfærdelsen ringe i disse fine smaa strofer, den lille lurende rædsel løfter sit hovede og ser at intet bestaar. Digtet handler om forgængelighed.

Men for guldalderkulturen var netop bestandigheden det givne. Skulde med eet alt dette kunne fejes bort, ud af døren som det visne oktoberløv: borgerlig tryghed, fred paa jorden og det gode naboskab med Vorherre? Da løfter sig en latter i vor litteratur, paa en gang djævelsk genial og saa menneskeligt fortvivlet som aldrig før — Søren Kierkegaards stemme. Fra øverst til nederst flænger han den danske idyl, kulturoptimismen, hele det 19. aarhundredes glade og mætte idealisme: »Jeg ved ikke, om jeg skal le eller græde over at høre denne ramse: et godt levebrød, en smuk kone, helbred, rang med justitsraaden — og saa den evige salighed!«

I den lille Danmarkshistorie, som John Danstrup har udgivet paa engelsk, gør navnlig to billeder, som staar nær hinanden i bogen, stærkt indtryk. De forestiller kulturens for- og bagside

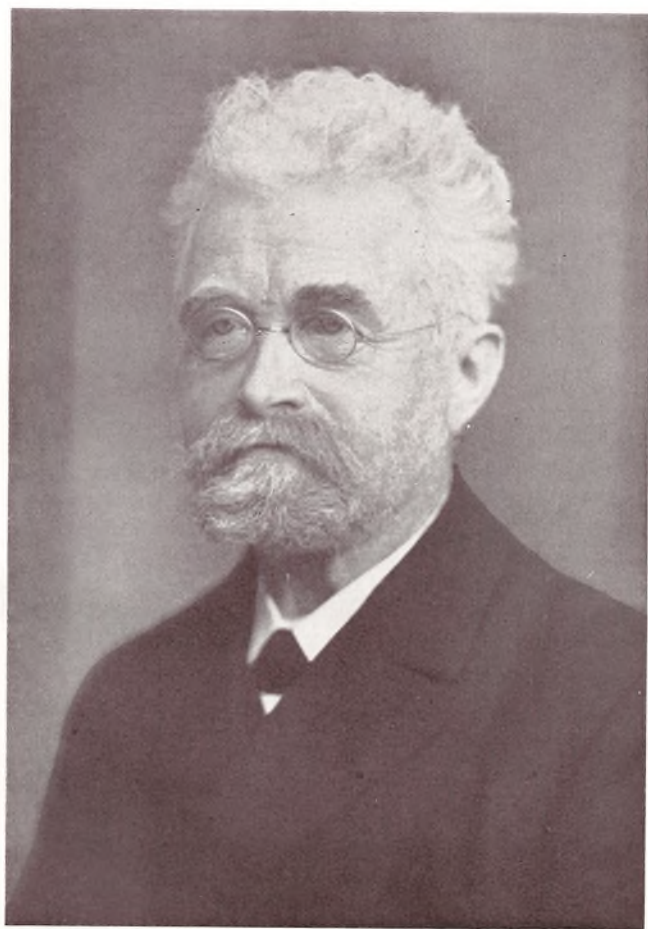
omkring 1850 og er skabt med tredive aars mellemrum — i 1834 og 1864. Det ene er Marstrands maleri af en musikalsk soirée i det Waagepetersen'ske hjem — en fin sort-hvid scene, hvor de kjoleklædte herrer musicerer i skæret af levende lys. Weyse sidder ved flygelet, Eckersberg lytter til. Fred og skønhed aander fra hver krog af den store smukke stue. Det andet billede er »Tilbagetoget fra Dannevirke«. En endeløs træt og uordentlig kolonne marcherende soldater i mørk uniform snor sig som en orm frem gennem det vinterlige snelandskab — i forgrunden til højre ligger en dræbt soldat, halvt føjet til af sneen. Græmmelse og rim sidder i de udasede mænds ansigter. Billedet er et nederlags symbol, og som ormen her bugter sig frem under den uvejrstunge himmel, æder angst, splittelse og fortræd sig ind i dansk kultur. Livsbilledet fortoner sig, de faste og rolige konturer, som hersker i den klassiske kunst viger for en anelsesfuld eller reflektiv opløsning af billedfladen. Hvor før *formerne* var de bærende billedelementer — svarende til de uanfægtede livsformer i samfundet — faar nu *lyset* og eksperimenterne med de mange valørvirkninger overtaget. En hel verden støbes om, og skæret fra denne proces fanges ind paa malerens lærred.

I sin lænestol sad den syge digter J. P. Jacobsen og fuldbyrdede den samme proces for digtningens vedkommende. Solopgangen i Oehlenschlægers og Grundtvigs poesi og det lys, hvori den badede den grønne jord og de levende, bevægede menneskeskikkelser, er forlængst fortid. Vi har passeret en middagshøjde og skumringssangeren, tusmørkedigteren leger i sin ensomhed, grunt og smertefuldt, ikke blot med menneskeskæbner, men med det hele verdensrum, hvis mening er gaaet tabt. Det første vindpust fra den moderne nihilisme, som siden da jo har rejst sig til en storm, aander i disse linjer af Jacobsen:

I rummet det vældige vugges
vor jord som paa havet et blad.
Og jeg er et støvgran der glimter
»Gud« ved i lyset af hvad?
Og dog er det hele solsystem
der vugges i æthrens bad
en krusning i mine tankers hav,
kun lille, og kruset af hvad?

Nederlaget i 64 — og siden det mange andre, omend ikke rent militære nederlag — har jo imidlertid skabt andet end værdinihilisme, skepsis, angst og desperation. En hel folkelig og kulturel genrejsning har fundet sted, ikke mindst med 1864 som løftestang, og selv i vor tid, hvor billedkunst og digtning kunde synes at vidne om total haabløshed og fortvivlelse eller fuldkommen sprængning af den menneskelige sjæls univers, gror i det skjulte og stille kimene til nyt haab, ny frodig vækst i kulturen. Man kunde maaske endda sige: saa længe det overhovedet er muligt at skabe et billede er kraften ikke udtømt og følelsen af mening, kald og bestemmelse ikke visnet bort. Lad saa være, at den moderne billedtale og billedverden synes dunkel, ofte uigennemtrængelig for det indre syn — det er dog den vi skal gaa til, hvis vi i sandhed vil vide noget om, hvad der er undervejs. Kunstneren eller digteren ligger ogsaa i dag som Hejmdal i græsset for regnbuens fod — lyttende ind i en skov af smaa bitte straa, ind i menneskehjertets fineste løngange. Og derinde jubler og græder det, spotter og ler, sukker og kalder og besværger. Derinde bor fremtiden, de ufødte haab, den ny morgenrøde — alt det, som stiger frem i billedformer under skabende hænder.

OLE WIVEL.

POUL BJERGE

POUL BJERGE

1853 — 6. FEBRUAR — 1953

Selv om Poul Bjerges 100 års dag falder i det nye år, vil vi alligevel gerne mindes dagen i dette årsskrift.

Der går endnu frasagn i Askov om den vestjydske bondekarl, der kom som elev på vinterskolen november 1871 med sin kiste på en trillebør. P. Bjerger fortsatte på Vester Skerninge folkehøjskole hos Anton Nielsen, men kom efter nogle års virke som mejerist og engmester tilbage til Askov 1878 som elev på den udvidede højskole. Bortset fra en kortere lærervirksomhed på Uldum højskole blev han på Askov højskole til sin død som lærer, regnskabsfører og bibliotekar. Poul Bjerger skrev selv adskillige bøger, især biografier, men hans kæreste syssel var studiet af bondestandens historie og livet i de gamle landsbysamfund, og hans største litterære bedrift blev vel »Danske vider og vedtægter«, som han udgav sammen med Thye Sjøgaard.

Men når vi daglig mindes Poul Bjerger med taknemlighed her på skolen, er det, fordi han øvede den bedrift med såre beskedne økonomiske midler at grundlægge skolens værdifulde bibliotek, som vi nu slet ikke kunne tænke os at undvære i det daglige arbejde. Man sagde nok undertiden, at P. Bjerger holdt så meget af bøgerne, at han ikke kunne nænne at låne dem ud, men selv om han ikke just var tilhænger af »de åbne hylinders princip«, så var han utrættelig, når det gjaldt at hjælpe de virkelig interesserede elever. Poul Bjerger hævdede sig smukt blandt de akademisk uddannede kollegaer som den stilfærdige og beskedne, men fornøjelige og levende interesserede mand han var.

Askov højskole har næppe haft en mere trofast ven og mere ydmyg tjener end Poul Bjerger.

J. Th. Arnfred.

ÅRET 1952

forløb stiltfærdigt og godt. Arbejdsplanen var i store træk den samme som året forud, og de begivenheder, der flettede sig ind i den daglige rytme, var af tilsvarende art. Som så ofte før i skolens historie vil vi denne gang kun nævne enkelte tildragelser.

De offentlige møder blev gennemført som sædvanligt. Månedsmøderne blev afholdt den sidste onsdag i måneden med 2 talere og søndagsmøderne den anden søndag i måneden som et eftermiddagsmøde med 1 taler. Talerne var dels gæster udefra, dels skolens egne lærere. Møderne var velbesøgte, og den vanskelighed, vi har haft gennem alle krigsår og efterkrigsår, at vi ikke havde brændsel til opvarming af festsalen, er nu i det væsentlige overvunden. Ved månedsmødet i november talte biskop Erik Jensen om det tragiske ved, at den kirke, der netop skulle åbenbare Kristus for nutidsmennesket, synes at skjule ham for så mange. I dec. talte Arne Sørensen om Europatanken og stillede sig mod de flestes forventning skeptisk overfor planerne om et forenet Europa. Dels mente han, at de ideologiske modsætninger var for store, dels var han bange for, at det i økonomisk henseende ville gå som i Faraos drøm, at de magre kører åd de fede uden derfor selv at blive triveligere derved. I jan. talte forstander Damgård Nielsen om Christen Kold i anledning af hundredåret for oprettelsen af hans første højskole.

Afstemningsdagen for 1. zone er blevet fejret på Askov højskole lige siden 1920, undertiden ved besøg på Rødding højskole, undertiden ved en hjemlig fest, hvor en sønderjysk taler førte ordet. I 1952 talte forstander Jørgen Jessen fra Jaruplund højskole om forholdene i Sydslesvig. Ved månedsmødet i febr. talte pastor Monrad, Vejen, først, og emnet var Søren Kierkegaards »Skyldig — ikke skyldig«, dernæst afdelingschef J. Rosenkjær, der fortsatte med »træk af tidens ansigt« om aftenen.

Imidlertid hænder det ofte, at gæstelærere kommer for at tale alene til elevflokket. Her skal nævnes magister Danstrups meget fængslende foredragsrække over Nordens politik og kaptajn Ejnar Mikkelsens spændende skildring af Grønlandsfærden, samt dr. Johs. Knudsens tolkning af stemninger og strømninger i U. S. A. Endelig henrev fru Sigrid Trier endnu engang eleverne med sin meget dramatiske skildring af »Flugten til Sverige«.

Besøgene fra udlandet var flere, end her kan opregnes, og alle verdensdele var repræsenteret. Nogle kom på en kort visit, andre blev i mange dage. Mest bemærkelsesværdigt var vel den russiske fru Leontjevas besøg. Fruen er kulturminister i den største af sovjetrepublikkerne. Hun var medlem af den russiske kulturdelegation, der besøgte Danmark i begyndelsen af året, og fortalte her særlig om oplysningsarbejdet for ungdommen. Bagefter stillede eleverne spørgsmål, og det var ret ejendommeligt at overvære ordskiftet. Denne djærve russiske bondepige, hvis forældre havde været analfabeter og livegne bønder, var så stolt og glad over, hvad man havde nået i den sidste menneskealder, og fortalte om, hvor mange bøger der var i bibliotekerne, og hvor mange breve soldaterne nu kunne skrive hjem, og hvor stort det var, at jævne bønder og arbejdere nu kunne få del i kulturens goder, og hun forstod åbenbart ikke, hvorfor vore elever blev ved at hamre løs med spørgsmål om censur: om man kunne få en hvilken som helst bog udgivet i Rusland, om man kunne låne vesteuropæiske bøger fra bibliotekerne, om man kunne sige, hvad man ville ved ungdomsmøderne o. s. v. Hvorfor spurgte de dog ikke om noget væsentligere, f. eks. hvor langt man var nået med at bringe kunsten — teateret — filmen ud til folket?

Selv om lærerkredsen rummer kræfter, der ved klemaftener og festlige sammenkomster ved siden af skolens elevkor kan give smukke bidrag både på sangens og musikkens område, så hører det dog til vinterens program, at indbudte gæster her giver deres bidrag.

Sidste vinter havde vi den glæde, at den unge sangerinde Ella Simonsen, der var elev vinteren 1950/51, to gange kom for at synge for os med sin pragtfulde stemme og forstående foredrag.

Desuden havde vi besøg af Horsens byorkester i november, og senere på vinteren, i marts måned, kom de hollandske sangere og musikere, »Collegium musica divina«.

Det er sædvane, at vi hver lørdag aften, lærere og elever, samles i festsalen til »klem«, og her er det lærerne, der sørger for underholdningen. Søndag aftenne bruges dels til filmsfremvisning, dels til anden underholdning, som elevernes udvalg »fornøjelsen« selv arrangerer. Det er slet ikke let at skaffe de film, vi ønsker: dels er der ikke så mange, der ligger i det kunstneriske og kulturelle plan, at der er mening i at vise dem på Askov, dels kan vi ikke få de nye. Filmene skal være udspillede på biografteatrene, inden vi kan få dem, og endelig bliver de ældre film destruerede. Bedst er det, om fremvisningen kan knyttes til et foredrag. Det var således helt rigtigt, når kaptajn Ejnar Mikkelsens foredrag om Grønland blev efterfulgt af filmen »Palos Brudefærd«, og arkitekt Ole Thomassen talte om boligproblemer på Vesterbro i forbindelse med Saxogade-filmene.

Underholdningen søndag aften består ofte i oplæsning, enten af en enkelt mand som Bo Rud eller boghandler N. Pedersen eller — hvad der er blevet stadig hyppigere — af en fælleslæsning af skolens

lærerkræfter. En sådan fælleslæsning er mere overkommelig end et egentlig amatørskuespil og kan give en oplevelse og indlevelse i dramaet, der i visse henseender er mere intens end teaterets fremstilling. Sidste år læste lærerne både Thornton Wilders: *Vor By* og Arthur Millers: *En Sælgers Død*; også eleverne har taget tanken op og læste en aften: *Apollon fra Belac*.

Dialektaftenen hævder sig stadig som en interessant og værdifuld oplevelse og samlede som tidligere både lærere og elever fra nabo-skolerne Rødning og Ladelund.

Om påskerejsen til Slesvig og II. års studierejse til Holland og England berettes andetsteds. Noget nyt var det, at Tage Hind rejste til Hamborg med sit særhold for på åstedet at studere moderne europæiske problemer.

Holger Kjær, der leder det nordiske lærerkursus, har nu i en år-række sat et stort arbejde ind på at udforme et fyldigt og værdifuldt program, særlig beregnet for folkeskolens lærere, men lærermangelen og vanskeligheder ved at få vikar gør, at tilslutningen til 3 måneders kursus'et er ret beskeden fra de seminarieuddannede læreres side. Derimod er tilslutningen til kursus'et i juli måned meget tilfredsstillende.

3 måneders kursus'et søges væsentligst af landbrugskandidater, husholdningslærerinder og en del frit uddannede lærere. Til det nordiske lærerkursus er knyttet en række gæstelærere, og målet er egentlig, at hvert af de nordiske lande skal være repræsenteret.

Sidste sommer var gæstelærerne: fra dansk side

valgmenighedspræst Aage Møller,
seminarielærer Knud Hansen,
professor Carl Roos,

og fra de andre nordiske lande:

forfatteren Bjarne Gisslasson, Island,
dr. Skrondal, Norge, og
dr. Sven Stolpe, Sverige.

Der er for tiden stor interesse for kortere højskolekursus, og medens Askov kun en enkelt gang har modtaget en gruppe til 8 dage på højskole, så prøvede vi i sommer noget nyt, nemlig et 14 dages familiekursus, der blev afholdt på Askovhus; d. v. s. deltagerne var mest unge ægtefolk med børn. Børnene spiste og legede i en nabobygning under opsyn af børnehavelærerinder, medens forældrene hørte højskoleforedrag og diskuterede. Der meldte sig adskilligt flere, end vi havde plads til, og det hele var meget vellykket.

I begyndelsen af august afholdt Det danske Selskab et dansk-hollandsk stævne på Askov, et af de mange stævner, D. d. S. arrangerer.

Efterårsmødet var usædvanlig velbesøgt fra elevmødet lørdag aften til afslutningen i kirken tirsdag aften. Mødet blev båret af skolens egne nuværende og forhenværende lærere. Dr. phil. Roar Skovmand indledede elevmødet, og pastor U. Balslev afsluttede i kirken. Frk. Olga Kaae, der var hjemme fra Indien og er både tidligere elev og lærerinde, talte om forholdene i Indien. Den eneste taler, der kom udefra, var professor Lindhardt fra Aarhus universitet, hvis foredrag om »det evige liv« vakte en bevægelse, der ikke har lagt sig endnu.

Efter sommerskolens afslutning brød Lotte og Bo Rud op fra Askov for at overtage ledelsen af husflidshøjskolen i Kerteminde. Dansk husflidsselskab ejer skolen, og det er tanken at holde almindelig højskole om vinteren, dog således at eftermiddagene væsentlig bruges til praktisk husflidsarbejde, medens skolen om sommeren bruges til kortere kursus. Endvidere har husflidshøjskolen optaget en ret fyldig lærerindeuddannelse i håndarbejde. Bo Rud blev lærer på Askov højskole allerede i 1923. Efter at Bo Rud havde taget eksamen som elektroingeniør, var han i to år assistent hos professor P. O. Pedersen og kom derefter til Askov. Hans undervisningsemner lå til en begyndelse indenfor de naturvidenskabelige fag, men efterhånden gik interessen mere i retning af litteraturen, særlig den danske digtning, og her igen særlig den dramatiske. Gennem mange år holdt Rud foredrag for den samlede skole om dansk litteratur fra sagaerne til den nyeste tid, og hans oplæsning, ikke mindst af Kaj Munks skuespil, glædede ikke alene Askovs elever, men store kredse ud over det hele land.

Lotte Rud overtog ledelsen af håndarbejdsundervisningen efter søsteren Pip Christiansen og har med den enestående energi og pædagogiske evne, der præger hendes slægt, gjort håndarbejdet til et meget betydningsfuldt fag for de kvindelige elever på Askov. Og de særligt interesserede, der gik på særhold i håndarbejde, fik en uddannelse, der satte mange af dem i stand til at virke som lærerinder rundt om på ungdomsskolerne. Det er således en naturlig fortsættelse, når fru Rud nu, under bedre forhold, end Askov kunne byde, fortsætter dette arbejde på Kerteminde. I de senere år har Lotte Rud tillige været en energisk og dygtig leder af Højskolernes Håndarbejde, HH, og drevet denne i begyndelsen beskedne forretning frem til en betydningsfuld og blomstrende virksomhed, så de to fyldte godt i skolens liv og arbejde. Lige fra den tid, de stiftede hjem sammen, har de, dels på Askovhus, dels på Lindegården, haft et smukt og hyggeligt hjem for en stor flok unge piger. Vi ønsker dem begge tillykke med arbejdet på husflidshøjskolen — et arbejde, de begge har så stor interesse for og så rige evner til.

Ved sommerskolens slutning meddelte vi lærerkredsen, at nu var det det sidste skoleår, vi begyndte på. I efteråret 1953 ville vi træde tilbage som forstanderfolk, men der var altså et år til at finde en efterfølger. Da lærerne kun ser lidt til hinanden i efterårstiden, og vi, da vi samledes i november, først skulle have den store vinterskole sat

igang, kunne vi først i december måned for alvor tage spørgsmålet op. Dagspressen har ikke haft så stor tålmodighed, men har for egen regning drøftet, hvem der kunne tænkes at blive den nye forstander for Askov.

Alle er enige om, at den fundats, der gælder for den selvejende institution Askov højskole, ikke længere er tidsvarende og bør ændres. Bl. a. vil det sikkert være rigtigt, at bestyrelsen i det væsentlige består af folk uden for skolen. Det vil imidlertid være vanskeligt at gennemføre denne fundatsændring, inden forstændervalget skal afgøres, og samtidig er det væsentligt, at dette valg sker på bredest mulig basis. Derfor har de tre nuværende lærerrepræsentanter i bestyrelsen besluttet at træde tilbage og bede tre andre træde ind i bestyrelsen. Askov højskoles bestyrelse består nu af forstander Jørgine Abildgård, Snoghøj, fhv. undervisningsminister Jørgen Jørgensen, Lejre, og forstander A. Brandt-Pedersen, Vrå, sammen med Askovs forstander. Fremgangsmåden bliver nu den, at lærerrådet drøfter spørgsmålet og meddeler bestyrelsen, hvem de kunne ønske som forstander, bestyrelsen træffer så afgørelsen, der bliver let, hvis indstillingen er eenstemmig. Længere er man ikke kommen nu, da disse linier skrives; men det varer næppe længe, før denne betydningsfulde afgørelse med hensyn til skolens fremtid træffes.

Den 19. december har i 25 år været en stor festdag på Askov højskole; men denne gang, da jeg nåede de syvti år, og måske også fordi man vidste, det var sidste gang, blev alle rekorder slået, og det blev for os alle en uforglemmelig dag. Straks om morgenen samledes både elever og lærere med lys i hænderne i skolegården for at synge »Den signede dag . . .«, så samledes vi alle i festsalen til morgenkaffe. Derefter gik undervisningen nogenlunde sin vante gang indtil middag, medens gæster og deputationer mødte for at hilse på fødselsdagsbarnet.

Kl. 16,30 samledes så igen de private gæster, lærerne og eleverne til middag i festsalen, der var over 500 ialt. Smukke sange blev sunget, og varme venneord lød først fra min hustru og så de mange gamle og nye venner. Men den 19. skal der danses, og det blev der også denne gang både af gamle og unge. Inde i stuerne bugnede bordene af gaver. Telegrammer og hilsener strømmede ind, og det kunne ikke andet end glæde os dybt, at så mange havde lyst til at sende os hilsener, gaver og gode ord. Vi har prøvet, personligt og skriftligt, at takke, men har langt fra nået alle og vil derfor gerne gennem årsskriftet sende vor hjerteligste hilsen og varmeste tak til de mange gamle elever og gode venner, der tænkte på os.

J. TH. ARNFRED.

... moder Sneen for første Gang.

En Spøg i Luften.

Pigen fra Mols.

Den premiere Stork fra Fastelavnsoptøget.

»Bjerget«, Bukdahls Bolig.

Et Kursist-Bord.

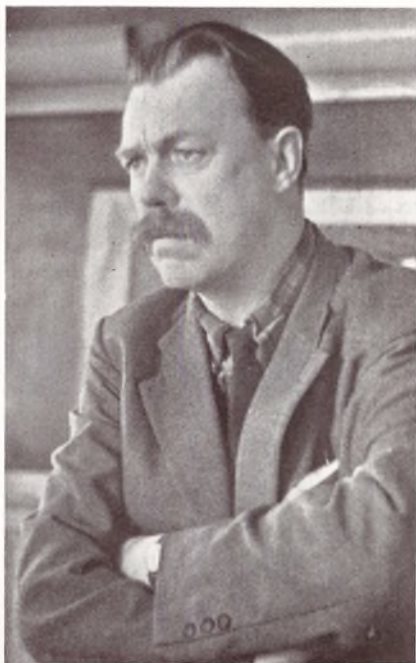
Sommerpigerne med Johs. paa Dybbøl.

Brevforsendelser ad Luftvejen.

Hind overvejer.

Juul Andersen tænker.

Hytten og ved at synge og høre Digte foredraget. Saa kom Æbleskiverne og Kaffen derned.

Lærerkursuset levede jo skolemæssigt sit eget Liv. Fornøjelsesmæssigt delte vi som Regel Goderne. Det var igen i Aar Lærerkursuset og dets Nordmænd, der bar 17. Maj-Festen, hvor de evnede at gøre Norges folkelige Frihedsfølelse levende for os.

Paa Valdemarsdagen havde vi bedt Byens Folk, Skibelund Efter-skole, Bloksborg Ungdomsskole og Sløjdskolens med. Arnfred talte og viste Lysbilleder fra Skolens Historie.

Den nordiske Lærerhøjskole bød paa meget værdifuldt, ogsaa uden for den daglige Undervisning: Valgmenighedspræst Aage Møller havde en Foredragsrække om Moses og Profeterne, Knud Hansen, Jelling, om Senjødedommen og Urkristendommen, Prof. Carl Roos talte om Jakob Knudsens Menneskesyn, Bjarni Gislason om nyere islandsk Digting, Dr. Skronnal, Norge, om Pietismen i Norge og dens Kamp mod Grundtvigianismen deroppe, og Forfatteren Sven Stolpe fortalte om »Sveriges Grundtvig«, Erik Gustav Geijer, om hvem han har skrevet en fængslende Bog. Man ønskede uvilkaarligt, at et større og endnu mere modtageligt Publikum havde hørt disse betydelige Foredragsrækker og fulgt den intense Undervisning, som ogsaa de stedlige Lærere giver; men Danmark har jo endnu Lærer-Mangel.

Endnu en særpræget Aften havde Sommerpigerne i Fælleskab med de Lærerinder, der var hjemme St. Hans Aften. Den nordiske Lærerhøjskoles Elever var paa Sydslesvig-Tur, saa det var vor egen Sag at forme Aftenen, og Kamma Laursen, Agnete Hagen og Grethe Hyl-ling lagde sig i Selen og skabte en Bloksbjerg-Fest, som vi ikke vil glemme. »Bloksbjerg« var en Høj paa gloende Pælc midt i Festsalen, hvor Heksene holdt til, naar de ikke, hylende, red ud blandt Folket paa deres Kостейskaf, og ingen kom i deres Nærhed uden at spille med i Æventyr-Dramaet, saa Djævle, Vagabonder, Blomsterpiger o. m. a. færdedes omkring Højen i Tusmørket eller sad i Udkanterne ved Borde med smaa Lys. Jeg valgte den Rolle at sidde paa Scenen og strikke som en anden Bedstemor og nød derfra det livfulde Skue-spil — at f. Eks. Djævle og Hekse dansede Menuet. Sidst paa Aftenen strømmede de unge ud til Blusset paa Sløjdskolens Boldplads, hvor Bukdahl holdt Baaltalen.

Elevmødet den 28.—30. Juni var igen i Aar en god Oplevelse. De to sidste Aargange mødte talstærkt op, og der var et Jubilæumshold af Sommerpiger fra 25 Aar tilbage. Taleren Lørdag Aften var, som rimeligt, Bo Rud. Det blev en Tilbageskuen over Tiden her og en Redegørelse for Syner og Planer vedrørende Husflids-Højskolen i Kerteminde, hvor Ruds nu er godt i Gang med deres første Elevhold. Det friere Samvær bagefter var i Festsalen.

Søndag Formiddag var Kirken fyldt, som den plejer at være det ved den Fest. Eftermiddagsmødet maatte holdes inden Døre. Arnfreds Tale samlede sig om Ungdomskommissionens Redegørelse for de

SOMMEREN 1952

Hvordan den danske Sommer artede sig i Aar, véd vi alle; men Hovedsagen er ikke, om vi fik mest af Sol eller af Regn, men hvordan Elevholdet tog imod det skiftende Vejr. De unge Piger, der udtalte sig, syntes, at det ublide Vejrlig havde hjulpet dem til at samle sig om Arbejdet og Oplevelserne. Og de var en samlet Flok, ingen forsøgte at skille sig ud for Alvor, selv om den rummede mange forskellige Typer. Jeg havde selv den glædelige Oplevelse, at da jeg kom hjem fra et inter-europæisk Højskolemøde i Frankrig (sendt i Arnfreds Sted) og havde læst H. C. Andersens »Dryaden« for Sommerpigerne inde i Stjerne og i den Forbindelse fortalt dem lidt om Paris' og Frankrigs Herligheder — var vi straks i god Forbindelse, saa vi, da der blev Lejlighed til det, kunde drøfte Værdierne i nordisk Hjemliv og i Opdragelsen under de allerførste Aar.

Her foregik meget i Retning af Besøg baade af Danske og Udlændinge, men det forstyrrede ikke Sommerpigerne. De gav os d. 8. Juni en lidt improviseret Underholdning med Musik, Oplæsning og Sang. Senere på sommeren hævdede de sig fint i et Læse-Drama, indstuderet af Tage Hind: »Du kan ikke tage det med dig«, og paa Sydslesvig-Turen i Begyndelsen af Juli havde de været levende med i det hele. En Boretning herfra følger, skrevet som Stil-Opgave af en af Flokkens yngste, som giver et Glimt af, hvad de unge opfatter paa saadan en Tur.

Da jeg kom hjem til Skolen den 15. Maj havde der allerede været Skibelundtur med Hasseriis som Fører, og 5. Maj var som sædvanlig blevet fejret med Flaghejsning og Morgensang for alle paa Plænen ved Dammen — og om Aftenen ved Tur til Frihedskæmpernes Gravplads i Skoven og Vandring i Askov By for at se de smaa Glædesblus bag Ruderne. Desuden havde man fejret Bøgens Udspring med en Søndags-Eftermiddagstur til Estrup Skov, medbringende Kaffen og Sangbogen.

De Sommerpiger, der blev her i Pinsen, var paa Tur over Randbøl Hede og Engelsholm til Jellingehøjene sammen med Johs., Wivel m. fl.

Den 14. Juni havde vi en smuk Aften i Haven, nærmere bestemt: paa Plænen ved Hytten, hvor »Ambrosius« blev opført af de unge Lærere, — og bagefter varmede vi os saa ved den blussende Pejs i

Fra Elevfesten i Juni 52.

Søndagens Aftensmad spises i Gaarden.

Dec. 52.

Et sammenstykket, men nogenlun

et korrekt Billede af Foredragssalen.

Den amerikanske Gruppe i Efteraaret 52, de fleste vore Elever eller Gæster.

unges daglige Forhold og Livsvaner, og Forsamlingen blev stærkt opfordret til at støtte de unge i deres bedste Bestræbelser, bl. a. ved at give dem gode Samlingslokaler og ikke sætte mindre ind paa dette Punkt, end man gjorde overfor de gamle, da det jo her gjaldt Folkets Fremtid. Arnfreds Ord var baaret af en lys og varm Tillid til Ungdommen af idag, som jo ikke er ham ukendt.

Søndag Aften bød Lærerne paa en Fælleslæsning, der maaske næsten krævede for meget baade af Udøverne og Tilhørerne: »Kampen om F. 6«, oversat og tidligere opført her af Studenter fra Aarhus. Den viste, hvordan de forskellige Karakterer og Temperamenter tog Spændingen under en livsfarlig Bjergbestigning, der sikrede den vindende Nation fremtidig Ejendomsret over Omraadet. Det krævede megen Medleven og virkede maaske lidt dystert; men denne Fælleslæsnings-Form har i Aarenes Løb givet os mange Oplevelser af høj Værdi.

Mandag Formiddag var som sædvanlig forbeholdt Juul Andersen til en Gennemgang af — eller rettere: Oversigt over den øjeblikkelige Verdenssituation med Tilslutning fra baade de »gamle« og de nuværende Elever. — De fleste af Gæsterne rejste med Middagstoget.

Den 13. Juli begyndtes her et nyt Kursus, som blev holdt paa Askovhus hos Kamma Laursen og fik sin Undervisning der uafhængigt af de 3 Maanders Lærerkursus og Juli-Kursuset, men som dog havde Adgang til disses fælles Foredrag K. 17—18. Det kaldtes Familiekursus, idet Ægteparrene kunde medbringe deres Børn, som opholdt sig i et Nabohus under kyndig Ledelse. Dette Kursus blev *meget* paaskønnet. Det varede i 14 Dage og bestod af 36 Voksne og 18 Børn.

Selve Afslutningen kan tidligere Elever nogenlunde forestille sig. Den var baade stilfærdig, munter og hjærtelig — hvad ogsaa de to første Strofer af Sommerpigernes Sang udtrykker:

(Mel.: Her gad jeg bo og bygge.)

Nu vil vi gerne synge
en stille tak af hjærtet ud.
Vi staar her tæt i klynge
som unge grønne skud.

En sommer lig med denne
paa jord vi ikke finder mer'.
Hvor var vor' sorger henne?
Af glæder fik vi fler'.

I et saadant Forhold kan Udgift og Indtægt ikke gøres op paa nogen af Siderne — det er et Lcd i den Vekselvirkning, som alt Liv bestaar i. Ogsaa mellem *de forskellige Arbejdshold* foregaar en saadan berigende Vekselvirkning, saa vi alle uvilkaarligt takker hinanden for Sommeren — og mange vil med Arnfred takke for den Velsignelse, et saadant Samliv kan bæres af.

Efterskrift.

Der kunde vist være Mening i lidt mere dagbogsmæssigt at nævne nogle af de Besøg, Skolen fik i Sommerens Løb af tilmeldte Gæster. Desuden var der jo mange, der »kiggede ind«. — Lad mig gentage, at Sommerpigernes Samling om Arbejdet samt Skolens spredte Beliggenhed gjorde, at Besøgene ikke forstyrrede nævneværdigt.

Den 14.—15. Maj: 28 hollandske Biblioteksfolk, ført af Fru Kirchheiner-Galatius, Agnethe Hagen tog sig af dem.

18. Maj: Dansk Vandrelaugs Studiekreds fra Fredericia beser Skolen.

28. Maj: FDB-Tobaksarbejdere fra Esbjerg paa Besøg.

10. Juni: Knud Bogager fra Kolonien Filadelfia taler om Arbejdet og viser Film, og

11. Juni gør en Diakonisse, Søster Rigmor Hoppe fra København det tilsvarende.

Samme Dag er en Aftenskole fra Aarhus paa Besøg.

13. Juni besøges Skolen af et belgisk Amtsraad paa 5 Medlemmer.

24. Juni kommer en tysk Landboforening fra Melle ved Osnabrück paa Besøg, 24 Mand.

25. Juni samledes Følget ved Overlæge Folmer Teilmanns Begravelse i Dagmarsalen efter Jordfæstelsen paa Askov Kirkegaard til en smuk Mindefest for denne Skolens tidligere Læge og Lærer og mangeaarige Ven.

10. Juli kom 215 gamle fra Filskov paa Besøg i Askov og Omegn, medbringende Madkurv, hvis Indhold blev nydt i Dagmarsalen til en Kop The. Erik Appel, nu bosat i Skibelund, var Foreviser.

25. Juli kom 20 schweiziske Lærere, introducerede af Det danske Selskab. Sommerpigernes Fremstilling af »Du kan ikke ta' det med dig« blev gentaget.

Den 30. Juli, selve Afskedsdagen, kom endnu et Hold schweiziske Lærere hertil, og fra 2.—9. August vendte Det danske Selskabs Udsending i Holland, Fru Kirchheiner-Galatius tilbage med en Flok hollandske Deltagere i et hollandsk-dansk Kursus, der gjaldt indbyrdes Oplysning om Skole- og andre kulturelle Forhold.

30.—31. August havde vi et Week-end-Kursus for Hjemmeværnets Oplysningsudvalg og den 13.—16. September vort Elev- og Efteraarsmøde; men det behandles andetsteds.

KAREN HELWEG ARNFRED.

TO SOMMERPIGERS INDTRYK FRA SYDSLESVIGTUREN

Ditlef Thomsen hed den mand, som vi seks blev indkvarteret hos. Han er en ualmindelig flink og lun ældre herre. Yderst gæstfri og konverserende. Rutebilen stod hos Thomsens. Vi blev straks budt velkommen og vist ind gennem entréen til en dejlig stor stue, som vi i to nætter skulle bebo. Så snart vi havde stillet vores bagage fra os, sagde Thomsen, at nu skulle han vise, hvor vi kunne vaske os. Vi traskede ned gennem nogle stuer til et dejligt badeværelse med alt tilbehør. Nu skulle vi vaske alt støvet af os, sagde Thomsen, og så skulle maden være på bordet. Vi takkede med dybeste inderlighed, og hvor var det dejligt at få koldt vand i ansigtet.

Jeg var meget spændt på, hvordan det hele nu skulle spænde af! Vi fik dejlig varm mad, stuede kartofler og bøf plus brød, smør, ost og pølse. Thomsen og chaufføren sad og spiste sammen med os seks piger inde i en stue, som vendte ud mod vejen. Store hvide blondegardiner var trukket for vinduerne. Det hele virkede hjemmевant og hyggeligt. Men alle pigerne på gården var med til at malke, køre hø ind osv. Det er jo ting, som vi er færdige med herhjemme. Thomsen snakkede til os og fortalte mange interessante ting. Bl. a., at hans ene søn var blevet skudt ned af tyskere i 1940 som RAF-pilot. Thomsens fader havde haft en gård på 40 ha, men som ældre udstykket den i 20 ha til hver af sine to sønner, Thomas og Ditlef.

Thomsen var meget dansksindet, næsten mere end os andre. Jeg kunne ikke forstå, hvorfor ikke disse dansksindede simpelthen forlod gård og by for at bosætte sig i Danmark. Da Thomsen imidlertid var færdig med at fortælle om slægtled, hjemstavnsfølelse o. m. a., forstod jeg meget bedre.

En trang tid er det dernede. Flygtninge i massevis bor rundt om hos folk. Endda inde i folks private stuer en overgang. Ingen af parterne har det misundelsesværdigt. Jeg ved næsten ikke, hvem det er sværest for, flygtningene eller sydslesvigerne. Sidstnævnte må det være skrækkeligt for at måtte overlade deres stuer til vildtfremmede mennesker. Aldrig være sig selv eller vide noget i sikkerhed. Jeg lagde mærke til, at man låste alt meget omhyggeligt inde om aftenen.

For flygtningenes vedkommende er det jo infamt, som de er blevet

og bliver behandlet. Først at måtte rømme fra hus og hjem, familie, venner og fædreland og siden at bo på nådsens brød hos mennesker, som slet ikke bryder sig om dem. Hos Thomsens boede der en flygtning med sin kone. De passede køerne. Disse skulle malkes kl. 3,30 om morgenen. Der var seks km ud til marken, hvor de græssede. Bagefter kørte de selv mælken på mejeriet, som lå i landshyen, hvor Thomsen boede.

Der var ca. 100 store slagtefærdige grise på Thomsens gård. — Ja, vi blev vist rundt allevegne og fik fortalt mangt og meget om landbrug i det hele taget. Gårdene lå i en klump, og bønderne ejede jorden på samme måde som herhjemme før stavnsbåndets løsen 1788.

Thomsen fortalte stolt den første aften, vi var der, at han havde traktor. Kirsten Gress spurgte ham nu om traktorens mærke. Hun gættede på alle de store og nye mærker. Endelig var vi nået hen til traktorens plads. Hvilket syn! En gammel, rusten tingest åbenbarede sit skønne åsyn. Men Thomsen var efterhånden kommet ned på jorden. Han var sikkert blevet klar over, at dette havde vi ikke ventet. Men alle hans mange grise imponerede os.

En meget fin urthave fik vi også at se. »Den har min datter og vores pige ordnet«, forklarede Thomsen. Jeg husker tydeligt, at jeg studsede over dette: *Min* datter og *vores* pige. Men sådan siger de måske dernede. Jeg har indtrykket af, at kvinderne i Sydslesvig er mændene mere »underdanige« end herhjemme. Dog foretrækker jeg absolut de hjemlige forhold.

Når vi spiste morgen- og aftensmad, og vi skulle have the eller kaffe, foregik det på en besynderlig måde: En underkop med theske stod ud for hver kuvert. Når vi så havde spist et øjeblik, kom moderen eller datteren ind med en lille bakke, hvorpå vores kopper stod fulde af the eller kaffe. Hver fik sin kop, men det var heller ikke så mærkeligt. Nu kommer det: Når kopperne var tomme, satte vi dem på bakken, og nu kom de ud i køkkenet for at blive fyldt igen. Altså, den spøg var jeg ikke med til mere end én gang. Jeg vil nu helst drikke af min egen kop!

Ganske tidligt mandag morgen var Jenny og jeg ude at gå en lang tur i det dejlige sommervej. Først gik vi ud ad en vej med buske og træer på hver side, men de tager da mange tønder land jord fra landmændene. Jeg fik desværre ikke spurgt Thomsen, hvorfor disse gærder ikke blev sløjfet. Det kan måske være af praktiske grunde, at hegnene er der, for Sydslesvig er et fladt land mod vest. Korn og lignende ligger jo i læ bag de levende hegn.

Efter den lille markvandring kom vi tilbage til byen, hvor vi så lidt på travlheden ved mejeriet. Mange kvinder kom kørende med mælkejunger på små fjedervogne. En enkelt kom med $\frac{3}{4}$ spandfuld mælk på cyklestyret, men det anfægtede hende ikke.

Der var masser af storke dernede. På et lille stråetæt hus så vi en flot storkerede. En far og mor og fire store unger beboede den.

Det var sjovt at stå ganske ubemærket og se, hvordan ungerne skulle lære at flyve. Jeg tror, det var moderen, der skulle lære dem det, det kunne jeg bedst tænke mig. Imens stod den anden stork, altså faderen, og så alvorligt på. Storkene er så stolte og fornemme, synes jeg. Alt hvad de foretager sig sker med ro og værdighed. Moderen stillede sig ud til kanten af reden, og et par unger rejste sig op. Nu begyndte moderen at baske med vingerne og svaje lidt i »knæcne«. Ungerne fulgte moderens eksempel, men af og til trimlede de om i reden. Til sidst satte moderen af og gled i en flot bue ud mod markerne.

Da vi nu kom hen til Thomsens gård, traf vi ham i færd med at rive lidt ude i blomsterhaven. Jeg var vældig opsat på at fotografere ham, men jeg vidste ikke rigtig, om jeg turde spørge om det. Så kom han hen til os, og jeg tog mod til mig. Nej, tak! Han skulle skam ikke fotografes. Jeg var dybt skuffet, men så trøstede jeg mig ved at tage et billede af stuehuset og haven. Knappt var dette sket, før Thomsen kom til syne ved gavlen. Der var 117 ting, han lige pludselig skulle foretage sig foran stuehuset. Til sidst skulle han helt ud på vejen, hvor vi stod, og ordne lidt ved en fjæl på høvognen. Han smilede lunt hen til os, og så tog jeg et billede af ham. Han har sikkert været lidt genert for at lade sig fotografere godvilligt af to piger.

Mandag aften i Svabsted efter gymnastikopvisningen spurgte Thomsen, om vi ikke ville synge: »Jeg er en simpel bondemand...«. Det gjorde vi, men jeg lagde mærke til, at tårerne begyndte at bane sig vej ned over den gamle, danske stridsmands kinder. Han har en gang måttet forlade sin gård en tid på grund af sit danske sind. Hvor jeg dog kom til at beundre den mand bare på de to dage! Det var med påtaget munterhed, vi forlod Weimert allerede tirsdag morgen. Men jeg har ført en syvsidet kladdedagbog på vor sydslesvigtur, og nu er min rigtige dagbog blevet mange dejlige minder rigere.

BODIL NIELSEN,
Kagstrup.

Og en anden sommerpige skriver:

Omsider nåede vi grænsen, og vi standsede op i Flensborg, hvor vi bl. a. så den meget kendte Duborgskole.

Vort næste mål var nu Schwapstad. Undervejs besøgte vi højskolen i Jaruplund, hvor vi blev vel modtaget. På vejen videre fremad oplevede vi at se de triste flygtningeboliger, som undertiden nærmest var underjordiske.

Modtagelsen i Schwapstad var festlig. Mange af vore værtsfolk var mødt op for at tage imod os. Det var unægtelig spændende, hvor vi skulle indkvarteres. Jeg var heldig at komme på en gård, og der var vi seks ialt. Vore værtsfolk havde kun ventet fire piger, så de beklagede straks, at de kun havde to ledige senge at tilbyde os. Da vi ikke var indstillet på nogen form for komfort, blev vi behagelig over-

raskede ved tanken om senge, da vi havde ventet at skulle tilbringe natten på høloftet. Den nat glemmer jeg aldrig! At få seks piger anbragt i to senge var ikke let, men trætheden efter turen overmandede os hurtigt, så vi sov trods alt.

Familien, vi boede hos, var usædvanlig gæstfrie. De ofrede det bedste, de havde, på os, så vi følte straks, det var en stor glæde for dem at kunne tage imod os. Desværre kneb det lidt med sproget, og det bevirkede, at vi ikke kunne føre lange samtaler med dem. Trods det havde vi rigt udbytte af at være sammen med disse mennesker, og det er altid interessant at opleve nye forhold og skikke.

Festligt var det at se, så stor interesse børnene viste os danske. Gik vi på gaderne, omringede de os, de gjorde alt for at komme i kontakt med os. Det endte med, vi fik festlige stunder med dem, hvor vi sang og dansede.

(Slesvig—Dannevirke.)

Om aftenen festede vi med vore værtsfolk. Vi indledte med en gymnastikopvisning, som Kamma Laursen havde indøvet med os. Vi sang også en del danske sange under Else Bartholdys ledelse. Det var en stor glæde at synge for disse mennesker, det rørte dem meget at høre de danske sange. Under kaffebordet blev der talt meget smukt til os, og aftenen sluttede med sanglege og folkedans.

Næste morgen gik turen atter hjemad. Undervejs fik vi atter mange nye indtryk og oplevelser. Bl. a. oplevede vi, hvorledes børnene i Husum fejrer sommerfest, det var meget smukt.

(Tønder—Abild—Løgumkloster.)

Hen under aften nåede vi hjem. — — — Det var dejligt atter at være hjemme.

Bodil Palludan.

ASKOV HØJSKOLES ELEVER 1951—52

DEN UDVIDEDE HØJSKOLE

VINTERSKOLEN 1951—52

I. MANDLIGE ELEVER

Der var ialt 120 elever, deraf 115 på 1. og 5 på 2. vinter. I november var der 114, i december 116, i januar 120, i februar 120, i marts 118 og i april 106.

Af eleverne var 58 sønner af gårdejere, 9 af husmænd, 8 af håndværkere og industridrivende, 6 af selvstændig handlende, 6 af arbejdere, 2 af handelsmedhjælpere, 15 af tjenestemænd og 16 af mænd i andre erhverv.

58 af eleverne var landmænd, 3 landarbejdere, 8 faglærte arbejdere, 1 ufaglært, 7 handelsmedhjælpere, 8 kontormedhjælpere, 7 mejerister, 1 gartner, 3 lærere, 21 studenter og 3 i andre stillinger.

81 elever var mellem 18 og 25 år, 39 var over 25 år.

Der var 72 elever fra Jylland, 2 fra Ålborg amt, 6 fra Hjørring, 3 fra Thisted, 10 fra Viborg, 6 fra Århus, 5 fra Skanderborg, 5 fra Randers, 15 fra Ribe, 4 fra Ringkøbing, 10 fra Vejle, 4 fra Haderslev, 1 fra Åbenrå, 2 fra Sønderborg og 2 fra Tønder amt.

Fra Fyn var der 13 elever, fra Sjælland 23, fra Lolland-Falster 4, fra Bornholm 1, fra Sydslesvig 1, fra Sverige 1 og fra det øvrige udland 5. 35 elever var fra købstæder.

5 havde tidligere været på Askov, 25 på andre højskoler, 25 på landbrugsskoler, 36 havde gået i fortsættelses-, handels- eller teknisk skole og 48 i højere almenskole.

II. KVINDELIGE ELEVER

Der var ialt 208, deraf på første vinter 196 og på anden 12. I november måned var der 199, i december 201, i januar 204, i februar 204, i marts 203 og i april 188.

Af eleverne var 75 døtre af gårdejere, 14 af husmænd, 27 af selvstændige håndværkere og industridrivende, 15 af selvstændige handlende, 8 af arbejdere i håndværk og industri, 5 af handelsmedhjælpere, 41 af tjenestemænd og 23 af mænd i andre erhverv.

64 af eleverne var huslige, 39 handels- og kontormedhjælpere, 29 sygeplejersker, 18 lærerinder, 32 studenter og 19 i andre stillinger.

162 elever var mellem 18 og 25 år, 46 var over 25 år. Der var 102 elever fra Jylland, 6 fra Ålborg amt, 13 fra Hjørring, 7 fra Thisted, 10 fra Viborg, 11 fra Århus, 3 fra Skanderborg, 8 fra Randers, 16 fra Ribe, 6 fra Ringkjøbing, 10 fra Vejle, 6 fra Haderslev, 3 fra Åbenrå, 1 fra Sønderborg og 2 fra Tønder amt.

Fra Fyn var der 28, fra Sjælland 66, fra Bornholm 3, fra Lolland-Falster 2, fra Sverige 1, fra Norge 1 og fra det øvrige udland 5.

12 havde tidligere været på denne skole, 50 på andre højskoler, 24 på husholdningsskoler, 58 havde gået i fortsættelses-, handels- eller teknisk skole og 91 havde gået i højere almenskole.

DEN ALMINDELIGE PIGEHØJSKOLE

Der var 53 elever ialt. I maj var der 52, i juni 53 og i juli 51. Af eleverne var 11 døtre af gårdejere, 6 af husmænd, 6 af selvstændige håndværkere og industridrivende, 4 af selvstændig handlende, 12 af tjenestemænd, 2 af arbejdere og 12 af mænd i andre erhverv.

25 af eleverne var huslige, 4 arbejdere i håndværk og industri, 7 handels- og kontormedhjælpere, 4 barne- og sygeplejersker, 3 studenter. 10 havde ikke opgivet erhverv.

21 elever var fra Jylland, 5 fra Fyn, 23 fra Sjælland og 2 fra Lolland-Falster.

4 af eleverne havde tidligere været på husholdningsskole, 3 på højskole, 8 på aften- og ungdomsskole. 22 kom fra højere almenskole, og 27 havde ingen uddannelse udover folkeskolen.

Ser vi på højskolen i det hele, har der været 328 elever på den udvidede højskole i vinterhalvåret — 120 mænd og 208 kvinder. På sommerskolen har der været 53 elever. Endvidere var der på det 3 måneders lærerkursus 23 deltagere. Regnes det i årselever, d. v. s. hver elev i 12 måneder, bliver det 183.

NAVNE- OG ADRESSEFORTEGNELSE

OVER

ELEVERNE PÅ ASKOV HØJSKOLE

Sommerskolen 1952.

Andersen, Åse Birgit, Egeslevmagle pr. Skelskør.
Bang, Inger Fogh, Egevej 8, Glostrup.
Birkegård, Jenny, Hald Ege pr. Viborg.
Brømme, Inger Marie, Studiestræde 12, København K.
Christensen, Birthe, Stenstrup pr. Doense.
Christensen, Grethe Bruun, Sønderbrogade 42, Vejle.
Christensen, Kirsten Maria, Grønheden skole pr. Sæby.
Christensen, Lissen Bjørndal, Dalegade 61, Fredericia.
Christiansen, Birthe Dyring, Venedigvej 2° tv., Kbh. S.
Christiansen, Inger, Åstrup pr. Stubbekøbing.
Christoffersen, Kirsten, Kyse, Hyllinge.
Gram, Astrid, »Kolsnaplund«, St. Nustrup, Sdj.
Hansen, Annelise, Rodemark, Stubbekøbing.
Hansen, Irma, Visbjerg, Mårslet.
Hedelund, Gerda, Havreballegård pr. Skanderborg.
Jacobsen, Else Margrethe, Fuglegårdsvej 30, Gentofte.
Johannesen, Grethe, Skjernvej 48, Holstebro.
Johansen, Rita, Spurvegården 8, Hvidovre.
Jensen, Margit, Lysholm skole, Haslev.
Kaspersen, Bodil Annelise, Stensballe, Horsens.
Klausen, Karna Riis, Skellet 9°, Næstved.
Knudsen, Ebba Margrethe, Næsbyhoved mølle, Næsby F.
Knudsen, Erna, Gyrstinge, Ringsted.
Kristensen, Lissy, Hvarre pr. Arden.
Larsen, Ragna Petrea, Amagerlandevej 224, Kastrup.
Lidegård, Tinne Møller, Bønding pr. Skive.
Mark, Hanne, Vestergade, Frederikshavn.
Mogensen, Gerda, Hellerupvej 52, Hellerup.
Nielsen, Bodil, Kagstrup, Ørslev.
Nielsen, Ellen, Hjortkær skole, Bramminge.
Nielsen, Jonna, Næsbyholm Skovridergård, Glumsø.
Nielsen, Kirsten Irene Gress, Hytterkroggård, Haslev.

Nielsen, Rosa, Søndergade 4, Ejby.
 Olsen, Ruth Krog, Odinsgade 14, Odense.
 Palludan, Bodil, Fredensgade 20^a, Kolding.
 Pedersen, Anna, Horne Egsmark, Horne F.
 Pedersen, Jenny Signe, Rise mark pr. Dunkær, Ærø.
 Perälä, Meri Marjatta, Lappeerranta, Harapaisentie 27, Finland.
 Petersen, Anna Lise, Hasselager.
 Petersen, Tove Bodil, Lille Kregme, Kregme.
 Randløv, Lise-Lotte, Backersvej 166, København S.
 Rasmussen, Anna Margrethe, Trøstrup pr. Korup.
 Ramussen, Inge, Moseskrænten 11, Søborg.
 Såbye, Birgit, Limfjordsvej 47, København F.
 Sandager, Astrid, Højerup, St. Heddinge.
 Sandholt, Merete, Caroline Amalievej 85, Kgs. Lyngby.
 Skov-Jensen, Anna Marie, Vrønding.
 Spangsberg, Gudrun, Nørrebrogade 34, Esbjerg.
 Svendsen, Sadie Ellinor, Jagtvej 113, København N.
 Sørensen, Kirsten Hjort, Nürnberggade 26 st. th., Kbh. S.
 Thomsen, Jytte Schiødt, Rugårdsvej 51², Odense.
 Voscherau, Guri Lihn, Resenbro st.
 Westergård, Birgit, Grobshule, Odder.

Nordisk Lærerkursus 1952.

Kvindelige:

Johansen, Ellen Marie, Vangsbjerg, Børkop.
 Maulund, Marie-Louise, Refsgade 15², Esbjerg.
 Meisingset, Gjertrud, Flisa, Norge.
 Olsen, Anna M., St. Snøde, Langeland.
 Seligmann, Ulla, Hatlund, Sydslesvig.
 Svensgård, Ruth, Lystrup pr. Vivild.

Mandlige:

Andersen, Frits E., »Solbakken«, Branderup J.
 Andersen, Harald, Halkjær mark, Falling.
 Bøyum, Sverre, Møre folkhøgskule, Ørstavik, Norge.
 Sørensen, Kresten, Broen, Strandholmsallé 37, Hvidovre.
 Henneberg, Tage, »Fredenshåb«, Højen pr. Vejle.
 Højholt, Per, Jyllandsgade 159, Esbjerg.
 Irgens-Møller, Alfred, Kjellerup.
 Jensen, Frede Elleby, Elleby, Østermarie, Bornholm.
 Lyngsø, Frode, Arden.
 Pedersen, Børge Nørgård, Iller pr. Ans By.
 Ravn, Kristian Thulesen, Stenderup, Rødding.
 Rolighed, Svend, Klim.
 Rom, Gunner J., Gl. Havn 13, Vejle.

Sand, Johs. Djernæs, Velling.
Skar, Per, Stevns højskole, St. Heddinge.
Sværke, Bent Lind, »Godthåb«, Væggerløse, Falster.

Julikursus 1952.

Aggerbeck, Jytte, Magleås Højskole, Birkerød.
Andersen, Dina Stockfleth, Holsteinsgade 29A⁴, Kbh. Ø.
Andersen, Elisabeth, Sjællandsgade 26³, Randers.
Andersen, Vega, Amagerbrogade 115², Kbh. S.
Bruun, Karen, Frederiksdalsvej 78C, Lyngby.
Bruun, Olav, Frederiksdalsvej 78C, Lyngby.
Bønæs, Besse, Søreidgrend, Norge.
Christensen, Jonna Stilund, Hartmannsallé 45, Valby.
Dreier, Kristian, Søndergade 12, Karise.
Eidshagen, Sigrid Hatle, Ringsaker, Norge.
Ellekjær, Betty, Lund Friskole, Rødvig, Stevns.
Hammer, Karla, Kærlundsvej 26, Ålborg.
Hansen, Else Karlshøj, Herfølge.
Hansen, Else, Lyneborggade 20 st., Kbh. S.
Hansen, Grethe, Skolehjemmet, Vodskov.
Hansen, Herluf, Kjems, Løgten.
Hansen, Niels E. Vestergård, Ørding v. skole, Ø. Assels.
Hansen, Niels Peter, Ulkebøl skole, Sønderborg.
Hartvigsen, Hartvig, Follo Folkhøgskole, Vesterby, Norge.
Herskind, Karen Margrethe, Harboøre.
Holstein, Gerda, Ravsted.
Jakobsen, Ilse Holm, Ottosgade 11, Læk, Sydslesvig.
Jensen, Åge, Stige friskole, Stige F.
Jensen, Elise, Brugsforeningen, Gl. Hasseriis, Ålborg.
Jonassen, Jonas, Beder skole, Beder.
Jørgensen, Gerda, Emtedalen 17, Herlev.
Jørgensen, Wilhelm Tams, Vartovkollegiet, København.
Kaihøj, Gudrun, Krabbesgade 19, Kjellerup.
Kjeldbjerg, Arne, Fåborg, Varde.
Kjeldbjerg, Kamma, Fåborg, Varde.
Knudsen, Emmy Føns, Uraniavej 21, København V.
Kristensen, Arngod, Vældegårdsvej 23, Gentofte.
Larsen, Vita, Kissendrup skole, Fakse.
Linding-Nielsen, Søren, Sofiendalsvej 21, Haslev.
Müller, Bente, Lindegårdsvej 12 B, Charlottenlund.
Myrness, Ole Sven, Pilestræde 100, Oslo, Norge.
Nystig, Anne-Greta, Skolevägen, Enebyberg, Sverige.
Oksbjerg, Inger, Klostervang 13, Roskilde.
Pedersen, Dagny, Sct. Lukasplads 6, Århus.
Pilgård, Egon, Ikast skole, Ikast.

Rasmussen, Gunnar, Abildhøj, Præstø.
 Rerup, Lorenz, Gothersgade 140, København K.
 Rosager-Hansen, Alfred, Solkrogen 5, Hasseriis, Ålborg.
 Skamriis, Nanna, Fr. d. 7.s vej 6, Kolding.
 Svensson, Birthe, Bülowsvej 30⁴, København V.
 Sørensen, Ingrid, Tietgensallé 25, Odense.
 Tommerup, Ruth Sehested, Eckersbergsgade 6², København Ø.
 Webjørn, Sigrid, V. Storgatan 18—20, Jönköping, Sverige.
 Vestergård, Dagny, Sømarksvej 22, Hellerup.

Mandlige elever 1952—53.

II. års mandlige.

Alsinger, Bjarne, Asser Riigsvej 1, Sorø.
 Christiansen, Karl, Dorf By pr. Flauenskjold.
 Jensen, Jens Chr., Åstrupvej 19, Hjørring.
 Mindegård, Niels, Koppenbjerggård pr. Flemløse.
 Petersen, Jacob, Gensgård pr. Ravsted.
 Piil, Aksel, Branderup pr. Ejstrup.

I. års mandlige.

Århus, Viktor, Øster Vedsted, Ribe.
 Åsdal, Mogens, Kirkebakkegård, Lindholm st., Sj.
 Andersen, Carsten Svengård, Lystrup, Vivild.
 Andersen, Herman, Østerkjær pr. Hee st.
 Andersen, Bernhard, Mastrup pr. Ørum.
 Andersen, Knud Erik, Lundtoftgade 84 st., København N.
 Andersson, Rune Ingemar, Tiarp, Tidaholm, Sverige.
 Andersson, Stig Wenzel, Bohultsgatan 14 A, Karlskoga, Sverige.
 Andreasen, Nicolai Grønbjerg, Stensbæk, Nr. Lem, Lemvig.
 Andreasen, Svend Jeppe Thågård, Kåtrup pr. Spentrup.
 Augustinussen, Svend, Tim st.
 Baltzen, Arne, Frejlev pr. Ålborg.
 Beckman, Jan, Kungsbro, Vreta Kloster, Sverige.
 Bækgård, Svend, Gammelstrup, Stoholm J.
 Bønløkke, Niels, Lyngbygård, Brabrand.
 Carlsson, Eric, Wedborm 3, Øland, Sverige.
 Christensen, Carl Chr., Ø. Burskov pr. Sindal.
 Christensen, Poul Eigil, Haslev landbrugsskole, Haslev.
 Christiansen, Kurt, Skatskærgård, Ølstykke.
 Dahl, Flemming, Valnæs pr. Nr. Alslev.
 Dalgård, Kristian, Ramsing.
 Fenger, Frank, Korinth (Matsumata, Yamagata, Japan).
 Fog, Christian, Travervænget 18, Charlottenlund.
 Furuno, Richard, 3805 Anuhea st., Honolulu 17, Hawaii, USA.
 Gabel, A. Møller, Tømmerby pr. Frøstrup.
 Gammelgård, Jens, Ålykkegade 19, Kolding.

Glasse, John Howell, 820 Larchmont Drive, Colma, California, USA.

Gyldenkærne, Aksel, Svogerslev, Roskilde.

Håhr, Ole, Havnevej 1, Skive.

Hacke, Bent, Vestergade 5, Roskilde.

Hansen, Erik Lindahl, Kølstrup st.

Hansen, Hans Villy, Haldagerlille, Fuglebjerg.

Hansen, Kurt, Askov højskole, Vejen.

Hansen, Niels Gunnar, Hedeagergård, Galdbjerg pr. Gudme.

Holdt, Niels, Tirslund pr. Holsted.

Iversen, Bent Oluf, Føvling pr. Brædstrup.

Jakobsen, Axel, Melgård, Kongerslev.

Jensen, Åge, Hygumskov pr. Sdr. Hygum.

Jensen, Aksel, Farre pr. Sporup.

Jensen, Bjarne Leif, Cæciliavej 6, Valby.

Jensen, Hans-Jørgen Søgård, Tystrupgård, St. Fuglede.

Jensen, Jens Bruhn, Faksinge, Præstø.

Jensen, Jens Peder, Holmelund 4, Årup.

Jensen, Kaj, Askeby, Møn.

Jefferson, John M., 1229 Kenyon St., N. W., Washington 10, D. C., USA.

Jepsen, Kristen, Fengers allé 7, Bramminge.

Johansson, Bengt, Box 33, Väster Färnebo, Sverige.

Jørgensen, Laurits Ingemann, Hørup pr. Slangerup.

Kallesøe, Ole, Vestergade 42, Lemvig.

Keil, Hans-Wilhelm, Sterup, Flensborg amt, Sydslesvig.

Kjær, Peder S., Jegindø pr. Hvidbjerg.

Knudsen, Peder Nyvang, Øverødvej 35 A, Holte.

Kristensen, Felix, Røgind pr. Højslev.

Kristiansen, Gundorph Kjeldgård, Bråby skole pr. Bråby.

Krog, Niels J., Ødis Bramdrup.

Kromann, Jens, Bjørnemose, Svendborg.

Kærså, Poul, Nr. Brogade 42, Fredericia.

Larsen, Jørgen Erik, Egerup Holmegård pr. Assens.

Lauridsen, Tage, Darum pr. Bramminge.

Lauritsen, Hans Jørgen, Lørup Mosegård pr. Rudme.

Larsen, Ib, Hedevang, Als (Østjylland).

Lijsing, Hans, Bangårdsgatan 20, Norrtälje, Sverige.

Madsen, Arne, Privatskolen, Frederikslund.

Madsen, Howard, Sparkær st.

Meibom, Povl, Vesterlund ungdomsskole, Vesterlund st.

Mikkelsen, Thomas, Løvel Mejeri, Viborg.

Mortensen, Carl Johan, Holtuggård pr. St. Hedinge.

Mortensen, Finn, Kolby, Samsø.

Moseholm, Paul, Helligkorsgade 20, Kolding.

Munk, Jørgen, Glud, Horsens.

Nielsen, Adam, Kornok, Godthåb, Grønland.
 Nielsen, Georg Nico, »Elanka«, Helgesvej, Åbyhøj.
 Nielsen, Hans Nicolai, Abild pr. Tønder.
 Nissen, Ole Svane, Ølsted pr. Løsning.
 Olesen, Asbjørn Grønning, Kongensgade 39, Esbjerg.
 Olsen, Aksel, Bildsø, Slagelse.
 Páske, Kristian, Gammelлыкke pr. Stouby.
 Petersen, Carl, Vindt Mølle pr. Viborg.
 Pedersen, Erik, Kirke-Søby, Flemløse.
 Pedersen, Erik, Tjørnelunde Møllegård pr. Høng.
 Pedersen, Jørgen Bryde, Lindeallé 1, Ballerup.
 Pedersen, Jørgen Friis, Eskelund, Eskildstrup.
 Petersen, Knud, Bøgeskovgård, Skårup.
 Petersen, Niels L., Kærbølling pr. Rejsby.
 Pedersen, Niels Pindstrup, Byrsted, Nibe.
 Pedersen, Viggo, Gørlev maskinfabrik, Gørlev.
 Petterson, Einar, Brännkyrkagatan 163, Nb., Stockholm, Sverige.
 Petrussen, John, Siorapaluk, Grønland.
 Poulsen, Poul, Sevel pr. Vinderup.
 Rasmussen, Carl Johan Løwschall, Kristinelund, Tiufkær,
 Fredericia.
 Rønnenfeldt, Ernst, Vestergade 80, Tønder.
 Schultze, Holger, Jacobys allé 13, København F.
 Simonsen, Johs., Manstrup, Aggersund.
 Stamp, Anders Beier, Ullerup pr. Skærbæk.
 Stiebitz, Martin, E. Hansensvej 10, Esbjerg.
 Stokholm, Vagner, Veldbæk, Esbjerg.
 Storch, Peter, Akunak, Grønland.
 Sørensen, Bent, Holtug, St. Hedinge.
 Sørensen, Kristen Markussen, Tistrup.
 Therkildsen, Johs., Snejbjerg pr. Herning.
 Thomsen, Asger Damsgård, Ørum, Brønderslev.
 Thomsen, Peder Knudsmark, Knudsmark, Alslev, Varde.
 Thomsen, Thomas Lie, Sofiesminde pr. Hvam.
 Wolf, Wolfgang, Weismain/Obbfra. Hauptstrasse 50, Tyskland.
 Øland, Søren, No pr. No st.
 Ølholm, Holger, Lufthavnsvej 5, Lindholm, Nr. Sundby.
 Østergård, Vagn, Hostrupgård, Daugård.
 Øvlisen, Erik, Svendsminde, Vrold, Skanderborg.

Kvindelige elever 1952—53.

II. års kvindelige.

Bentin, Anne, Sdr. Sejerslev pr. Højer.
 Christiansen, Birte, Blegdamsvej 20¹, København N.
 Kudsk, Anny, Harreby pr. Fole.

Kærsgård, Kirstine, Skalborg.
Olsen, Anne Margrethe, St. Snøde Pgd., Langeland.
Stenvang, Inger, Næsby, Ranum.

I. års kvindelige.

Albertsen, Anne-Lise, Jernbanegade 15, Nykøbing F.
Andersen, Edith, Idom pr. Holstebro.
Andersen, Else Cecilie, Smedhøjgård, Tyrsted, Horsens.
Andersen, Grethe Stage, Hvedholm, Horne F.
Andersen, Hjördis, Tingskovhus, Andst.
Andersen, Ingrid, Brorsbøl pr. Haderslev.
Andersen, Ingrid, Saltvig pr. Bandholm.
Andersen, Magny, Nymosegård, Fårbæk.
Andersen, Rigmor Ousager, Bjørnsonsvej 45C, Valby.
Arnum, Helle-Margrethe, Peter Bangsvej 114, København F.
Arve, Anna, Krannestrup pr. Hjortshøj.
Bach, Grethe, Søndergade 246, Frederikshavn.
Bach, Solveig, Bjerringbro.
Bak, Birthe Margrethe, C. F. Richsvej 23, København F.
Ballisager, Jytte, Skivholme pr. Skovby, Østjylland.
Bang, Inger, Egevej 8, Glostrup.
Bang, Karen, Hjortholm pr. Kegnæs.
Barfred, Elisa, Strandgade 6^a, København K.
Baungård, Agnethe, Kongensgade 21², Horsens.
Bech, Kirsten, Vældegård, Klarup.
Bennike, Solveig, Skovbovænget 21, Hareskov.
Bertelsen, Eli, Marselis Boulevard 119, Århus.
Billow, Anita Maria, Holmens skola, Örebro, Sverige.
Birk, Bodil Porse, Porskjær, Galten.
Bjørn, Inge F., Durup, Nørager.
Boysen, Louise, Vidågade 11, Tønder.
Brink, Ellen, Lem.
Bruus-Jensen, Karin, Engelsborgvej 27, Lyngby.
Bukh, Grethe, Bering pr. Hasselager.
Carlsen, Ingrid, Nyrnberggade 8^a tv., København S.
Christensen, Gerda, Davidsminde, Vittrup.
Christensen, Inge-Marie Brix, Gravensgård, Fjerritslev.
Christensen, Maja, Vandværksvej 2, Langeskov st.
Christensen, Nanna Lindholt, Skoldhøj, Sdr. Felding.
Clausen, Kirsten Rørdam, Østerbæksvej 62, Odense.
Clausen, Margrethe L., Carstensgade 35, Tønder.
Coakley, Margareth Evelyn, Fuglegårdsvej 26, Gentofte.
Dahl, Elna, St. Aistrup, Sebbesund.
Damgård, Karen, Tuse andelsmejeri pr. Mårsø st.
Day, Molly, 100 Reservoir St., New Haven, Conn., USA.
Dejgård, Gerda, Møllegården, Sdr. Omme.

- Ehmke, Erika, Landesbergen 80, Krs. Neienburg, Regbz.
Hannover, Tyskland.
- Enevoldsen, Emmy, Vork pr. Egtved.
- Engsnap, Jytte, Lejrskov præstebolig, Lunderskov.
- Feilberg, Regitze, Gustav Johannsensvej 42, København F.
- Foghsgård, Karen, Ørumsgade 30, Århus.
- Fonnesbech-Wulff, Tove, Vesterbygård pr. Jerslev S.
- Frandsen, Ellen, Tjørnelunde pr. Høng.
- Fuglsang, Åse Møller, Hølken, Boulstrup.
- Fuglsang, Eva Møller, Hølken, Boulstrup.
- Færregård, Ide, Udstillingsbygningen, Charlottenlund Skov.
- Glasse, Wanda Lou, 820 Larchmont Drive, Colma, California, USA.
- Godiksen, Karen, Fårtoft, Thisted.
- Grage, Minna Julie, Amtssygehuset, Skanderborg.
- Gregersen, Inger Storm, Damsgård, Børglum, Vrå.
- Grell, Marie, Askov, Vejen.
- Gribsvad, Merret, Haderslevvej 41, Åbenrå.
- Groth, Vita, Brobergsgade 9³, København K.
- Grundtvig, Hildegard, Sao Paulo, Brasilien.
- Guldbrandt, Inger Østrup, Ørstedgård, Ørsted.
- Halgård, Ingrid, V. Lundby, Vejrum, Struer.
- Haltrup, Inga, Ribevej 13 A, Bramminge.
- Hansen, Anna Marie, Anneksgården, Bramminge.
- Hansen, Anna Sofie Kjærgård, Kildegårdsvej 8, Sundby,
Nykøbing F.
- Hansen, Else, Klippinge.
- Hansen, Eva Marie Honoré, Kragholm, Gårslev, Børkop.
- Hansen, Henriette Lyneborg, Schlegelsallé 6, København V.
- Hansen, Ilse, Vænget 9, Kalundborg.
- Hansen, Inger Beate Wolmer, Søborg Hovedgade 35, Søborg.
- Hansen, Irma, Visbjerg, Mårslet.
- Hansen, Karen Margrethe, Højbygård, Urlev pr. Bråskov.
- Hansen, Magda, Hårslev efterskole, Sandved.
- Hansen, Marguritha, Lærkegård, Herringløse pr. Veksø.
- Hansen, Ruth, Lillegade 5, Tønder.
- Haugård, Eva, Guldager, Vrå.
- Henningsen, Græthe Juell, Markmandsgade 2, København S.
- Henriksen, Hanne, Brædstrupvej 4, Grenå.
- Hessellund, Anne-Lisa, Ramsing st., Salling.
- Hess-Petersen, Elisabeth, Dr. Christinesvej 2, Ålborg.
- Himmelstrup, Kirsten, Nyborggade 6, Århus.
- Holmgård, Hanna, Askov, Vejen.
- Holst, Inge-Merete, Banevej 16, Charlottenlund.
- Hørding, Inger-Lilian, Hestehaven, Hillerød.
- Høeg, Ida Merete Sehested, Katedralskolen, Odense.
- Hvidå, Inge, Landlystvej 35, Hvidovre, Valby.

- Ipsen, Ingrid Marie, Bukkegård, Bodilsker, Bornholm.
Isaksen, Else, Mosbæk, Øster Brønderslev, Brønderslev.
Jacobsen, Edel Kirstine, Poulsker pr. Nexø.
Jacobsen, Ellen, Valore, Viby S.
Jefferson, Pearl H., 1229 Kenyon st., N. W., Washington, D. C.,
USA.
Jensen, Anna, Ilbjerg, Roslev.
Jensen, Anna Kirstine, Skagensvej 10, Hjørring.
Jensen, Anni, Enø, Karrebæksminde.
Jensen, Asta, Ahler Østergård, Borris.
Jensen, Else Juul, Abildballe, Hornborg, Flemming.
Jensen, Ingeborg, Uggerby, Hjørring.
Jespersen, Elisabeth Høstgård, Balling.
Jessen, Inge Vibeke, Danmarksgade, Vamdrup.
Jørgensen, Anne Marie, Tvede, Randers.
Jørgensen, Valborg, Havløkke, Nørreballe.
Kamper, Harriet, Frejlev, Lolland.
Kamper, Karen, Frejlev, Lolland.
Kjær, Grethe, Bundgård, Svennum, Jerslev J.
Klinge, Anna Margrethe, Højgård, Dalby, Kolding.
Knudsen, Kirsten Lykkegård, Asferg, Bjerregrav st.
Konjer, Hedwig, Neuenbauer, Hauptstrasse 80, Grafschaft
Bentheim, Tyskland.
Krabbe, Maren, Rostrup Hedegård, Hadsund.
Krog, Dagmar, Arentsminde, Erslev, Mors.
Kromann, Lissy, Vammen, Viborg.
Kruse, Birthe, Finsensvej 46 C, København.
Kudahl-Pedersen, Inger, Høstrup, Haderup, Skive.
Larsen, Else, Hvidgård teglværk, Hjørring.
Larsen, Helene Eleonora, Kirkegade, Oksbøl.
Larsen, Inger, Sct. Mogensgade 52, Viborg.
Larsen, Lizzy, Åboulevard 38³, København N.
Larsen, Margrethe, Hejnede pr. Borup.
Lauridsen, Marie, Klattrup, Fredericia.
Laursen, Thora Andrea, Dyrgård, Mejlby, Hjortshøj.
Lindberg-Petersen, Jytte, Høegh Guldbergsgade 51, Århus.
Lischka, Elisabeth, Ingemannsvej 9², København V.
Lorentzen, Emmy, Vilgård, Nr. Snede.
Ludvigsen, Kirsten, Trekronergade 3B⁴, Valby.
Lynge, Hedvig, Odensegade 20², Kbh. Ø. (Godthåb, Grønland).
Moberg, Ulla, Bågevägen 3, Västerås, Sverige.
Mortensen, Else Korsgård, Vigerslev allé 176A st., Valby.
Muukkonen, Irma, Hamina, Finland.
Møller, Birgit Leth, Täbyvej 60 A, Rødovre, Vanløse.
Møller, Karin, Strandvej 21, Sønderborg.
Møller-Hansen, Kirsten, Karoline Amalievej 77, Lyngby.

- Nielsen, Birgit Gråe, Fuglsø pr. Havndal.
Nielsen, Bodil, Løvstrøgård, Lem.
Nielsen, Edith Grønneskov, Skalbakkegård, Hesselager st.
Nielsen, Elisabeth Frølund, Buddingevej 80, Kgs. Lyngby.
Nielsen, Herdis, Neerup, Gandrup st.
Nielsen, Inga Åse, Nr. Snede.
Nielsen, Karen, Amager Landevej 277, Kastrup.
Nielsen, Mette Juul, Vestre Boulevard 10¹, København V.
Nørballe, Merete, Storgade 11, Sorø.
Nørby, Ghita, Nyhavn 10, København K.
Nørgård, Elisabeth, Gullerup, Sundby, Mors.
Palle, Karen Ravn, Bønned, Horbelev, Falster.
Petersen, Anna Smedegård, Frandsbjerg, Mariager.
Petersen, Edith, Vantore, Nysted, Lolland.
Pedersen, Ellen, Årup.
Pedersen, Ellen, Søndergade 26, Skive.
Petersen, Else, Bjerregrav skole, Bjerregrav st.
Pedersen, Erna, Nr. Onsild pr. Hobro.
Petersen, Ingrid, Haderslevvej 55, Åbenrå.
Pedersen, Karen Margrethe Nyemann, Holstebrovej 22, Skive.
Pedersen, Kirsten Skau, Dr. Margrethesvej 22, Roskilde.
Petersen, Lone Værge, Peter Bangsvej 110, København F.
Pedersen, Maren Rosted, Bælum.
Pedersen, Mette, Foldby pr. Hinnerup.
Poulsen, Esther Søndergård, Nees pr. Karby, Mors.
Quistgård, Lise, Jægersborg kaserne, Gentofte.
Rasmussen, Eli Schmidt, Tåstrup, Harlev.
Rasmussen, Else, Flinterup, St. Fuglede.
Rasmussen, Else Maltha, Rosengade 21, Odder.
Rasmussen, Kirsten, Elkjærsminde, Vrigsted.
Ravn, Karen Elise, Vertemine, Augustenborg.
Remmer, Birgitte, Vridsløselille, Glostrup.
Ringgård-Christensen, Helga, Ny Banegårdsgade 47°, Århus.
Roust, Elsebet, Jens Johannsensvej 8, Haderslev.
Rune, Kirsten, Delfin Apoteket, København.
Sandholt, Anne, Caroline Amalievej 85, Kgs. Lyngby.
Schou, Annalise, Schiødtsminde, Ndr. Hornbæk, Randers.
Sig, Anne Marie, Hover, Muldbjerg.
Skjødt, Bente, Allegade 78, Odense.
Skorstensgård, Else, Skjødstrup pr. Løtten.
Skovholt, Karin, Over Holluf, Odense.
Smith-Hansen, Henni, Grønlundgård, Håstrup, Fredericia.
Speggers, Marie Cecilie, Miang, Kirke Hørup, Als.
Stenbæk, Else, Sundquistgade 39, Sønderborg.
Stokholm, Ulla, Brædstrup.
Stoltze, Rita, Sømark pr. Borre, Møen.
Søgård, Agnethe, Mariensallé 10, København V.

Sørensen, Bente Fuglede, Askovgård, Vejen.
Sørensen, Gertrud, Gimsing, Struer.
Sørensen, Grethe, Vendila, Tilsted pr. Thisted.
Sørensen, Lis Ravn, Ødis Mejeri pr. Ødis.
Sørensen, Sigrid Margit, Ladding pr. Mundelstrup.
Telenius, Marianne, Plogvägen 2, Hagalund, Stockholm.
Terkelsen, Inge, Danebod Højskole, Fynshav, Als.
Thomsen, Anna, Hanning pr. Sædding.
Thomsen, Gunhild, Indslev mark, Nr. Åby.
Thomsen, Inger Brix, Pedersholm, Oppe Sundby.
Thygesen, Solvejg, Hylleagregård pr. Agedrup.
Torp, Gerda Vestergård, Tøndering, Durup.
Tychsen, Kirsten, Storegade 31, Broager.
Understrup, Anne Marie, Lindebugten 61, Gl. Valby.
Vestergård, Gudrun, Vindelsbæk pr. Rødkjærbro.
Vestergård, Irma, Østerbygård, Filskov.
Weien-Svendsen, Ruth, Horsekildevej 39, Valby.
Wilcken, Hanne, St. Møllevej 7, København S.
Will, Gertrud, Büdelsdorf-Rendsburg, Hallerstrasse 39, Sydsl.
Wilson, Stella Marie, 325 South First Street, Dekalb, Illinois, USA.
Winther, Inger, Tømmergården, Jelling
Virolainen, Eva, Hamina, Finland.
Vogt, Marie, Bolilmark, Rømø.
Wünsche, Gudrun, Ny Kongensgade 18, København V.
Zuckerbrod, Mary Ellen, 85—07, Abingdon Road,
Kew Gardens 15, Long Island, N. Y., USA.
Østergård, Lis, Ydby st., Thy.
Østergård, Inger, Brylle skole, Knarreborg.

BERETNING FRA LANDSELEVFORENINGEN

Det kan være vanskeligt for Landselevforeningens medlemmer ude omkring i landet at følge foreningens arbejde. Vi skal derfor her forsøge kort at skitsere, hvad der er arbejdet med det sidste år og hvilket resultat, der er opnået.

1) Sekretariatet i Vartov er mere og mere kommet til at indtage en central plads i arbejdet. Vi har et stedse stigende antal henvendelser — både skriftlige fra folk ude omkring i landet (vel væsentligst på grund af landsaverting og omtale af sekretariatet gennem presse og radio), men vi har også mange personlige henvendelser fra folk herinde i København. Man må naturligvis ikke regne med, at et arbejde som dette straks resulterer i den store elevtilgang, men vi har dog formidlet (siden januar 1952) 63 elever til 25 forskellige skoler, og i en stor del af tilfældene har det drejet sig om mennesker, hvor vanskelige forhold, økonomiske, personlige skulle udredes. Det er os en stor glæde, at vi har kunnet tage os tid til at behandle hvert tilfælde

individuet som en opgave, således at kontoret her aldrig får præg af forretning, men at vi er villige til at ofre i nogen tilfælde op til flere timer på en forespørgelse, som søger råd og må have lettet sit hjerte. Det er vort mål at gøre Højskolernes Sekretariat til et kontor, hvor folk er trygge og glade for at komme, fordi de mærker, vi er villige til at høre på dem uden at spørge, om vi får noget ud af det. Vi håber og tror, at højskolefolk forstår, at det er nødvendigt at drive kontoret herinde på denne måde, uanset hvor presserende kritisk situationen er med hensyn til elever.

På kontoret har vi en særlig chance for at få et samlet indtryk af alle de vanskeligheder, der melder sig i dag for unge, der vil på skole: Det utilstrækkelige i den ny understøttelseslov, vanskelighederne ved at få orlov, faste udgifter til husleje m. m. som byboere stadig må betale, selvom de tager på skole. — En stor del af de mennesker, vi kommer i forbindelse med, og som vi må hjælpe, er folk med komplicerede problemer — arbejdsløshed, invaliditet og allehånde psykiske vanskeligheder, som ikke forefandt i »det gamle højskolemilieu«.

Igennem sekretariatet kom i sommer 400 mennesker (væsentligst byboere) ud på 11 højskoler til korte feriekurser. Deltagerne var fremskaffet gennem reklame i sporgvogne, omtale i aviser etc., og at dømme efter de mange begejstrede breve, vi har fået fra deltagere, har dette møde mellem højskolerne og »højskolefremmede« været lykkeligt.

2) Vartov aftenhøjskole. — I lighed med sidste år driver Landselevforeningen en aftenhøjskole i Vartov med det formål at gøre byboere fortrolige med højskolen. Vi har i år fire emnerækker: 1) Kritikerne fortæller om efterårets bøger, 2) Storbyen som milieu (hvor vi med deltagerne gennemdrøfter nogle af de problemer, der knytter sig til at leve i en storby), 3) En studiekreds om en række af de nye film, hvor en filminstruktør giver en »faglig« vurdering af en række nye film, og deltagerne siger deres mening om handling, idé o. s. v., og endelig 4) en musikerække, der hedder »I selskab med den gode musik«. Vi har fået en række kendte højskolefolk til at medvirke i denne aftenhøjskole og håber på, at den kan hjælpe til at opbygge interessen for den danske folkehøjskole.

3) Fabrikshøjskolerne. Vi håber i år at kunne oprette fabrikshøjskoler i endnu en række byer, men vil naturligvis være interesserede i, at skolerne selv tager mere initiativ i denne sag.

Det har været drøftet at tage et arbejde op i landsdistrikterne i lighed med fabrikshøjskolerne, men idéen er foreløbig stillet i bero ud fra det synspunkt, at der allerede forefindes så mange udmærkede organer i ungdoms- og gymnastikforeninger, at der ikke er nogen grund til, vi blander os ind i dette. — Alligevel bliver det nødvendigt i den kommende tid at slutte en nærmere kontakt mellem eleverne ude omkring i landet og sekretariatet, og hvis man har idéer til, hvor og hvordan det ville være naturligt for os at tage opgaven op, modtager vi med taknemmelighed råd og vejledning.

Thyra og Erik Halvorsen.

LEGATER KNYTTEDE TIL ASKOV HØJSKOLE

LUDVIG OG CHARLOTTE SCHRØDERS MINDELEGAT

bestemt til understøttelse af elever på Askov højskole.

Legatets størrelse er 9922,73 kr., hvorfor der foreligger obligationer på de 7000 kr. og en sparekassebog på resten. Renten er anvendt til understøttelse af elever.

LÆRER ØSTERGAARD OG HUSTRUS LEGAT

Renten af legatet, 50 kr. i år, er indgået i skolens kasse, tilsendt fra Århus amts skolefond.

RASMUS FENGERS LEGAT

er givet til direkte støtte for skolen. Legatet ejer 3000 kr. i kreditfor-
eningsobligationer og en sparekassebog på 5077,35 kr. Renten er an-
vendt til støtte for sydslesvigske elever.

MORTEN JØRGENSEN OG HUSTRUS LEGAT

er givet til friplads på den almindelige pighøjskole om sommeren. Legatet ejer 2000 kr. i obligationer. Renten vil blive anvendt til støtte for en pige på sommerskolen.

N. F. S. GRUNDTVIGS MINDELEGAT

stiftet 1883 af en »norsk højskoleven«, er på 2114,35 kr., for 2000 kr. andelsbevis og 214,35 kr. i bank.

ASKOV BIAVLERFOND

Legatet er oprettet af »en ven af flid og nøjsomhed«. Det består af obligationer på 1500 kr. og en sparekassebog på 193,59 kr. Renten er efter fundatsens bestemmelse anvendt til støtte for biavlen i Jylland efter forslag fra biavlerforeningens styrelse.

VIGGO ULRIKS PRÆMIELEGAT

Legatet ejer en obligation på 1000 kr. og en sparekassebog i Vejen Sparekasse på 1024,25 kr. Som sædvanlig er der i år udbetalt 40 kr. i præmie gennem bestyrelsen for Dansk Andels Ægekspor.

HEINRICH OG JOHANNE NUTZHORN'S LEGAT

Legatet er skænket af Johanne og Heinrich Nutzhorn i 1925. Grundkapitalen er kr. 4000, beløbet indestående i Brørup Bank. Renten anvendes til støtte for elever på højskolen og uddeles af skolens bestyrelse. Hidtil er særlig sønderjydske elever kommet i betragtning. Med påløbne renter udgør legatsummen kr. 5087,35.

SOGNEFOGED JOHS. POULSEN OG HUSTRUS LEGAT

Legatet, der blev oprettet 1946, er på 5000 Kr. — Renten skal tildeles elever fra Årre sogn i portioner à 200 kr.

Med påløbne renter udgør legatsummen pr. 1. jan. 1953 kr. 5948,63 (heraf 5000 kr. i kreditfor-
eningsobligationer).

ASKOV HØJSKOLES REGNSKAB 1951—52

INDTÆGTER

Kassebeholdning ved regnskabsperiodens begyndelse		151,88
Indgået skolepenge for diverse kursus:		
Sommerskolen	7780,00	
Lærerkursus	5534,00	
Vinterskolen	113663,76	
Efterbetaling	783,57	
Julikursus	961,51	
Efterårsmøde	522,04	
Sommeruniversitetet	3641,53	
14 dages kursus	450,00	133336,41
Lejeindtægt:		
Lærerboliger	8168,00	
Elevværelser	16140,00	
Sengetøj	149,00	24457,00
Jordleje		300,00
Salg af gamle senge		1093,00
Østergaards legat		50,00
Statstilskud:		
Finansloven	64500,00	
Højskoleloven	123894,42	
	188394,42	
÷ tilskud til ubemidlede elever overført til vinterskolen	4500,00	183894,42
Optaget statslån		200000,00
Diverse indtægter		115,85
		<u>543398,56</u>

UDGIFTER

Lærerlønninger		184705,00
Reparation og vedligeholdelse	33518,40	
Nyanskaffelser	76418,09	109936,49
Sundhedskonto		2778,82
Undervisningsmidler		2036,47
Biblioteket		6001,22
Skatter, afgifter og forsikringer		2146,57
Renter		6347,10
Afdrag, prioritetsgæld		7564,86
Betalt bankgæld		702,15
Udbetalt på kassekredit		95000,00
Omkostninger		71637,09
Diverse udgifter		1767,54
Kassebeholdning ved regnskabsperiodens slutning		52775,25
		<u>543398,56</u>

»ASKOV LÆRLINGE«S REGNSKAB
FRA SEPTEMBER 1951—AUGUST 1952

INDTÆGTER

Kassebeholdning	2772,03
1671 medlemmer betalt kontingent	5848,50
1590 holdere af Dansk Udsyn betalt	1590,00
Løssalg	23,50
Renter	50,55
Portogodtgørelse	339,95
Gave	50,00
	<hr/>
	10674,53

UDGIFTER

Trykning af årsskrift	4049,00
Korsbånd og girokort	123,00
Understøttelser til elever	1700,00
Landselevforeningen (kontingent)	800,00
Tilskud til biblioteket	300,00
Bidrag til Askovgården	200,00
Kontorløn, rejseudgifter m. m.	265,00
Porto	637,88
	<hr/>
	8074,88
Kassebeholdning	2599,65
	<hr/>
	10674,53

Askov, 1. september 1952.

Andreas Nielsen.

Ovenstående regnskab er dags dato revideret og fundet rigtigt. De opgivne beholdninger er til stede.

p. t. Ladelund, 11. september 1952.

E. Grue Sørensen.

Johs. Dons Christensen.

MEDDELELSER

Elevmødet med generalforsamling i elevforeningen afholdes på Askov højskole lørdag den 12. september og søndag den 13. september.

Efterårs mødet afholdes i dagene 12.—16. september.

Sommerens elevfest afholdes lørdag den 27. juni—søndag den 28. juni. Festen begynder lørdag kl. 17. — Deltagerne bedes melde sig inden 25. juni. Sengetøj medbringes.

*J*det jeg på medlæreres og egne vegne takker for de gaver, som der på de foregående blade er gjort rede for, må jeg endnu med opriglig påskønnelse nævne 4500 kr., som af lovgivningsmagten årlig er bevilget til støtte for anden og tredje vinters elever, og som er uddelt af skolens bestyrelse.

J. T h. A r n f r e d.